

శైవప్రచారిణి గ్రంథ మాల: ౨౨

శివజ్ఞాన శేఖరే:

ప్రథమభాగం.

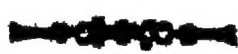

ఘంటసామాత్య వర్య విరచితము:

(బ) శ్రీ విద్వాన్ ముదిగొండ పీఠేశలింగ శాస్త్రిగారిచే

బరిశోధింపఁ బడి,

(బ) శ్రీ కొడిమేల రాజలింగా రాధ్యుల వారిచే

స్వకీయ శైవప్రచారిణి ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁ బడినది.

వరంగల్.

కాపీలు. గిం.

1929

వెల. 1-4-0

బ్ర॥ శ్రీ॥ రా॥ శ్రీ ఇజ్జతాసార్ రాజా కందుకూరి బాలసూర్య
 శ్రీ సాదరావు జమీందారు గారు. విశాఖపట్టణము.

శాశ్వతాభిషానులు

బ్ర॥ శ్రీ॥ కామర్పు రాజయ్యగారి కొమారుడు వీరరాజుగారు. దువ్వ.
 మ॥ రా॥ కొమరవెల్లి కాశయ్యగారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ భూపతి రత్నంగారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ భూపతి రామన్న గారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ నాగబండి కట్టమలయ్య గారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ కొండూరి వెంకటరాజంబదర్పు గారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ కుంచం నాగయ్యగారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ అప్పని రామయ్యగారు. వరంగల్.

శాశ్వతచందాదారులు

బ్ర॥ శ్రీ॥ పతిపండితా రాధ్యుల మల్లయ్య అయ్యవార్లంగారు మట్టెవాడ.
 బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ రాజమాంబగారి మల్లయ్య అయ్యవార్లంగారు. వరంగల్.
 బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ బాలకోటిలింగం గారు-ముస్సబ్ హెడ్ క్లర్కు నరసరావుపేట.
 కీ॥ శే॥ శివదేవుని వీరేశలింగా రాధ్యులనారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ అల్వైదన్నగారి నారాయణ సింగుగారు. వరంగల్.
 మ॥ రా॥ పెద్దివీరయ్యగారు. మట్టిముచ్చాల.
 మ॥ రా॥ ములుగు కీష్టయ్యగారు. సిద్దిపేట.
 మ॥ రా॥ కొమరవెల్లి శివరాజంగారి అలయ్యగారు. సిద్దిపేట.
 మ॥ రా॥ భూపతి బుచ్చిరామయ్యగారు. ముల్కనూరు.
 మ॥ రా॥ చిటిమల్లి భద్రయ్యగారు. వెన్నంపల్లి.
 మ॥ రా॥ చిటిమల్లి నర్సయ్య గారు. వెన్నంపల్లి.

విషయ సూచిక .

శివజ్ఞానశేఖరే- ప్రథమ ప్రకరణం.

విషయము.

పుట.

౧ గురుస్తుతి:	...	...	౧
౨ శివస్తుతి:	...	...	౨
౩ గురుపందన విచార:	...	...	౩
౪ గురునమస్కార:	...	...	౪
౫ గురుశబ్దవిర్వచనం.	...	...	౫
౬ సేద్ధాంతప్రశంసా.	...	...	౬
౭ గురుశివాభేద:	...	...	౭
౮ గురుపరంపరావర్ణనం.	...	...	౮
౯ మల్లికార్జున పండితారాధ్య మహిమ.	...	...	౧౧
౧౦ గురుప్రాశస్త్యం.	...	...	౧౩
౧౧ గురుస్తోత్రం.	...	...	౧౫
౧౨ కోటిపల్వారాధ్యస్తుతి:	...	...	౧౭
౧౩ అవతారారాధ్యస్తుతి:	...	...	౧౮
౧౪ స్వగురుస్తుతి:	...	...	౧౯
౧౫ గణస్తుతి:	...	...	౨౦
౧౬ యోగాచార్యస్తుతి:	...	...	౨౧
౧౭ బసవేశ్వరస్తుతి:	...	...	౨౨
౧౮ మునిస్తుతి:	...	...	౨౩
౧౯ సోమనాథజ్యోతిర్నాథస్తుతి:	...	...	౨౪
౨౦ మల్లనారాధ్య స్తుతి:	...	...	౨౫

విషయము.			పుట.
౨౦ నాగనాథారాధ్య స్తుతిః.	...	...	౨౦
౨౧ పురాతన నూతనకవిస్తుతిః.	...	...	౨౧
౨౨ కవిచరిత్ర.	...	...	౨౨
౨౩ గ్రంథరచనాహేతునిరూపణం.	...	...	౨౩
౨౪ గ్రంథస్థవిషయానుక్రమణిక.	...	...	౨౪
౨౫ పతినిరూపణం.	...	...	౨౫

శివజ్ఞాన శేఖరే-ద్వితీయ ప్రకరణం.

౨౬ పతివిశేషస్వరూపనిర్ణయప్రతిజ్ఞా.	...	...	౩౬
౨౭ శివస్తుతిః.	...	...	౩౭
౨౮ తత్వత్రయవిచారః.	...	...	౩౮
౩౦ శివతత్వస్వరూపం.	...	...	౩౯
౩౧ పరశివతత్వసాధన నిరూపణం.	...	...	౪౦
౩౨ పతిలక్షణం.	...	...	౪౧
౩౩ నిరాకారస్య జగత్కారణతా నిరూపణం.	...	...	౪౨
౩౪ ఈశ్వర శక్తి రనాదితా నిరూపణం.	...	...	౪౩
౩౫ సకలనిష్కలరూప ప్రవచనం.	...	...	౪౪
౩౬ సదాశివ మూర్తి విచారః.	...	...	౪౫
౩౭ సకలనిష్కల సదాశివ తత్వభేదనిరూపణం.	...	...	౪౬
౩౮ పంచసాద నిరూపణం.	...	...	౪౭
౩౯ సాదనామాంతరనిరూపణం.	...	...	౪౮
౪౦ సాదతత్వ సంయోగః.	...	...	౪౯
౪౧ శివసాదలక్షణం.	...	...	౫౦

విషయము.

పుట.

౪౨ సమూర్త సాదలక్షణం.	...	...	౫౪
౪౩ సమూర్త సాదలక్షణం.	...	...	౫౫
౪౪ కర్తృ సాదలక్షణం.	...	...	"
౪౫ కర్మసాదలక్షణం.	...	...	౫౬
౪౬ సర్వతత్వా శ్రయంశివతత్వమేవ.	...	...	౫౮
౪౭ సావయవ మూర్తివిచారః.	...	...	౬౦
౪౮ మహేశితత్వ స్వరూపం.	...	...	౬౨
౪౯ మహేశ్వరతత్వ రూపభేదాః.	...	...	"
౫౦ కృత్య భేదనిరూపణం.	...	...	౬౩
౫౧ పరిచయకృత్య నిరూపణం.	...	...	౬౫

శివజ్ఞాన శేఖరే తృతీయ ప్రకరణం.

౫౨ ఈశ్వరస్తుతిః.	...	...	౬౯
౫౩ పశులక్షణనిరూపణం.	...	...	"
౫౪ ఆత్మనః అనాద్యశుద్ధతా నిర్ణయః.	...	...	౭౦
౫౫ ఆత్మనః స్వతః ప్రకాశత్వాభావ నిరూపణం.	...	...	౭౪
౫౬ ఆత్మనః కిందిజ్ఞతా నిర్ణయః.	...	...	౭౫
౫౭ వ్యజకానుసారేణాత్మనః ప్రకాశః.	...	...	"
౫౮ శివశక్తి సమేత జీవస్య చేతనత్వం.	...	...	౭౬
౫౯ జీవపారితంత్య్ర నిర్ణయః.	...	...	౭౭
౬౦ ఈశ్వరాత్మనః పరిశుద్ధాపరిశుద్ధత్వ నిర్ణయః.	...	...	౭౯
౬౧ ఆత్మనః అనన్తాయనిరూపణం.	...	...	౮౨
౬౨ ప్రళయకాల భేదనిరూపణం.	...	...	౮౩

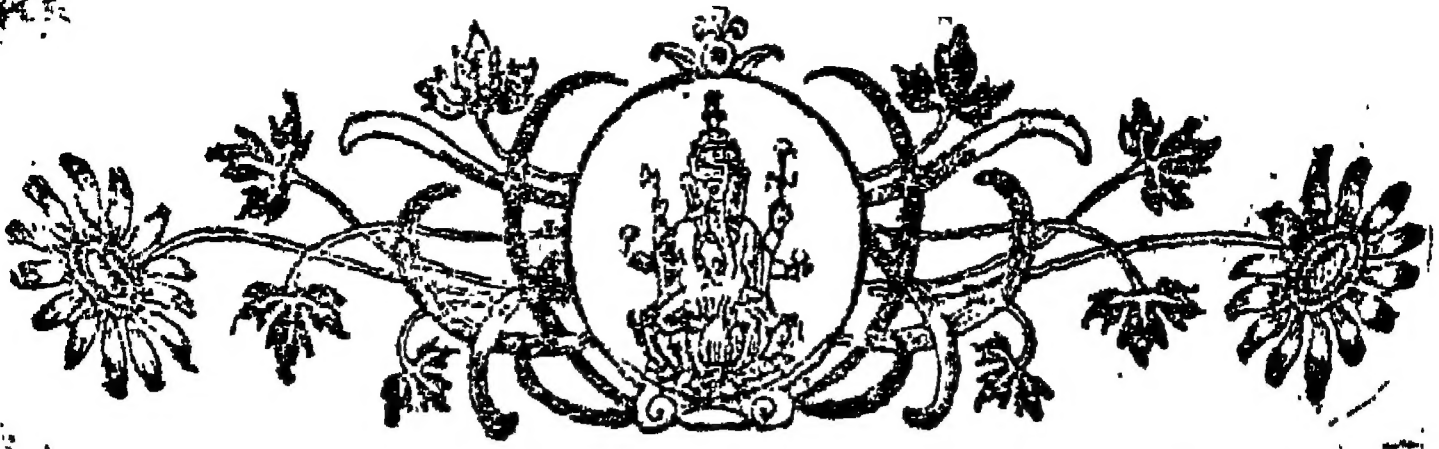
విషయము.

పుట.

౬౩ పుష్కలకదేహభేదనిరూపణం. ...	౪౪
౬౪ మహేశ్వరానుగ్రహపాత్రాగ్రాం వివరణం. ...	౪౫
౬౫ సకలభేద నిరూపణం. ...	౪౭
౬౬ కలాదీనాం ప్రయోజనం. ...	"
౬౭ ఆత్మనః దేహసంయోగ విచారః. ...	౪౯
౬౮ పరిరేఖదేహయోజకః. ...	౫౦
౬౯ కబ్జవృత్తయః. ...	౫౨
౭౦ ఆత్మనః భోగభూమి భోగ్యవస్తు నిర్ణయః. ...	౫౪
౭౧ ఆత్మనః భోగాదిప్రాప్తిః. ...	౫౫
౭౨ ఆత్మనః తన్మయత్వం. ...	౫౬
౭౩ జీవలక్షణం. ...	౫౮
౭౪ పశుస్వరూపం. ...	౫౯
౭౫ శివస్తుతిః. ...	"

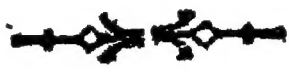
సంపూర్ణం.

శివజ్ఞానశేఖరః

ప్రథమ ప్రకరణం.

గురుస్తుతిః

శ్లో॥ వందే శ్రీగురుపాదుకాం శ్రితపదాం చేత్తోంబు జాతావళే।
 శ్రీ మద్వర్ణిత కర్ణికాంతర కనస్సింహాసనాధ్యాసినీం।
 శోణాంపాదనఖాంశుమండలరుచాః రింఘోళికాభిస్సుటం।
 తత్కింజల్క- సముద్యత ద్యుతిచయై రారజ్వమానామివ।

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శివజ్ఞానశేఖరము. సాంధ్య తాత్పర్యము.

శ్లో॥ కటమూల నివాసినం మహేశం।
 పటుఘోరాఘోరమూర్తి మహామీదే।
 ఘటయితు నఖిలం శ్రేయో।
 సటనేశం సర్వమంత్రోపేతం॥

అవతారిక॥ శ్రీ శివజ్ఞాన శేఖరమును- శైవ మతాభి మానియగు ఘట నామా
 త్యుడు పునైనైదు ప్రకరణములతో, ఆయా మతగ్రంథముల నన్వేషించి రచించిన
 లచి గ్రంథారంభమున గురుస్తుతి నొనర్చు చున్నాడు.

* గురుస్తవము. *

తా॥ శిష్యుల హృదయ కమలము లందు వ్యాపకమున కర్ణిక (అనగా క
 మలము మధ్యమందుగల మద్దు)గలదు. అందు విద్యుత్ప్రభాభాసమానముగు సింహాసనము
 డును అందు కాలిగోళ్ళ కాంతి ప్రసారమున నెఱుంగువై కమలముల కింజల్క ప్రభవతే

శివస్తుతి

శ్లో॥ వామార్ధతో నిఖలమంగళ సాంప్రదాయం
శ్రీకంధరం స్వయమసామయ మర్చితేయం
సత్యాది లక్షణ సజ్జ సతత పకాశం
ధామాద్రిమకేమపి భాతి దయైకధామం॥

* గురువందన విచారము *

ప్రణీప్సితస్య గ్రంథస్య నిర్విఘ్న పరిసమాప్తయే ప్రచయగమ
నాయచ గురుసమస్కారః కృతః శిష్టాచార పరిపాప్త విశిష్టేష్ట దేవతా
సమస్కార మశ్మత్వా గురుచరణారవిఃక వందన మత్ర కథమితి చేత్,
ఏ తదభివందనేన సర్వజ్ఞత్వ సర్వకర్తృత్వాది యుక్త చైతన్య స్వయా
ప పరమేశ్వర ఏవ జనుస్కృతో భవతి " యథా దేవే తథా గురా"
ఇతి శృతిః॥

నరణకాంతిని వహించినవా! యనునటుల నే గురుపాదాకలా విలసిల్లు మందునో, అట్టిగు
రు పాదాకల నమస్కరించు చున్నాను.

* శివస్తుతి *

శ్లో॥ వామభాగమున సర్వమంగళో పేతముగు సర్వమంగళయు గుత్తుక యో
మ విసమును గలిగి, యేకమై సత్యజ్ఞానానంద రూపమై కరుణాల వాలమై జన్మ రహిత
మై పూర్వా ప్రకాశించుచు, అవాజ్మనో తీతమై యేలేనిస్స వెలయు చున్నదో, అట్టి
శ్రోత్రిగ్గ్రంథ సర్వరూప మగు కవచిత్విమును నమస్కారము.

* గురువందన విచారము *

శ్లో॥ ప్రోగ్రంథకర్తయే, గ్రంథ రంభమున నిర్విఘ్నముగా వాను బ్రారంభించి
గ్రంథ పరిమాప్తికొనున, యాచంద తారక్మ వభిక్ష్ణ్వి నోది చదువు వారికిని
విని వారిని పూర్వమంగళములు సంభ వించుటకును, ఇష్టదేవత స్తుతి చేయుట సంప్ర
దాయము॥

ఈతది యాప్తయి వదిలి గురుస్తుతి ప్రారంభమునజేసి : వీనమార్గమును లోక
మును : యను గురుత్వము కవునికి నేదేదమును కృతు లుపదేశించుటచేత సభేదము

కించ! యథా శివ స్తథా విద్యా యథా విద్యా తథా గురుః
శివవిద్యా గురుణాం చ పూజయా సద్భవం ఫల మితి శివభక్తోత్తర వ
చనాత్ | గురు మహేశయో రభేదః ప్రతీయతే |

సూతసంహితామహి గురు రేవ శివస్తస్మాన్నా న్యభిశ్యేత్ బ్రహ్మ
తితితిలపిచ | దైవాగమసు మూర్తౌ తస్మా దై వాగమో గురుః | శు
ద్ధాభ్యుతంత్రే | నిష్కలోహ మహాదేవో నిత్య జ్ఞాన మహిమావధిః | సక
లో గురుమాహేన సర్వానుగ్రహాకో భవేత్ | నాస్తి తత్త్వం గురోః ప
రమితి మహిమ్నస్తవే | సగురో రధికం సగురో రధికం శివశాసనతః
శ్శివశాసనతః ఇతి గురుగీతాయాం | తస్మై శ్రీ గురమశాత్తయే నమ ఇ
దం శ్రీదక్షిణామూర్తయే | ఇతి దక్షిణా మూర్తి స్తవేచ |

ను సప్రమాణముగ నిరూపించు చున్నాడు.

తా నారంభించిన గ్రంథము నిర్విఘ్నముగా బరిసహస్తి నొరచుటకు బ్రహ్
మ గమనము కొఱచును గురునమస్కారము చేయుబడింది ఇన్ద్రజీవతా నమస్కారముకి
ష్టాచారమై యుండ, గురునమస్కారము మొవట నేలచేయుబడింది యనగా, ఒక కురువు
ను నమస్కరించివో, సర్వజ్ఞత్వాది గుణ విశిష్టుడగు పరమేశ్వరునికి నమస్కరించి న
టులే యగును.

ఏలననగా శుక్రులందు గురువుని దేవుతో సమానముగాఁ జెప్పటమే యందుము
గాకలము.

శివ విద్యా గురువులు మువ్వురు సమానులనియు, వీరిని పూజించినచో ససాక్షాన్ద్య
మగు ఫలము లభింపఁ గలదనియు శివభక్తోత్తరమున నున్నది.

సూతసంహిత యందు గురువుకవుడనివచింపఁ బడింది. దేవాగమరూపుడగుటచే శి
వుడు విద్యయు గురువే.

నిష్కల సకలస్వరూపుడై జ్ఞానానంద మయిండును. మహాశివుడై గురు రూప
మున నవతరించి యిందరి ననుగ్రహించి నని శుద్ధాభ్యుతంత్రమున గలదు.

గురువు కన్న పరతత్త్వము వేరేదేనని మహిమ్నస్తవము బోధించు చున్నది. గు
రుగీత గురువు కంటె సధికమైన వస్తువు లేదనియు, ఇది శివశాసనమనియు నిరూపించుచు
న్నది. దక్షిణా మూర్తి స్తవమున కవుడు గురుమూర్తి యని నడవబడినది.

* గురు న మ స్కారః *

శ్లో॥ గురుదేవో మహాదేవో । గురుదేవ స్సదాశ్శివః । గురుదేవః
కరం తత్త్వం తస్మై శ్రీ గురవే నమః । అంతస్తిమిర నిర్భేద । భావవేదా
మథేనవే । సదంతే వాసినాం కల్పతరవే గురవే నమః । ఏవ గురుం న
మస్కృత్య తస్మాహత్మ్యం నిర్వచన పూర్వకం వక్ష్యామః ।

* గురు శబ్ద నిర్వచనం . *

శ్లో॥ గుకార స్త్వంధకారస్సౌ దృకార స్త్వనిరోధకః । అంధకా
ర నిరోధిత్వా ద్గురుత్వభిధీయతే । గుణవ్యతీతం రూపావర్జితంచ య
ద్వస్తు కరుణాకటాక్ష మాత్రాద్యేనచ తద్దీయతే, సగురుః । గుకారం

* గురు న మ స్కారము *

ఎవడు మహాదేవుడు సదాశివుడు పరతత్వచనియు నుడువ బకుచున్నాడో, అ
ట్టిగురువునకు నమస్కారము. చీకటిని నశింపజేయు, నూర్యకరణముల భాతి, లోని య
జ్ఞానమును నశింపఁ జేయుచు, నే మహానభావుడు శిష్యులకు గామధేయ కల్పవృక్ష
మొలబోలే సర్వాభీష్టముల నొసంగునో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

* గురు శబ్ద నిర్వచనము . *

అ॥ గురు నమస్కార మయిన పదప, గురుశబ్దమును గూర్చి నదింపు చున్నాడు.

గు యనగా అంధకారము. రు అన దానిని జోగొట్టువాడు గాన . గురువని నామ
ము వచ్చినది. భక్తుల యజ్ఞానాంధ కారము నశింపజేయు వాడని భావము.

గు అన గుణా తీతిము. రు అన రూపాది రహితము. గుణాతీతమై రూపాది ర
హితమై వస్తువును కరుణాకటాక్ష మార్చియున, నేమహాత్ముడు ప్రసాదింప జేయును
న్నాడో, అదిదే గురుశబ్ద వాచ్యుడగును.

గృహ్ణతీతి గురుః గృహ ఉపాదానే “అను ధాత్వర్థమును దీసికొని, గృహ్ణ
తి జ్ఞాన ముపజిశతి” త్తానోప దేశము చేయువాడు కాన గురువన బకును.

గురూప దేశము లేనిది మానవులు యేమియు గురైరుగ జాలరు. గురువు ఉపదేశ
శించు జ్ఞానము. అనబోధముని కాశ్రయముని రెండు విధములంగ జెప్పబడును.

ఈ యనబోధమునకు పరమనియా, కాశ్రయమునకు ఆశరయనియు నాచార్యురము
గలదు.

చ గుణతీతం! రుకారం రూపవర్జితం! గుణభీతం మాహూహం యోగ
ద్వాత్సేకురు స్మృతః॥ యద్వాత్సృష్టాతి జ్ఞాన ముపదిశతీతి గురుః! జ్ఞా
నోపదేశ్యేతి యావత్! గురూపదేశం వినా పురుషః కిమపి నవేన! శ్రూ
యతేచతత్! ఆచార్యవాక్ పురుష వేదేతి తద్జ్ఞాన ముపదిశతీతిగురుః॥

* సిద్ధాంత ప్రశంసా . *

జ్ఞానం ద్వివిధం పరాపర భేదాత్! జ్ఞానం ద్వివిధ మాఖ్యా
తం! పరం చైనాపరం తథా! పరం చైనావబోధాఖ్య పుపరం శాస్త్ర
ముత్తమం! పరంజ్ఞాన మవబోధాఖ్యం! అపరం జ్ఞాన ముత్తమం! సాక్షా
త్పరిశివ స్త్రప్రవర్తితత్వా దుత్తమం శ్రేష్ఠం శాస్త్రం సిద్ధాంతః!

శివసమవేతి చిచ్ఛక్తి రూపమేవ బోధజ్ఞానం కేన ప్రకారేణ
శాస్త్రరూపం స్యాదిత్యాశంక్య తత్కాలం తచ్ఛాస్త్రరూప ప్రాప్తి
క్రమం మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి!

సూ! సృష్టికాలే మహేశానః పురుషార్థ ప్రసిద్ధయే! విధత్తే వి
మలం జ్ఞానం పంచస్రోతోభి లక్షితం!

అస్యార్థః॥ మహేశానః పరమేశ్వరః సృష్టికాలే బిందు రిత్య
వాదానేన శుద్ధాద్వ సృష్టిసమయే పురుషార్థ ప్రసిద్ధయే పురుషాణా
మాత్మనా మర్థస్యపరాపర భోగమోక్షరూప ప్రయోజనస్య ప్రసిద్ధ

అపరజ్ఞానమనగా శివోది తాగమ శాస్త్రమే, ఈయాగములకు సిద్ధాంతములని పే
రుగలదు. శివునియందు సమవాయ సంబంధముచేత నుండిచిచ్ఛక్తి రూపమగుజ్ఞానమే ప
రజ్ఞానము.

* ఆ గ మ శా స్త్ర ప్ర శం స . *

ఆ॥ ఈపరజ్ఞానము శాస్త్ర రూపమును నేకాలమున నెటుల నొడిసినది మృగేం
ద్ర మూర్తియచే నిరూపించు చున్నాడు.

తా॥ పరమేశ్వరుడు సృష్టి సమయమున జీవులయొక్క భోగమోక్ష రూపపు
యోజనము కొఱచుఁ దన పంచముఖముల నుండి జనించిన శాస్త్రరూప జ్ఞానమును సదా
శివరూపుడై దర్శనాత్మక మగు జ్ఞానమును నొసంగు చున్నాఁడు.

యే విశేష సిద్ధయోవిమల మంతశ్శోభ మాహంజ్ఞానంతచ్చ నాదరూపతయా
 ఓక స్వరూపత్వాత్ । ప్రథమవర్తితహితో గ్రాహ్యం నభవతి । కిం
 తు పౌపాధిక భేదాత్ । పంచస్రోతోభిలక్షితం అనంతరం పంచ స్రో
 తోభిః షోర్ధ్వ ప్రాగ్దక్షిణో దక్షశ్చిమస్రోతోభిః అభిలక్షితం సర్వత్ర స
 దాశివ రూపేణ దర్శనాకార జ్ఞానంశాస్త్ర రూప జ్ఞానంచ విధత్తే ।

శాస్త్రాంతరా నధిగతుపరిం మోక్ష తత్సాధనా ద్య శేషార్థ
 ప్రకాశకం స్వజ్ఞోదిత సిద్ధాంత ఇత్యుపరజ్ఞానం ముముక్షుభిః శ్రవణమ
 ననాదిభిః సేవ్య మితి పరాఖ్యసూత్రేణ దర్శయతి ।

నూ । జ్ఞానమేత చ్చివత్త్వోత్థం సంగమః కాత్మభేదజం । పరిణామసుఖ
 ఖంస్వాదు విశేషగుణదర్శకః । అస్యార్థః శివత్త్వోత్థం శివస్సర్వజ్ఞః పరశివః
 సవన త్కాభూమిః । తదుత్థం తదుత్పన్నం సమదర్శనాది శాస్త్రాంతర వ
 త్ కించిజ్ఞ పశుపణితం భవతీత్యర్థః । పరిణామసుఖం మల తీవ్ర
 పరిపాక నిమిత్తేన అభిప్రాయాన్య మప్రేర్యతాయాపం సుఖం పరిణా
 మాన్మలస్య తీవ్రతర పరిపాక ఇతి నిమిత్తా దభి వ్యంగ్యం సుఖ

అనిగా తన్నుపాసించుటకు సదాశివ స్వరూపమును, భోగ మోక్షములు నెట్లు
 పొధించ వలసిఁది తెలిసికొనుటకు, సిద్ధాంత శాస్త్రమును ప్రాణిహితార్థమై ప్రదర్శించి
 నాడని భావము.

అ । శాస్త్రాంతరముల వలన లభించ నిదియు, మోక్షము దానికిఁ గావలసిన సాధ
 న సామగ్రి సంతయ సుంపూర్ణముగా దెలియజేయు నదియు, శివునిచేఁ బ్రకృత్యుక్తముగ జె
 ప్పుబడిన యాగమ శాస్త్రసంబంధియగు జ్ఞానముమహోక్షేచ్ఛగలవారు శ్రవణ మననాదుల
 చేత, పొధించ వలెనని పుమాత్రము జేత నిరూపించు చున్నాడు.

తా । పరశివుఁ డప్తమూర్తి స్వరూపుడు కావున భూమియు, నాతని మూర్తి
 లలో నొకమూర్తి యే. అట్టి భూరూప మకు తనువు వలన జనించినది-ఇతర శాస్త్రముల
 వలె కించిజ్ఞులగు పశువులచే జెప్పబడనిది- మలపరిపాక సంతరమే సుఖ మొసఁగునది-

వాప్రేర్యతా రూపం ప్రతిపాద్యత్వేన యస్యేతి మధ్యమ పదలోపి బ
హువీహి సమాసః గాదుడ దక్షిణాది తంత్రీవత్ సిద్ధి రేవపర ప్రయో
జనమితి స్థి తంసభ వతీత్యర్థః॥

విశేష గుణదర్శకం। ఇతర శాస్త్రాణాం మోక్షరూప ప్రా
ప్త్యానాని దర్శయిత్వా తేషా మశోచర నిరణీశయ పత నిర్వాణ
రూప సర్వార్థదుహక్రియా లక్షణ శివతత్త్వ రూప విశేష గుణస్యదర్శ
కం ప్రదర్శకం శాస్త్రాంతరేషు ప్రతిపాదితాథానంగీకృత్య తద గో
చర త్థ ప్రకాశకారణేన సాంఖ్య సౌగతాది శాస్త్రైవత్ శాస్త్రాంతర
తహితి మిత్త్యర్థః॥

అనధికతార్థ గంత్యప్రమాణమితి ప్రమాణలక్షణ లక్షిత మిత్త్యర్థః।
అత్తభేదజం అత్తభేద మలాది సంసారవ్యాధిం పరిహృత్య శివత్త్వ రూప
స్వకీయ రూప బలాభి వ్యంజనే ఔషధం బంధముక్తి శివత్వాభి వ్యక్తి
షు పరమోపాయ జ్ఞానక్రియా యోగ చర్యా ప్రతిపాదక మిత్త్యర్థః।
స్వాదు మధురం కుతర్క మయ శాస్త్రాంతరవత్ కర్ణకతోర

శాస్త్రాంతరముల కగోచరములైన విషయములఁ బ్రతిపాదించుచు శివతత్త్వమును గన్పించు
జేయునది- సంసారమును పరిహరవాధిని పారించి శివత్వమును ద్యోతనము చేయుటకు నా
వధము వంటిది- జ్ఞాన పాదము- క్రియాపాదము- యోగపాదము- చర్యాపాదము- ఆ
మనాబ్ధిపాదములచేఁ బ్రకాశించునది- తర్కాదిశాస్త్రములకు వలె గర్ణకతోరము కాని
ది, ఈముఖరజ్ఞానమే.

ఇట్టి అగమ శాస్త్రజ్ఞానమును జినుట- చదువుట- తెలిసికొనుట- జ్ఞాపక ముంచు
కొనుట- పడేపడే దాసని మనస్సులో వల్లెవేయుట- మొదలగు యాపాయములచే నాజ్ఞాన
చ వలయును.

ఇట్టిమహత్ గమైష జ్ఞానమును శివుని దేవసికొని తాతని వలె సదాశివ రూపు
డై ముండవలచిన అధికారి యగు జిజ్ఞాసు వర్ధసింప వలయును.

అజ్ఞాన మాచార్యా నిగ్రహము లేనిది కలుగ నేరదని గ్రంథాంతరము నందుఁజెప్పఁ
బడినది.

గుర్బోధత్వాన్ దోషముక్తార్థం నభవతీతి భావః ఏతత్ జ్ఞానం పూర్వోక్త లక్షణ శాస్త్రరూప జ్ఞానం సంకృహణ శ్రవణ తతన గ్రహణ ధారణ మననాదినా సమ్యక్ గృహణేత్కర్థః।

ఏతాదృశ జ్ఞానాభ్యాసః శివతత్త్వ జిజ్ఞాసునా అధికారినా కర్తవ్యః। తత్ ఆచార్యాను గ్రహం వినా ససిద్ధ్యతః। అతోక్తం॥

* గురు శివా భేదః *

శ్లో॥ పరిస్ఫుటం శాంఖ్యో వేదః స్వసం వేద్య కరః షరం। కరోతి సద్విదానందం గురుభిస్సాభి ధీయతే। నిష్కలోహ మహాదేవో। నిత్యజ్ఞాన మహూదధిః। సకలో గురు మాపేణ సర్వాను గ్రహాకో భవేత్। శివ విద్యా పరిదస్సాయ మవిద్యా గ్రాధి భేదకః। శివ సిద్ధాంత తత్తైక కర్తాహ పరమ శ్మిః। తస్మాత్కారణాత్ జ్ఞానాధికారిణో యేకేచన సంతి తేషా మాచార్య నమస్కారః సర్వకాంక్షా భవతః॥ అత్రినమస్కారః పూజాదీనా ముపలక్షణాః। అతః సాక్షాత్పరశివ

శాంఖ్య వేదమని జెప్పబడును, స్వాత్మ జ్ఞానమును గలిగించి సద్విదానంద స్వరూపమును బోధించు నాగమ శాస్త్రమును స్మరువు వలననే నేర్చుకొన వలయును నిష్కలుడై నిత్యజ్ఞాన స్వరూపుడగు మహాదేవుడే సకలుడగు గురురూపమున నవతరించి యెల్లరిని ననుగ్రహింపజేయును.

* గురు శివా భేదము . *

శివవిద్య నొసంగు వాడును, అవిద్యాగ్రాంధిని (అజ్ఞానమనుముడిని) నిష్క వాడును, శివాగమముల రచించిన వాడును, గురురూపుడునగు వాడు పరశివుడే.

కాబట్టి జ్ఞానమందభిలాష గలవారి కందరికిఁ బరశివ రూపుడగు గురు నమస్కారము మొదలు చేయుట తప్పనిది.

అనమస్కారము సర్వాభీప్రసిద్ధికి గారణమగును. గురునమస్కారమున నొక్క నమస్కారమే గాదు. పూజామలుగూడ చేయవలయును. ఈయర్థము నమస్కార పదముచే మాదిరిప బడును.

కావున పరశివ భావతో గురుపూజ చేయ వలయును అటులఁ బూజించినచో తనమనస్సు నందలి క్లోషికల సఫలము లగును.

(2)

అథ గురు ప్రకరణం.

భావనయా గురుః పూజయేత్ | తేన స భావానుకూలః పునో భవతి ||
 అక్షోక్తం || నుంతే; తిథిద్విజేదైవ | దైవజ్ఞే భేషజే గురౌ | యా
 ద్విజే భావనా యతః | సిద్ధిర్భవతి తాదృశీతి || గురౌ మనుష్య బుద్ధిం
 యః కరోతి సవరకం పాహ్నోతి తనుక్తం | గురౌ మనుష్య బుద్ధిం
 శీవలింగే శిలామయి | మంత్రే చాక్షర బుద్ధిం | కృత్వా తు వరకం వ
 జేత్ | అక్షిప | పరమాత్మ స్వరూపాయ || శీవభావ పవాసునే | నమ
 స్సర్వగుణధాయ | వట్సల బ్రహ్మమూర్తయే | అథ గురుపారం పర్యం
 వర్ణయామి |

* గురు పరం పరా వర్ణనం. *

శ్లో. స జయతు గురుమూర్తి స్సర్వ స స్తుత్య కీర్తిః
 కలితుహిన ఇత గః | కల్మషాః శాశు భూః |
 ఇశుకతి సమరూపః | పాటితా శేష పాపః |
 పుణ్యివ గతిభావః | పండితారాధ్య దేవః ||

మంత్రము నందు, తీర్థమునందు, దైవమునందు, బ్రాహ్మణుని మును జ్యోతిషుని
 యందు, బౌద్ధము నందు మును నందు శివభావం యెటుల నుండునో, అటులే కావ్య
 వేదియునుని భావము.

గురువుని, దైవస్వరూపునిగా దలంచక అందరికలె నొక సాధారణ మనుష్యుని
 గా దలంచువాడు వరకమున జెందునది గ్రంథాంతికము నందు గలదు.

గురువునందు మనుష్యుడనుకలంపును శివలింగము నందు రాయు నను తలంపును
 మంత్రము నందు అక్షరములను తలంపును నుంచిన వాడు వరకమును జెందును.

కౌవున పరమాత్మ స్వరూపును - శివత్వము నొసంగువాడు - వట్సల బ్రహ్మ
 మూర్తియు నగు గురునాథుడు నెల్లపుడు నామస్మారము.

* గురు పరం పరా వర్ణనము. *

అ | తుగురువు మొక్క వంశమున సంక్రమమున నికూపించు చున్నాడు.

తా | స్వామిలచే నుతింపఁ బడుచు, కలియ నెడి మంచును భాను కిరణ తుల్య

శ్లో. అద్వైతోద్ధత కుంభీకుంభ దిశనాకుంతై క కంఠేఽవో |

గర్వోదండిత పాంచరాత్ర నిబిడ ప్రా లేయ చండమ్యుతిః |

పాషండబ మదద్విపో విజయతే | బౌద్ధాది ఘోరాశసః |

శ్రీ మత్పండిత మల్లికార్జున గురు ద్విద్విత్యభా పూజితః ||

ఏవంవిధ శ్రీమల్లికార్జునాపరావ తారాయ మానః శ్రీమత్పం
డిత పండలాగ్రణీ ద్వేదమార్గప్రళిష్ఠాకవాచార్యః, పూర్వమీమాం
సక బౌద్ధ సాంఖ్య తార్కిక మాయావాది చార్వాక వైతండిక పౌ
రాణిక శక్త గారుడ వామ భూత తాంత్రిక మాంత్రికేత్యాది ప్రతి వా
ది కూహక మతఖండన కిలా ప్రవీణ శ్శివ సమయ శుద్ధ శివాచార ప్ర
తిపాదనాధురీణస్సంసారి పశబద్ధానాం ప్రాణినా మనుగ్రహాయ సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ మల్లికార్జున పండితగురురూపేణ ప్రానుర్భూతః |

వగు తనతేజః పుంజమ చేఁ బటాపంచలు జేయఁచు, కల్మషముల నశింపఁ జేసినదాకిపు
ని యందేతః భావము నుంచి కవావతారుడని పేరు గాంచిన మల్లికార్జున పండితా రా
ధ్యుఁవాకు సర్వోత్కృష్టుడై మెలయునాతఁ.

తా. అద్వైతమతమును గజభంభమును బ్రద్దలుచేయుటలో, సింహము వంటి వా
డును, పాంచరాత్ర మతమును పంచమకు నూర్చుని వంటివాడును, బౌద్ధుల నెడి పర్వతము
లకు ప్రజామూఢము వంటి వాడును నగు, మల్లికార్జున పండితా పాధ్యుల వారు సర్వో
త్కృష్టుడై యన్నాడని యర్థము.

అద్వైత మతము, పాంచరాత్ర మతము బౌద్ధమతము మొదలైన దుర్బాధ మతము
లను జలించించి తన కవాద్వైత మతమును వ్యాపింపఁ జేసి నాఁడని భావము. మల్లికార్జు
నా పరావతారుడను, వేదమార్గమును స్థాపించుట యందు వాచార్యుఁడను, పూర్వమీ
మాంసకుఁ- బౌద్ధుఁ- సాంఖ్యుఁ- తార్కికఁ- మాయావాదుఁ- చార్వాకుఁ- వై
తండికుఁ- పౌరాణికుఁ- శాక్తీయుఁ- గారుడాది తాంత్రికులు మాంత్రికులు మొద
లగు ప్రతివాదుల కిటుమతి కిందెనికలా నిపులును, కవాగమము లందును, అష్టా వంశ
పంచాంగము లందును మహాప్రీతుఁవాడును, వైశిష్టికొద్దన పండితుడు కీర్తిగాంచును.

సాక్షాత్తుగా వాడుకవిడై ప్రాణిహితమునకై మల్లికార్జున పండిత గురురూపమున
నవతరించెను.

అత్తోక్తం శ్లో. అత్ర నేత్తో చతుర్భాషాః । రవామాన్ధ పరి
గోహాః । అహమేవ గురు ర్భూత్వా చరామి వసుధాతలే ॥ అపిచ శ్లో ।
లలాట లోచనం చంద్ర కలామపి భుజద్వయం । అతః నికథాయ వ
ర్తేహం గురురూపో మహేశ్వరి చత్వారో గురవోఽభిసక్తాః క్షితితలే సా
క్షాత్స్వయం దేవతా । స్తత్ప్రద్య శ్శృతి మార్గ నాక కలిమల పృథ్వా
వణో రేవణః । రామార్యస్సుగతాంతకృ న్మునివరో । మర్దుప్రభు
ర్యో గిరాట్ । శైవోద్ధార ధురంధర । స్సమజః శ్రీ పండితార్యోను
హాక । అతః పండితారాధ్య ప్రాచుర్భావ మాహత్యైః వర్ణయామి ।

* మల్లికార్జున పండితారాధ్య మహిమ *

శ్లో॥ సోయం పండిత మల్లికార్జున గురు శ్రీ భీమలింగేశితః ।
ద్రాక్ష రామ పురోత్తమే నివసత శ్రీ సప్తగోదావరే । ఆచార్యాన ము

మాడవనేత్రమును, బాహుచతుష్ట సమును వామభాగమునఁ బార్వతినీ విడిచినే
శేగురురూపమున భూమియందు నుండురించెదను.

లలాటనేత్రము- చంద్రకళ- భుజద్వయమును విడిచి ఓనుహేశ్వరీ గురురూపము
నఁ బుడమి నును నేనే నుండురించెదను. అనిశివుండు వచించెను.

దేవతాంశ సంభూతులగు గురువులు నాల్గయొగము లందును నల్లగులలు. వేద
మార్గ పధికులగును, కలికల్పన సంహారులును, నగు రేవణా చార్యులకు కృత యుగము
నందు గురువు.

శివయోగియని పేరుగాంచివ మరులా చార్యులు త్రేతాయుగమున గురువు.

సోగత మతమును నశింపఁ జేసిన ఏకోకామా రాధ్యులు ద్వాపర యుగమున
గురువు

శైవమతోద్ధారమును జేసిన మల్లికార్జున పండితా రాధ్యుల వారు కలిగియుగ గు
రువులు. అని గ్రంథాంతరము నందు గలదు. కొవున పండితారాధ్యుల జననాదికమును వ
చించెద.

* మల్లికార్జున పండితారాధ్య మహిమ *

తా॥ ఆమల్లికార్జున పండితులకు సప్త గోదావరీ భాసమానచుగు ద్రాక్ష రామ
పురమునందు నివసించు చున్న భీమేశ్వర లింగమునకు బుత్రుడైజన్మించి గోతమ గోత్ర

పాగతోద్భుతగుణో దేవస్య గర్భావసరాః ఖ్యాతో గౌతమో గోతజోహి
సుతరా మృగేంద్రశాఖ్యాతః ఇశ్రీ ద్రాక్షాతామభీమేశ్వరలింగగర్భా
విద్యుతోః వీరశైవాచారానుగత సద్భక్త ప్రతిపాలకత్వేన మహామహి
మోన్నతః । సర్వజన సాక్షిక దృష్టప్రత్యయ సిదర్శన శక్తి విశేషః
నానాశృతిస్మృతి పురాణాగమేతిహాస వచన ప్రామాణ్యేన శివాధిక్య
శివభక్తి మాహాత్మ్య శివేతర దేవతా మతాంతర నిరసన ప్రతిపాదక
త్వేన । సవస్త ప్రకవానో నిర్జిత్య నిజమహిమ సిదర్శనార్థం ఊర్ధ్వ
నేత్రావలంబన స్పృహస్తలోకానా మాశ్చర్యకరత్వేన విఖ్యాత స్స పు
భూత్ ॥

అత స్సర్వవిశిష్టోహి మస్తక విశ్వస్త హస్తాంజలయో భూ
త్వా తస్మాహాత్మ్యం సమస్తతః శరణం ప్రసన్నా బభూవుః । తత్క
థాం వర్ణయామి ।

మల్లికార్జున సమాహ్వయో గురు ధాన్యవాటి నగరేమరే
శ్వరం । దృగ్మగేన పరిపూజ్య పశ్యతాం । పావనే కలయదూర్ధ్వ
లోచనం । అథ ప్రస్తుత గురుస్తుతిః కరోమి॥

మను-బుగ్వేదకాఖయః గలిగి యద్భుత గుణసంపత్తి కలిగియుండెను.

ద్రాక్షాతామభీమేశ్వర పుక్తుడై వీరశైవాచార మవలంబించిన భక్త శి
ఖామణులఁ గాపాడఁగల గొప్ప మహిమ గలవాడై సర్వజనులకు ప్రత్యక్షముగాఁ గన్న
రచఁ బడినదిదర్శనములచే మతవిశ్వాసమును నెలకొల్పుచు, శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహా
స ప్రామాణ్యమును గన్నరచుచు శివాధిక్యమును, శివభక్తిని-శివమహిమను-శివేతర దేవ
తా నిరసనమును-ఆస్యవతనిరాసమును జేయుచు, నెల్లరను జయించి నిజమహిమను
జనులకుఁ దెలియపరచుటకై ఊర్ధ్వనేత్రమును వహించి యామహానీయుడగు మల్లికా
ర్జున పండితుడు సవస్తలోకములకు నాశ్చర్యమును గల్గించెను.

కాబట్టి పండితులందఱు శరన్నున జేతోయినుంచి యతని మహిమనుగొనియా
డుచు నప్పుడామహాత్ముని శరణు నొందరి.

మల్లికార్జున పండితా రాధ్యులవారు ధాన్యవాటి నగరమున అమరేశ్వరుని బూ

* ఉదాహరణ స్వరూపం *

శ్లో, భువి నిఖిలజనానాం । భుక్తి ముక్తి ప్రదాతా । పురహర
సమాధానా భూమి విజ్ఞానసీమా । నిగుపమ గుణగణ్యాః । స్థాపితా శేషపు
ష్కాః ప్రదత్త సకలార్తిః పండితారాధ్య మూర్తిః॥

శ్లో, నార కూప సమాదాయ పూజా గృహాంతి శాకతి గురుమా
ప సమాదాయ । భవపాశం లునామ్యసాం ॥ గురుదేవం మహాదేవ
మీకీభావేన భావయేత్ । ద్విధా భావంచ యఃకుర్యాత్ న్నరోపా గురు
పాతకే । గురుదేవం మహాదేవ మీకీభావేన భావయేత్ । త్రిషు లోకేషు
నిఖిల తస్మేనానా గురు భక్తితః ॥ యో గురు స్సశివః ప్రోక్తో యశ్చ
సస్సగురుస్సృతః ॥ యథా శివ స్తథా విద్యా । యథా విద్యా తథా శు
భః ॥ శివవిద్యా గురుగారంచ । భక్త్యా హ్యసదృశం ఫలం ॥ పశునాథశ్చ
న స్తస్మా త్పశూనాంసతి రిత్యభూత్ ॥ పశుపాశ వినిర్ముక్తేః గురో రా
జ్ఞా నిరీక్షయేత్ ॥ నిరాకారం నిరాలంబం । నిర్మలం నిర్వికల్పకం నిర్గు

ణంపుచు చూచువారలు నిభ్రాంతివొంద, దృశ్యశ్రవ్యముతో కూడ శృతిమనోరమము
వొందెను.

* గురుపాశస్వరూపము *

సకల మానవులకు భుక్తిముక్తులవొసంగు వాడును, శివునితో సమానముగా తేజ
స్సంపన్నుడును, విజ్ఞానిధియు, అనుపమానముగా విజ్ఞానమునకు గనియు, సద్గుణసంప
న్నుడును, స్వపుణ్య కార్యములు స్థాపించిన వాడును, అందరిచాధలఁ బోగొట్టువాడు
ను, నమన పండితాచార్యుల ప్రస్తుతింతును.

మఱియు, శివుండు శివరూపమును వహించి పూజయైకొనును. గురురూపము
ను భజించి సంసార క్షేణములు చేదించును.

గురు శివులను సమానముగా జూడవలెను ఏకముగా జూడక వేరుగా జూచిన
వాడు పాతకమునొందును. ఒకటి గాదలంచి భక్తితోఁబూజించువాడు త్రిలోకములం
దఁ బ్రసిద్ధి నొందును.

గురువేళిపుడు శివుడేగురువని చెప్పబడినది. శివవిద్యా గురువుల ససామాన్యము

గాఢ నిశ్చలః తత్త్వం పరాపర పరం గురుః । ఆహారాధేయ స్వాధ్యక్షమా
ద్యంత రహితం గురుః । మనసోవచసత్తైవ గురో ర్భావ స్వగోచరః ।

గురుమూర్తా శివేభావః । శివభావో గురావపి । ఇత్యుక్త భావా
భావాచ్చ కుంభీరాకో నసంశయః । గురు మూర్తి శ్శివ స్సాక్షాత్ స్వా
స్యభావ సురేశ్వరః । తత్త్వాద యుగ్మే వసతి త్రైలోక్యం సచరాచరం ।
అంగుష్ఠాగే చాష్టషష్ఠీ తీర్థాని నివసంతివై । సక్షుప్తగ్రహ బృందాని గు
ల్ఫే తిష్ఠి వసంతివై । సప్తాబ్దయ స్సపాదేర్థే తదర్థే కుల పర్వతాః । ష
ట్త్రింశత్తత్త్వరూపాణి నివసంతిచ జంఘయోః ।

ముక్తి ఖండే । అతీవ శ్రద్ధయా సార్థంశృణు పంకజలోచన । ఆచార
రహితం సంసార మోచన ప్రద ఉచ్యతే । సపవ వేద విత్స్వయం । సపవ
మోచన ప్రదః । సపవ సత్య చిద్భుజః । సపవ సర్వ ముచ్యతే । క్రియా

గు భక్తి తోఁ బూజింపువాఁడసదృశమగు ఫలంబు నొందును. బ్రహ్మాది పశువుల కధి
పతియగుటచే శివునికిఁ బశుపతియనిపేరు. పశుపాశ విముక్తికై శివస్వరూపుఁడగు గురు
వునాజ్ఞను శరసావహింప వలెను. నిర్గుణుడై నిర్వికల్పుఁడై నిశ్చలడై యాద్యంత రహి
తుడై యుండు శివస్వరూపుడు గురువే.

గురుభావము వనస్సునకు వామకనకు అందనిది. శివునియందు గురుభావము
గురునియందు శివభావము నుంచనివాడు కుంభీరాకమను నరకము నొందును.

సాక్షాత్తు శివుడే గురురూపమున నవతరింపును. అతనిపాద ద్వయమునఁజ్ఞాన
కమాలు వసించును బొటనవ్రేలునందు, అరువది తీర్థములుండును. అతని చీరమండలి
యందునక్షత్రములుగ్రహములుండును. అర్థపాదమున సప్తసముద్రములు- అర్థపాదమున
గుల పర్వతములు విలసిల్లును. అతని పిక్కలయందు మాషుని యాకుశత్వము లుండును.

“ఓః ఘ్నమూర్తి ! విక్కి శ్రద్ధ గాఢముము. ఆచార్యుండే సంసార క్షేపములనుండి త
ప్పించఁగల సాహసుఁడు. అతడే వేదమును గుర్తెగినవాఁడు. అతడే ముక్తిప్రదుఁడు.
అతడే సత్యస్వరూపుఁడు. ఇదియది యననేల! సర్వముచేయువాఁడు నాతడే యనిముక్తి
ఖండమున ఉచింపఁబడినది. గురుభావ మగోచరము. గురుస్వరూప మేలింగ మూర్తి. నిర్మా

సారే! అశరీరం గురోర్భావ మాకారం లింగమూర్తికం । అనంగ మంగ సంయక్తం । గురు లింగం సమాశ్రియేత్ ॥

* గురుస్తోత్రం . *

చైతన్యం శాశ్వతం యచ్చ వ్యోమాతీతం నిరంజనం । నాదబిందు కళాతీతం తస్మై శ్రీగురవే నమః ।

జ్ఞానశక్తి సమారాధ । స్తత్త్వ మాల విభూషితః । భుక్తి ముక్తి ప్రదాతాయః । తస్మై శ్రీగురవే నమః ।

బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ । ఈశ్వరశ్చ సదాశివః । యేతే గర్భగతా యస్య తస్మై శ్రీగురవే నమః । ఆజ్ఞాన క్షమిరాం ధన్య జ్ఞానాంజనశ్చ తాకయా । చక్షు రున్మీలితం యేన । తస్మై శ్రీగురవే నమః । అఖండమండలాకార । వ్యాప్తం యేన చరాచరం । తస్మై శ్రీగురవే నమః । యేన శస్త్రైశ్చ గురవే నమః । భవార్యో ప్రకృష్టస్య । ఆజ్ఞోహ భాగవతసః । యేన మే డ్యతః పంథాః । తస్మై శ్రీగురవే నమః । అనంత జన్మ సంసార కర్మేంద్రం విదాహి నే । జ్ఞానానాం ప్రభావేన । తస్మై శ్రీగురవే నమః ॥ స్వ

కారుడైన శివస్వరూపుడయ్యును నాకారుడైన గురు రూపమును వహించిన గురు లింగమును నాశ్రయించ వలయును.

గురుస్తోత్రము.

ఎందు చైతన్యస్వరూపుడు. శాంతుడు. నాదబిందు కళాతీతుడు నై ప్రకాశించునో, అట్టిగురువును నమస్కారము

జ్ఞాన శక్తి ని గలిగి తత్త్వమాలా లంకృతుడై భుక్తి ముక్తుల నేవుణ్యపురుషుడొ సంక నో, అట్టి గురువును నమస్కారము.

బ్రహ్మయ- విష్ణువు- రుద్రుడు- ఈశ్వరుడు. సదా శివుడు. ఏకమోక్షుని గర్భగతులై విలసిల్లిరో, అట్టి గురువును నమస్కారము.

అజ్ఞానమును చీకటిలో గన్నులు కప్పడక వెలవలాడు శిష్యుని నేత్రము లందుజ్ఞానమును కాటుకను వేసి యే పరోప కాలునిచే శిష్యుని నేత్రము లుబాగుచేయుటెడివి,

అట్టి గురువును నమస్కారము.

అఖండ మండలాకారవ్యాప్తమును చరాచరమును, పర మార్మపదమును నిర్వచిత

దేశికస్యైశ్చ నామకీర్తనం భవేదనంతస్య శివస్య కీర్తనం స్వదేశికస్యై
వశీరీర చింతనం । భవే దనంతస్య వారస్య చింతనం ॥ తస్య నామ కీర్త
న మాత్రేన సర్వపాపక్షయో భవతి । సర్వాభిష్ట నిరసనం భవతి । స
ర్వాభిష్టఫల ప్రాప్తి రభవతి ॥ తస్మాద్దాహరణమాహ ॥

శ్లో॥ మల్లికార్జున ఏవా సౌ మల్లికార్జునపండితః । నోచేత్స్మిన్మర
ణ దేవ । సర్వాభిష్ట ఫలం కథం । అహం శ్రీపండితారాధ్య పాద
సేవాపతాయణః । కృతాంతంవా దండధరు మృత్యువా జయతి స్వ
యం ఇతి సాక్షాచ్ఛంభో రవరావతారాయ శ్రీగురుచక్న మల్లికార్జు
నపండితస్వామినే నమోనమః ।

జాపింపబడినదో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

సంసారమును మహారణ్యమును బ్రవేశించి దిక్కు దరిదోచక మోహము నొందివె
ట్టి వానివోత త్రోవను గాంచ జాలక తరుకు శుష్కానికి శేధగ్మ కీలునిచేఁ త్రోవజూపిం
పఁ బడినదో, అట్టి గురువునికీ నమస్కారము.

అంతి జన్మల నుండి వచ్చుచున్న కర్మములను కట్టెలను అగ్ని చే దహింపఁ జే
యగల సాక్షాత్కృత మేధీయనకు గలదో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము

తనగురు నామకీర్తన మొనరించిన శివనాథ కీర్తన మొనరించి నటులేదుగును,
తన గురు శరీర చింతన మున్నదో వారశరీర చింత మున్నటులేదుగును.

గురు నామమును త్రొతఃకలమున నెనయి స్మరతుడో, అట్టి వారికి సర్వపాపము
లు నశించును సర్వార్థములు లోలఁగును. స్వాభిష్టములు గలుగును. అందుకు ను
దాహరణము గురు లిరువమును వహించిన మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారే.

మల్లికార్జున దేవుడే మల్లికార్జునపండితుఁడు కానిచో, లేలంచినంత మాత్రముననే
సర్వాభిష్టములు నేల నొసంగఁ గలఁడు, ఎవరు మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారి పా
దసేవా పకాయణులో, వారలు, యముని నైఃను - మృత్యువు నైఃను జయింపఁగలరు.
కవుల సాక్షాత్పర శివావతారుఁడగు, గురుచక్న మల్లికార్జున పండిత స్వామికినిమ
స్కారి మొనరించెద.

* కొటి పల్వారాధ్యస్తుతి : *

తతః॥ పాశాను బద్ధ పశుమోచనః కృత్సులీలః శ్రేణాగమానుగ
త బోధన ధర్మశీలః॥ శ్రీకృష్ణేంద్రగురునిత్య సరోజా భృంగ శ్రీకృష్ణప
ల్లి గురు గార్గ్యవరో విభాతి॥ తస్య శ్రీకృష్ణేంద్రారాధ్య గురోర్గురు మ
హం భజే॥ కొటిపల్లి సమాఖ్యాతం శ్రీగురుం కరుణానిధిం॥

* అవాంతరారాధ్యస్తుతి : *

శ్లో॥ శద్గురుం ప్రణమామ్యాద్య మవాంతర సమాహ్వాయం॥ పశుపా
శ పశిజ్ఞాన ముఖ్యాదేశైక దేశికం॥ అవాంతర గురుజీకయా॥ వేదవే
దాంత తత్త్వవిత్॥ శ్రీకొటిపల్లి గురుణా॥ పూజ్యమాన పదాంబుజః॥

* స్వగురుస్తుతి : *

శ్లో॥ శృత్యాగ మాది పరి పాలిత భక్తినిష్ఠః॥ శైవేతరస్య సమ
యస్య విభేద బోధః॥ అజ్ఞాన మోహ తిమిరోచ్ఛయా భానురూర్తి॥

* కొటి పల్వారాధ్యస్తుతి *

పాశ బద్ధులగు జీవుల బంధ విముక్తి ని నొనర్చుటకు, శివాగమము
మనోహరముగ బోధింప శక్తిగలవాఁడును, మల్లి శాస్త్రపండితారాధ్యులవారిగుర్తుగను
తనిచే నిరంతరము హృదయ కమలమునఁ బూజింపఁ బడు మన్నింపఁబడు ఎగు కొటి పల్లి
గురు మూర్తి ని నమస్కరించెద

కరుణా సమగ్రుఁడును, కొటి పల్లినామం కిరుఁడును, పండిత గాఢ్య గురువునకు
గురువును నగు నా మారాధ్యమూర్తి కి మరల నానమస్కారము.

* అవాంతరారాధ్యస్తుతి. *

పశుపాశ పతి జ్ఞానోపదేశము నందు దేశికుఁడగు, అవాంతరారాధ్యుని॥ శే నిత్య
కు ప్రణమిల్లెద. శైవేతర మతముల నిడివి శైవమత ప్రాధాన్యమును లోకము
ందు బాటించిన మహాను భావుఁడును- శృత్యాగ మానులచే భక్తి ప్రాబల్యమును బో
ధించిన బోధకుఁడును- కొటిపల్లి గురుమూర్తి కిరువైదియైన నానిది పద్మనిలవలె బడు
నాఁడును, వేదవేదాంతివేద్యయును నగుచు, నేమారాధ్య మూర్తి బుద్ధి గీచుమాత్ర జ్ఞి

శ్రీచన్నవీర గురుశేఖర ఏవ భాతి । పండితారాధ్య సద్వంశ సుధాంబు
ధి సుధాకరం । అస్మద్గురుంచన్నవీర గురుశేఖర మాశ్రయే ।

* గణస్తుతి . *

అథ । శ్రీనంది భృంగిట వీరక వీరభద్ర । చండీశ్వర ప్రమథ
ముఖ్య మహాగణేభ్యః । శ్రీరుద్ర మంత్రనుత రుద్ర సహస్రకోటి । కోటి
భ్య ఏవ మహారస్తు నమోమహద్భ్యః ।

నమ స్త్రయ జ్ఞప్తి మహాగణేభ్యః । త్రయోదశభ్యో దశషోడ
శభ్యః । గణేశ్వరేభ్యో గణనాయకేభ్యో । నమోనమ శృంకర కింక
రేభ్యః ।

* యోగాచార్యస్తుతి . *

శ్వేతాది లకులీశాంతం । యోగాచార్య మతానుగాం । సద్వా

ర్తీ గాంకెనో, అట్టి యవాంతరారాధ్య గురువులకు నా నమస్కారము.

* స్వగురుస్తుతి . *

అజ్ఞానాంధ కారమును వాపుటకు భానుతుల్యుడై, మల్లికార్జున పండితారాధ్య
కంకషీ సాగరమును రాకొకకాకుడై చన్న వీరనారాధ్య నామ ధేయము గలిగి గు
రుశేఖరుడై యన్న నాగురు మూర్తికి నమస్కారము.

* గణస్తుతి . *

నంది కేశ్వరుడు భృంగి రిటుడు వీరకుమ వీరభద్రుడు చండీశ్వరుడు మొద
లగు ప్రమథగణ ములకును - "శ్రుతి సహస్రాణి సహస్ర శోటేషుద్రా అధిభూమ్నాం"
ఇత్యాది శ్రుతులచే గీర్తింపఁబడిన యసంఖ్యాకు లగు రుద్రగణ ములకును - నమస్కా
రము.

కింకర కింకరులగు అరువది మువ్వరు మహాగణులకును, పదముగ్గురు గణేశ్వరుల
కును నూతులురువది ముది గణనాయకులకును నమస్కారము.

* యోగాచార్యస్తుతి . *

శ్వేతాచార్యులు ముదురుగోవి లకులీశ్వరుల నరమన్న యిరువది యెనిమిది మంది

వశోత్తరశత । శిష్యసంఖ్యాం స్మరావ్యసాం ।

* బ స వే శ్వ ర స్తు తి . *

శ్లో॥ మునియాచనయాశివాజ్ఞయాభువిభక్త్యుద్ధరణార్థమాగతం ।
వృషరాడ పరావతారతానుహితం శ్రీబసవేశ్వరం భజే ।

* ము ని స్తు తి . *

శ్లో॥ ఉపమన్యుదధీచి గౌతమ । ప్రముఖేభ్యోపి నమోనమో మునిశ్చ్యః ।

* సోమనాథ బోధోక్తా ధ స్తు తి . *

శ్లో॥ నమః శ్రీసోమనాథాయ । భావ్యకరే మహాత్మనే । శైవరత్నాకరకృతే । జ్యోతిర్నాథాహ్వానాయచ ।

యోగాతాద్యులను, వారిమతము ననుసరించిన నూట పండ్రెండు మంది శిష్యులగుములను పురించెదను.

* బ స వే శ్వ ర స్తు తి . *

భక్త్యుద్ధరణమునకై మునీంద్రుల కోర్కెపై శివాజ్ఞచే భూలోకమున నదరించిను ట్టియా, పృషభేశ్వ రాపరావతారు, దైవట్టియా బసవేశ్వరునకు నమస్కారము.

* ము ని స్తు తి . *

ఉపమన్యువు దధీచి గౌతమడు మొదలగు శైవమునీంపులకు వందనము.

* సోమనాథా భావ్యకర స్తు తి . *

సోమనాథ భావ్యమును రచించిన మహాత్ముడగు పాల్కురికి సోమ నారాధ్యుల వారికి శరణు.

* జ్యోతిర్నాథా తా ధ్య స్తు తి . *

శైవరత్నాకర ముగ్రంథ రత్నమును రచించిన జ్యోతిర్నాథా రాధ్యుల వారికి శరణు.

* మల్లనారాధ్యస్తుతి . *

శ్లో॥ సమోస్తు మల్లయాత్యాయ శైవ సిద్ధాంతవేదినే । రచి
తాయేనమహతా శివజ్ఞాన క్రీడిషికా॥

* నాగనాధారాధ్యస్తుతి . *

శ్లో॥ గురవే నాగనాధాయ । నమ స్మస్త్యైకరోమిచ । ప్రణీతా
యేన విదుషా । సర్వాగమ సుధార్ణవః ॥

* పురాతననూతన కవిస్తుతి . *

శ్లో॥ పురాతనా నూతనాయే । శైవాగమవిశారదాః । నమస్తే
భ్యోవమస్తేభ్యః । శైవా మాహేశ్వరాశ్చయే॥ ప్రణమ్య పాక్షిన్వా స
ర్వాః । నూతనానాపి తత్కృతాం । అజ్ఞామాదాయ శిరసా తత్ప్రసాదా
త్సురస్మతిః॥

* కవీంద్రుని . *

శ్లో॥ విపశ్చితా సద్గురుచన్నవీర । వారాధ్య శిష్యేశమాకరేణ ।
బుధాంకయూమాత్య తమాభవేన । శ్రీఘంటయాశ్చేణ విరచ్యతేసా॥

* మల్లనారాధ్యస్తుతి . *

వీరుహశ్చునిచే శివజ్ఞాన ప్రదీపిక యను శుద్ధగ్రంథము రచింపఁ బడినదో, శైవ సి
ద్ధాంత వేదియగుఁటి మల్లనారాధ్యుల వారికి శరణు.

* వాగనాధారాధ్యస్తుతి . *

వీరందీత భూమణిచే సర్వాగమ సుధార్ణవము శైవగ్రంథము విరచింపఁ బడినదో,
గురుమూర్తియగు ఁటి వాగనాధారాధ్యుని శరణు.

ప్రాచీననూతన కవిస్తుతి.

శైవాగమ విశారదులై శైవమతస్థులై ప్రతిష్ఠ గాంచిన పురాతన నూతన కవీశ్వరు
లగు మాహేశ్వరులకు నాశరణు.

* కవీంద్రుని . *

ఈనిధముగఁ బ్రాచీన నూతన శైవగ్రంథ కర్తలకును—అచార్యులకును— నమస్కా

* గ్రంథ రచనా హేతు నిరూపణం . *

శ్లో॥ నిబంధస్సశివజ్ఞానశేఖరోనామసన్మదే శైవాగమపురాణోనిహా
సాపనివదాం విధః॥ ఏరోవం పరిహృత్యైవ శైవా చారానువర్తినాం
కశు చాశ హాజ్ఞాన కృతేనైవల్యసిద్ధయే । సర్వజ్ఞాగమవాక్యతః కఠిచ
న శ్రుక్యక్తిమధూన్వతే । కేచిత్త్వన్యథయాతి తాంకృతసరణి వేదేస్వ
తంత్రాశయాః । చిత్వా తద్విమతి తద్దైక్యఘటనాంకర్తు మయారభ్య
తే । సంతస్తద్విమృశంత తత్రోక్తపయా నిర్మత్సరావిస్త రాత్ । అం
కాశ్య మిదం తంత్రం । రహస్యమతి దుర్లభం । శివ భక్తి మతాం దద్యా
న్మే తరేషాం కదాచన॥

* గ్రంథ స్థ విషయా సుక్ర మణిక . *

* అస్య గ్రంథస్య ప్రికరణ క్రమః॥ ప్రథమం పరినిర్దేశం ద్వితీయం

రించి వారి యజ్ఞు శిరసా వహించి వారి ప్రసాదమున ప్రతిభాచా తుగ్యు గుణవాడై
గురుచన్న వీరనా రాక్షులవారి శిష్యుఁడును, బుధాంకయా మాత్యుని కుతూటఁడును,
కాతుఁడునుశగు ఘంట మామాత్యునిచే శివజ్ఞాన శేఖరమును పేరుగల యానిబంధన గ్రం
థము రచింపఁ బడుచున్నది

* గ్రంథ రచనకు గారణము. *

శివాగమ పురాణేతి హాసోపనివక్తులకుఁ బరస్పర ముండు విరోధములఁ బరి హా
రించి శైవాచారము వనుసరించిన వారిః పశుపాశ పరిజ్ఞానిము గలిగి కైవల్య సిద్ధి గలుగు
టకును, సత్పురుషుల గుఱోమమునకును నిశివజ్ఞాన శేఖరము రచింపఁ బడినది.

మఱియు, కొందఱు శివాగమములనే ప్రమాణీకరించుకొని వేదమూర్తుల పేరుగ
గొట్టు చున్నారు. కొందఱు వేదముల ప్రమాణీకరించికొని శివాగమముల నిషేధించుచు
న్నారు. అట్టివారియెదురు తప్పకొననే నడచు చున్నారు. వారి మహా కౌలువ్యము
ను నడచి వేదాగమముల కైవ్యమును జేయటకు నాచేత నీగ్రంథ మారంభింప బడినది.
సత్పురుషులు దయయించి యనూయా పరులుగాక విమర్శించుదురు గాక.

ఈగ్రంథము శివభక్తి గలిన వారికే నీశాసనమును. అతి దుర్లభ మైన నిహస్య వి
షయములు గలిగిన దీనిని శివభక్తులు తప్పకదికరు లకు మోసంగ గూడదు.

* విషయాను క్రమణిక. *

ఈశివజ్ఞాన శేఖరమున మొదటి ప్రకరణము పరి నిర్దేశము. రెండవ ప్రకరణము. త

తత్వభేదకం తృతీయంచ చతుర్థంచ పశుపాశ నిరూపకే || గురోః కృపా శక్తి పాతం పంచమం పరికీర్తితం | వష్టందీక్షా విధానసాక్షాత్ తస్మాద్మ లింగధారణా లింగాంగ శృంగ మాహాత్మ్యం మప్యనం పరికీర్తితం | ఆ చారో గురు శిశ్రూషాః | నవమో దశవిశాక్రమాత్ ఏకాదశంబు దీ త్తయా మాహాత్మ్యం ద్వాదశం పునః | భక్త మాహాత్మ్యకథపః | స మాధన్యత్రయోదశీ | చతుర్దశీ స్మృతాంత్యేష్టి | స్తుతిః పంచదశీ గు రోః | ఏతైః ప్రకరణైర్గ్రంథో క్రియతే నాతివిస్తరం |

* ప తి ని రూ ప ణం . *

శ్లోః పశు పాశేజీవః పశు | పతి నాజీవేషు పాశతాజాండే | క్లుప్తా యేన విముక్త్యై పశుస్స స్తస్యావ్యలక్షణం వక్ష్యే | శివం పశు క్షణం వందే | పశుపాశ విలక్షణం | యస్య విజ్ఞాన మాత్రేణా పాశ ము క్తాహి జంతవః || పశు పాశ విలక్షణః పతిః కీదృశశ్చిత్వాకాంక్షాయాం ప్రతిపాద్యతే || అజడః పశుః జడః పాశః తయోన్నియంతా పతి రితి || తదుక్తం వాయవీయ సంహితాయాం || అజడంచ జడంచైవ నియం

త్వ భేదకము. మూడునాలుగుప్రకరణములు పశుపాశ నిరూపకములు. అయిదవ ప్రకరణ ము. గురు కృపాహాపమగు శక్తి పాత నిరూపకము. ఆరవప్రకరణము దీక్షావిధానము. ఏ డవ ప్రకరణము లింగ ధారణము. ఎనిమిదవ ప్రకరణము లింగాంగ సంగమహిమ. తొమ్మిదవ ప్రకరణము ఆచారము. పదియవ ప్రకరణము గురుశిష్టావధానము. పదునొకండవప్రక రణము. దీక్షానుహిమ. పండ్రెండవప్రకరణము భక్తమహిమ. పదవమూడవ ప్రకరణము శుమాధివిధి. పదునాల్గవ ప్రకరణము అంత్యేష్టివిధానము. పదునైదవ ప్రకరణముకు స్తుతుతి.

* ప తి ని రూ ప ణ ము . *

పశుపాశా జీవుడు. ఈబ్రహ్మాండము లందు జీవులను పాశముతో గట్టి వేసిన వాడు పశుపతి. ఆపశుపాశ విముక్తి కొఱకు తదధి పతియగు పతి అక్షణమును మొదలు చెప్పుదును.

వీరుహాను శాస్త్రని యవగ్రహము గతిని నంతనే, జంతువులు మెడత్రాడు నుం డిడిడిపించు బడిబటలు - జీవకోటి పాశమునుండిః డిపింపబడనో, అట్టి పశుపాశ విల క్షణుడగు పశుపతిని నమస్కరించెదను.

తాచ తయోరపి । పశు పాశ పతి శ్చేతి కథ్య శేత్రితయం శ్రమాత్ ।
 అక్షరంచ క్షరం చైవ । క్షరాక్షర పరం తథా । తదేవం త్రితయం
 భూయః । కథ్యతే తత్త్వ వేదిభి రితి । అక్షరః పశుః । క్షరః పాశః క్ష
 రాక్షరపరః పతి రిన్యర్థః ।

ఏతదేవోక్తం ఆగమేషు శ్లో । శైవాగమేషు ముఖ్యం । పతి పశు
 పాశ ఇతి శ్రమా త్రితయం । శత్ర పతిః శివిడైక్తః । పశివో హ్యగమో
 ర్థ పంచకం పాశః ॥ ఇతి పశుపాశాభ్యాం విలక్షణ స్తత్పత్తిః ధనుస్తి ॥

తదుక్తం వాయువీయ సంహితా యాం ॥ ఋషయ ఊచుః
 శ్లో । యోయం పశు రితి ప్రోక్తం । యశ్చ పాశ ఉదాహృతః । తా
 భ్యాంవిలక్షణః కల్పి । త్కథ మన్త్యనయోః పతిః ॥ వాయు రువాచ ॥
 అస్తి కల్పిశ్చహత్యాచరమణీయ గుణాశ్రయః । పతి ర్విశ్వస్య నిర్మాతా
 పశు పాశ విలక్షణః ॥ అభావే తస్య విశ్వస్య । సృష్టి రేవా కథం భవే
 త్ । అచేతనత్వా దజ్ఞత్వా । దనయోః పశు పాశయోః । ప్రధానప
 రమాణ్వాది యావత్కంచి దచేతనం । సతత్కర్తు స్వయం దృష్టం ।
 బుద్ధి మత్కారణం వినా ।

పశువు- అజదుడు- అక్షరుడు- అనియ, పాశము బడముక్షరము సనియు, ని
 తుంత, క్షరాక్షర పరుడును పతియనియు వా గవీయ సంహిత యందుగలదు.

శివాగమము లందు- పశుపశు పాశస్వరూపము విస్తారముగ తెప్పరించినది.

పతియగు శివుడు. అణువులు పశువులు. అర్థపంచకము పాశము. పశుపాశ వి
 లక్షణుడై పరమేశ్వరుడు యెటుల నున్నాడని, వాయువీయ సంహిత యందుటలు
 గలదు.

పశు పాశముల కంటె వేరుగా పతియెటుల నున్నాడు. అని ఋషులు వా
 యుదేవుని నడిగిరి.

మనీంద్రీలారా! సకల గణాశ్రయడై పశుపాశముల కంటె భిన్నుడైయీ
 ప్రపంచమును సృష్టించిన ప్రభు వొకడు గలదు. అకడు తేనెచో, ఈప్రపంచ సృష్టి
 యెటుల కలుగును.

జగచ్చ కర్తృ సాపేక్షం । కార్యం సావయవం యుతమ్ । త
సా త్కార్యస్య కర్తృత్వమ్ । పత్యు ర్న పశు పాశయోః ॥ కళోరపిచ
కర్తృత్వమ్ । కత్తుః ప్రేరణ పూర్వకం । అయథా కరణ జ్ఞానమంధ
స్య గమనం యథా ॥ ఆత్మానంచ పృథజ్జాత్వా । ప్రతీకారాత్తథా
పృథక్ । ఆసౌ జన్మ స్తత స్తేన । అమృతత్వాయ కల్ప్యతే ॥ పశోః పా
శస్య కత్తుశ్చ తావ దంతరమస్తియత్ । భోక్తా భోగ్యం ప్రేరయితా
అంతరం త్రివిధం స్మృతం ॥ నాతః పరం విజానన్భి ర్వేదితవ్యంహి కిం
చన । తిలేషువా యథా తైలం । దధ్నివా సర్పి రస్పతః । యథాస్తి
తదిదం వ్యాప్తం । యథాన్యాయా హుతాశనః ॥ ఇతి ॥

ఇంతియగాక. పశుపాశముల వల్లనే యీ ప్రపంచము సృష్టింపఁబడునని చెప్పి పి
ట లేదు. పశుపాశములు జడా జవము లగుటయే యందుకుఁ గారణము.

ప్రధానము పరమాణువు మొదలగు వేని కలనము నీప్రపంచము సృష్టింపఁ బడ
ను. అదియంతయు, అచేతన మగుటయే యందుకు హేతువు.

మఱిది కారణమున- బుద్ధిమంతుడగు పురుషుడే యీ ప్రపంచ సృష్టికి నిదాన
ము. లోకము నందుఁగూడ బుద్ధిగల మానవుల చేతనే సాధాదికములు గట్టఁ బడుటకు
స్వయముగా మనము చూచు చున్నారము.

జగత్తు యొక్క నొక కర్తయొక్క యపేక్షతో గూడినది. అనగా నొక మహా
బుద్ధి కాలితే నిర్మింప బడినది. కార్య మెప్పు ఁను, సావయవము. అనగా వస్తురూపము.
కౌవు, క్రొక్కర్త పతిగాని పశు పాశముల కావు.

ప్రక్షిపాడి తరులచే జెప్పఁబడుచు, కట్ట పోటు వేసికొని ద్రోవి నడిచిఁటుల,
ప్రభువుచే బోధింపఁబడుచు పశువగు జీవుఁ డాయాకృత్యములఁ జేయు చున్నాఁడు.

అంత మాత్రమున పశువు ప్రధాన కర్త యని చెప్పఁగూడదు. మరెవన, పతిప్రేర
ణచే కర్తృత్వము జీవునికి గలదు గాని స్వయం కర్తృత్వము లేనని భావము.

అత్యుచితమగుదలంచి పాశవియైకై ప్రయత్నించి జీవుఁడు పతియనుగ్రహ
మున మోక్షము నొందు చున్నాఁడు.

పశువునకు- పాశమునకు- పతికి- భోక్తకు- భోగ్యమునకు- ప్రేరకునికి యెం

ననుకథం పత్యుః సద్భావే శత్ర ప్రమాణా భావాత్ । తథా
హి । నతావ త్ప్రత్యక్షంక)మాణా॥ రూప కరణాదీనాం రహి తత్వా
త్ ॥ నాప్యనుమానం ప్రమాణం ॥ తథాహి ॥ అంకురాజికం సకా
ర్యంసకర్తృక (కార్య)త్వాత్ । యద్యత్ కార్యం తత్తత్స కర్తృకం । య
థా ముఖ్య తథాచేదంతత్కర్తృకమితి॥ కింత్ర యత్కార్యం తచ్ఛరీరి
కర్తృక ముచ్యతే ॥ కింవా యత్కార్యం తదశరీరి కర్తృక మితి ॥

నాద్యః । ఈశ్వరస్య శరీరత్వాంగీకారే జీవసమావయోగ ము
త్వేన అసత్యజ్ఞానేన ప్రయత్నాది మత్వం సర్వజ్ఞతాహం శ్చస్యా
త్ ॥ నద్వితీయః । దృష్టాంతే సాధ్యవైకల్యాత్ ॥ కించ ॥ అస్మ దదృ
ష్టాత్తావ్యోత్పత్తౌ పరమేశ్వరాంగీకారే వై మధ్యాచ్ఛ తస్మాత్పతి స

తథేదము గలదో అంతటి భేదముగలదు.

ఇంత కంటే మరేమియుఁగొందెమును దెలిసి కొనదగినది లేదు. ఈవృత్త యందు నూనె యెటులవ్యాపించి యున్నదో, పెరుగునందు నెయ్యియెటుల ముంగిళ్లతమై యున్నదో, అరణియందు అగ్నియెటుల వ్యాపించి యున్నదో, అటులనే యీజగత్తు యందు, పతివ్యాపించి యున్నాఁడు. అని మనములకు వా రుదేవుఁడు చెప్పెను.

ప్ర॥ పతియున్నాఁడని చెప్పటకుఁ బ్రమాణమేమి? ప్రత్యక్ష ప్రమాణమేనా?

ఉ॥ మానవుల వలె చేతులు- కాళ్లు మొదలయిన యింద్రియములు లేకపోవుట లేకను, మనకుఁ బ్రత్యక్షముగా గన్పింపక పోవుట చేతను ప్రత్యక్ష ప్రమాణమున పరమేశ్వరుడున్నాఁడని నిశ్చయింప వీలులేదు.

ప్ర॥ పోనినాడు. అవమాన ప్రమాణమున భగవంతుఁడున్నాఁడని మూహింపఁగూడదా?

ఉ॥ కూడదు.

ప్ర॥ అదేమి ఒకపురుషునిచే విత్తులు నాటఁ బడుటచేతి నంకురాజిక మెటుల ననించుచున్నదో, అటులే జగత్తుగూడ నొక కర్త చే సృష్టింపఁబడినదని చెప్పవీలు లేదా?

ఉ॥ వందెది. అకర్త ఆశరీయంబువా? శరీరియంబువా?

ప్ర॥ శరీరియంబున వదిలితను.

ద్భావే నానుమానం ప్రమాణం || నావ్యాగమః | ప్రతిపన్నం ప్రతి త
స్మాప్రమాణత్వాత్ || ఆశ్చోచ్యతే ||

అంకురాదికం సకర్తృకం కార్యత్వాది త్యేతదేవాను మానం
మానం | ననువికల్ప రూఢ మితీచేత్ || సతత్ర కార్యస్య ఉత్కృష్ట వి
శేషైక కర్తృకత్వ మాత్రేణ వ్యాప్తే రుచ్యమానత్వాత్ కర్తృ నామా
స్య సిద్ధిః ||

విశేషస్తు ఐత ధర్మతా బలాత్ || తథాహి | యదిఈశ్వర శ్శరీరి
వత్సాత్ | మహామహీధరా ద్యుపాదాన పరిమాణ్యాది జ్ఞానవా స్న
స్యాత్ || తథా సతి కర్తృకత్వమేవహి ఉచ్ఛిద్యేత | ఉపాదాన గోచ రా
పరోక్ష జ్ఞాతే చిక్షేర్వాకృతి మత్వస్య కర్తృకత్వాత్ || ఏవం కార్యత్వ సా
మాన్యేన సిద్ధే ఐత ధర్మతా బలాద్వి శేష సిద్ధం || ఏవ మనం కారేధూ
మానుమాన మప్యుచ్ఛిద్యేత ||

ఉ: శరీరియని యంగీకరించినచో, జీవునికేబోలే. ముఖము: ఖములు: ప్రయత్నియ
మొదలగు నవి సంభవించుటయే గాక సర్వజ్ఞత్వమునకు వానివచ్చును,

ప్ర: ఆశరీరియే కర్తయని:చో బాధయేమి?

ఉ: అటులశృష్టాంతము:ందెచటను గవపించదు గనుకను, అటులనే పరమేశ్వరు
ని నంగీకరించినను వైయర్థ్యము సంభ వించును కనుకను, ఆశరీరియే కర్తయని చెప్ప
గూడదు.

ప్ర: ఆగమము ప్రమాణముకొదా?

ఉ: విరుద్ధవిషయమును గూర్చి యది ప్రమాణముకదా.

ప్ర: అనుమాన ప్రమాణము - కాస్త్రప్రమాణము పరమేశ్వరునిచే నీజగము సృ
ష్టియ: బహిరంగ చెప్పబడు బరమ ప్రమాణములని కొందరు చెప్పుదురుగాదా?

ఉ: అ. ఆవును. సత్యము. అనుమానములలో నెన్ని విధములలేవు. నీవుచెప్పినయ
నుమానము తుదకును అంకురాదికం సకర్తృకం కార్య త్వాత్: అనియనుమానరచన చేయ
వలయును.

అంకురాది రూపకార్యము కలన, కర్తృవనకు గిన్నించుకన్నము - నెటుల కర్త

తథాహి ధూమత్వస్య పర్వత నిష్ఠాగ్ని నా సాధ్యః ॥ నాద్యః
 భృష్టాంతస్య సాధ్యవికలత్వాత్ ॥ నద్వితీయః । పర్వతస్యాగ్ని మత్వ
 ప్రసంగా దితి వికల్ప దూషణయో స్సమానత్వాదితి యది తత్ర ధూ
 మత్వేన వహ్నిమాత్ర సిద్ధౌ పక్ష ధర్మతా బలాత్ ॥ పర్వత నిష్ఠాగ్ని
 రిత్యుచ్యతే : ధ్వి ప్రకృతేపి నస్సమాధిగన్యత్రాపి సద్దే గాత్ ।

తమక్తం పూర్వైః । యత్రోభయో స్సయో దోషః పరిహారో
 పివా సమః । సకర్తృత్వం యోక్తవ్యస్తాదృగర్థ విచారణా । ఇతి । నను
 కార్యత్వమస్తు సకర్తృకత్వం మాఘాత్ । కింవిపక్ష బాధకం । అ
 తో బాధకాఽభావా దప్రయోజనోయం హేతు రితి చేత్ మైవం ।

యద్యంకురాది కస్య సకర్తృకత్వం నస్యాత్ । కార్యత్వ మేవ
 నస్యాదితి హిత లాభాంతరేవ బాధికా । అస్మదవృష్టాదేవకార్యం భవిష్య
 త్తే చేత్ మైవం । అస్మదవృష్టా దేవ కులాలాదికం వినా ఘటామృ
 తృత్తి ప్రసంగాత్ । తస్మాన్నిరస్తాభిల దోషే నానుమానేన ఈర్ష్యర
 సిద్ధిః ।

స్వ మంగీకరింపఁ బడుచున్నదో, అటులనే యీజగమును జూచిన జీవుని కంటె భిన్న
 డై నిరస్తాభిలదో ఘటై సర్వజ్ఞుడై వెలంకుచున్న యొక మహానుభావునిచే నిర్మింపఁ
 బడినటుల నూహింపఁ వచ్చును.

లోకము నందు మనకు గూడ చేయబడిన ప్రతివస్తువును శక్తి కర్తృకముక గణేక
 స్థింతు చున్నది.

కుక్కురివాఁడు మొదలకు పరికరములకు మనము మాదకున్నాము, మొదలగుజూ
 ది కులమునిచేఁజేయబడినటుల నిశ్చయించి నట్లుల, అప్రిత్యక్షగా మన్నుచు బసమేశ్వ
 రునిచేత జగము సృష్టింప బడినదని నిరూపించ వలయును.

ప్ర॥ ఈశ్వరుడున్నాడనుటకు నాగమమును బ్రమాణమేనా !

ఉ॥ అవును, ఆగమమును బ్రమాణమే. శ్రుతులీంధనుగ నిరూపించు యన్నది. ఈ
 ద్రుఢోకఁడే గలఁడు. రెండవ వాఁడు లేఁడు. అతఁడే యీ సర్వప్రపంచము ను సృష్టింపఁ

ఆగమ్యాపి ఈశ్వర సర్వావే ప్రమాణం । ఏక ఏవ మద్రో నన్వి
తీయాయ తస్థే ! య ఇమాన్ లోకా నీశతశత ఏభిః । ఇదగ్ం సర్వ
మభ్యజత । విశ్వత శ్చక్షు రుతవిశ్వతో ముఖో విశ్వతోవాస్త ఉత వి
శ్వ తస్మాత్ । సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రై దాక్యవా భూమీ
జనయన్ జీవ ఏకః ।

అస్మాద్ధా తత్రైవ శ్చిన్మేన సర్వజ్ఞత్వం చక్షుషా దృష్టిరూపలక్ష
ణాత్ ॥ ద్వితియేన సర్వవక్తృత్వం ముఖేన వాగుపలక్షణాత్ । తృతీయే
న సర్వసహకారిత్వం బాహు నాసహాయోపలక్షణాత్ । చతుర్థేన నావీశక
త్వంచ పదప్రాప్తే రూపలక్షణాత్ । పంచమేన ధర్మాశర్మ లక్షణ ప్రభా
నకారణత్వం । తథాహ । లోకయాత్రా, వహంతౌ బాహూవష్టి పర
మాణు రూప ప్రభానాధిష్టేయత్వం ॥ తేన గతి శీలత్వాచ్చ తత్ర
వ్యపదేశ్యా భవతి । సంయతి సంజనయన్ నితివ్యవహారోప సర్గసం
బంధః । తేన యోజయన్ సముత్పాదయతి తివాక్యార్థః । తేన పంచ
స్య విత్వత్వేన ద్వావేత్సార్థ్య సప్తలోకోప లక్షణం భూమీత్వ ధన్తా

నా అతఃచే సర్వమును జూచుచు, నిల్లరికి సహాయము చేయుచు - ఉద్భావ సృష్ట లో
కములను సృజించి పర్వజుడై యున్నాడు. కౌవున నీశ్వరుఁ డున్నాడని చెప్పరల
యును. ఈ ప్రపంచము కార్యము - దీనిని సృష్టించిన వాడీశ్వరుఁడు. కార్యమైనయీ
జగత్తును బట్టి 'కౌలూనానామరమేశ్వరు డూహించఁ బడుచు' ఏక ఏవమద్రో నన్వితియా
యతీశే" మొదలు గాగల నాగమ ప్రమాణముచే నిశ్చయింపఁ బడుచున్నాఁడు.

అట్టి మహామహిమ కాలియని పరేశ్వరుని సర్వజ్ఞత్వము పరమాత్మముచే నిరూ
పింప బడుచున్నది.

మాక మనకుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ గన్పించుచు, సాకారములై యుండే రూపములు
గలిగినవే పృథివ్యాది పదార్థములు గలవో, అవి బుద్ధిమంతుడగు నొక మహాపురుషునిచే
సృష్టింప బడినవి. (అనుగా జావస్తు నిర్మాణమునకుఁ బరమేశ్వరుఁడే కారణమని భా
వము.)

అట్టి మహాబుద్ధికాలియ, కాత్ర ప)మాణముచే నిశ్చయింపఁ బడినట్టియు నీశ్వ

త్వం । ఏక ఇత్యనాది త్వేనే తీత్యాది శృతి ప్రమాణే నేశ్వర సిద్ధిః ।

నకదాచి దసిద్ధశం జగదితి న్యాయేన కారణ పూర్వకత్వం న సాభవతి । తత్తో హేతో విశేషతః కర్తృ పూర్వ కత్వం కుత ఇత్యా శంశ్యసన్ని వేశాది మత్వేన ప్రకంచస్య కార్యత్వం సాధయిత్వా కార్య త్వేన సకలకృత్యం సాధయన్నేవకర్తృసర్వజ్ఞత్వం పరాఖ్య సాధనూ త్రేణదర్శయతి॥

సూ॥ మూర్తాస్సావయవా యేర్థా నానారూప పరిచ్ఛదాః । స్థూలా వయవ నిష్ఠత్వా ద్బుద్ధి మద్ధేతు పూర్వకాః । అస్త్వేతో బుద్ధియ క్కచ్ఛిదీశ్వర స్సనువస్థితః॥

అస్మార్థః॥ మూర్తాస్సాకారా స్సావయవా అవయవై స్సహితా నానారూప పరిచ్ఛదాః బహువిధాకారా వరణా యేలర్థాః పృథి వ్యాది శదార్థాః । స్థూలావయవ నిష్ఠత్వాత్॥ స్థూలాఅస్మదాది బా హ్యేంద్రియ గ్రాహ్యః । అవయవాః తన్నష్ఠత్వాత్ తైర్యుక్తత్వాత్తే కా ర్యభూతాః పృథివ్యాది పదార్థాః । బుద్ధిమద్ధేతుపూర్వకాః । ఉపాదా నాద్యపరోక్ష జ్ఞాన వత్కారణ పూర్వకాః । అతః తస్మాత్కారణ

రుండొకడు గలడు.

జగత్కర్తయును నీపశుపతియే బ్రహ్మ మొదలుకొని తృణం తాగుల్మామల వర కు గల పశుజాలమునంతటిని మలనూయాది పాశములచే (పాశములగా త్రాడు) కట్టి వేసి స్వకార్యములను జేయించుచున్నాడు.

మాయా కర్మ గుణములు, ఇనువడినాలుగు తత్వములు విషయములని వదింపఁబ డును. ఇవియే జీవుని బంధించు పాశములు. బ్రహ్మమొదలు స్థావరముల వరకునుండు పశువులను మలనూయాది పాశములచే బంధించి యాయాయి పనులజేయించుచు సర్వ శక్తు డుండును. భక్తితో నుపాశించు పశువులను మెవత్రాడునుండి యాతఁడే యుతాళు ఁడైపించును. బ్రహ్మమొదలు కొని స్థావరముల వరకును కవాళ్ళ పాశము నందున్నది ప శువులని చెప్పఁబడునని వాని మీయ సహిత యందుగలదు.

ద్వీధిమూఁ డిపాచాన సహకారి కార్య ప్రయోజనోప కార్యాణాం
అపగోత జ్ఞానవాక్ సమవస్థితః సమ్యక్ప్రమాణ నిశ్చితః కశ్చి దీశ్వరః
కర్తా అస్తివిద్యతే!

ఏష జగత్కర్తా పశుపతి శ్శివః । బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతాన్
పశూన్ మలమాయాది పాతై ర్బధ్వా స్వకృత్యం కారయతి!

తథాచోక్తం! వాయువీయ సంహితాయాం । చతుర్వింశతి త
త్వాని మాయాకర్మగుణా లపి । పిషయా ఇతి కథ్యంతే పాశాః జీవని
బంధనాః! బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతాన్ పశూన్ బధ్వా మహేశ్వరః ।
పాతైః పశుపత్యైః । కార్యం కారయతి స్వయం॥ మలమాయాదిభిః
పాతైః సంబద్ధాంశ్చ పశూన్ పడిః! సవీజ మోచక స్తేనాం భక్త్యా స
మ్యగుపాశితః । బ్రహ్మన్యో స్థానరాం తాంశ్చ దేవదేవస్య శూలినః! ప
శవోహి ద్విజజ్ఞేష్ఠ తస్మాజ్ఞా వశవర్తినః । ఇతి!

స్కాందేచ పశుపతి శబ్దవిర్వచనం ॥ బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యం
తాః పశవః పరికీర్తితాః తేనాం పశిత్యా ద్విశ్వేశః శివః పశుపతిస్త్మ
క్ । అస్మి స్సంధీశ్చతిః । ఏషా మీశే పశుపతిః పశూనాం చతుష్ప
దా ముత ద్విపదామితి! ద్విపదాం చతుష్పదాం సర్వేషాం జీవానాం
నియం కేత్వరః!

బ్రహ్మమొదలు ఛానరముల వాకు నుండునని పశువులనియు వాటికి నధిపతి యు
ండుట విశ్వేశ్వరుండు పశుపతి యనియు వాడుచుకొనని స్కాందమహాగలయ. సర్వజీ
వులను నియమించు వాడు పశుపతి యని శ్రుతిగలదు

పశువుని బంధించువాడు పశుపతియని వేదము చెప్పుచున్నది. అక్షరము - ప
శువు. జీవము. పాశము. ఈరెంటి కంటె నతీతమైన వస్తువు పతి యని చెప్పబడును.

అజదము పశువు - జదము పాశము - ఈరెంటిని నియమించువాడు పతి. ఈప
దపతియే సర్వప్రపంచమును సృజించు చున్నాడు. ఈయనకంటెనుక్కొప్పుడుదల

కించ! శో, పురుషస్య పరః పతిః । పశుపతిః॥ అబద్ధః పురు
షం పశుమితి శృతేః । అక్షరః పశుత్వక్తుః । తురః పాశ ఉగాత్మాః ।
క్షిరాక్షర పరం యస్తు పతి త్యభిధీయతే । తన్నియంతృత్వాద్వా ప
శుపతి నైదు క్తం ।

అజడంచ జడం చైవా నియంతృచ తయోరపి । పశుః పాశః
పతిశ్చేతి కథ్యతే త్రితయం క్రమాదితి । పశూనాం పతి రేకోయం
యీశక్తిభిః స్వశక్తిభిః । ఈష్టేచ నిఖిలా లోకా నిమా నీశన ఈశ్వ
రః । ఏక ఏవ పరో రుద్రో నద్వితీయోస్తి కశ్చన ॥ సంసృజ్య విశ్వం
భువనం గోపాయక సంచుకోచ సః । విశ్వతశ్చక్షు రేవాయ ముతో
సా విశ్వతో ముఖః । తతైవ విశ్వతో బాహు నిశ్వతః పాద సం
య తః । విశ్వస్మా దధికో రుద్రో మహర్షిరితి శుశ్రుమః । వేదాహమే
తం పురుషం మహంత మమృతం పఠం । ఆదిత్య వర్ణం తమ సః
పరిస్తా ల్సృష్టితం ప్రభుం ॥ న యస్మా దపరం కించిద్విద్వతేచ శివా

వా.డులేడు. ఈమహాత్ముడెపుట్టిస్థితిలయములకధిపతి. ఈయీశ్వరమహర్షియేవిశ్వా
ధికుడు. మహాత్ముడు - ఆదిత్య మండలాంధర్ధతుడు - తమస్సుకంటె బరమందు
వసింపు వాడు - పురుషస్వరూపుడు - సర్వలోక ప్రభువు - నీ పంపేశ్వరుడే.

ఈశివునికంటె వేరైన పదార్థ మేమియిలేదు. ఈలోకేశ్వరునిచే జగ మంతయు
వ్యాపించి యున్నది. ఈలోకొకడె కృత్యమనోలే యాకసమనందు వసించు చున్నా
డు. ఈతని సంకల్పము చేతనే చరాచర ప్రపంచము జనించు చున్నది.

సర్వభూత గుహావాసియూ, సర్వానన శిరో గ్రీవుడు నకుటచే శివును సర్వ
వ్యాపకుడని కీర్తితప బడుచున్నాడు.

ఎవడు చెవులులేకున్నను వినుచున్నాడో, ఎవడు నేత్రములులేకున్నను చూచుచు
న్నాడో, ఎవరిని దెలిసి కొనినవాడు లేరో, అట్టి మహాను భావుడును మహేశ్వరు
డే పురాణపురుషుడని పేర్కొన బడుచున్నాడు.

అదియు ఆణివ్రకన్న నిజపురు, మహత్త కంటెమహత్తుకనగు. మహామహిమ శా
లియూ, ప్రాణికోటి యొక్క యాత్మ గుహావాసియూ, నని నీశ్వరుని నాతని యనుగ్ర

త్వం । నాణీయోస్తి సచ జ్ఞానస్తే పూర్ణ మిదం జాత ॥ ఏకో
 వృక్ష ఇవ స్తబ్ధః కేవలో దివి తవ్యశి । సంకల్ప ప్రభవం తస్య చరా
 చర మిదం జగత్ ॥ సర్వానన శిరోగ్రీవ స్సర్వభూత గుహశయః । స
 ర్వజ్ఞోపీ సభగవన్ తస్మా స్సర్వగత శ్శివః ॥ అనతుగపి యః పశ్య
 త్యకన్తోపి శృణోతి యః । సర్వం వేత్తి నవేత్తా స్మాత్తమాహుః పు
 రుషం పరం ॥ అణోఽణీయన్ మహాహో మహీయా నయమహ్యతః గు
 హాయాం హితశ్చాపి జంతో రస్య మహేశ్వరః । తదక్రతుం క్ర
 తుం ప్రాప్య మహిమాతి శయాన్వితం । ధాతుః ప్రసాదా ద్దేశానం వీ
 తేశోః ప్రకల్ప్యతి ॥ సవన కాలో గోష్టాచన నిశ్చాధిపతిః పతిః ।
 యజ్ఞవైభవఖండే ॥ జ్ఞాజ్ఞా జీవాజీవ సంజ్ఞా క్రితీతౌ । శృత్యా యు
 త్త్యా స్వానుభూత్యా వ్యాభిన్నౌ । మాయాభోక్తు ర్భోగభోక్తుః పరా
 త్నా । యపై రేభి ర్విశ్వరూపో వ్యాకర్తా ॥

శ్లో॥ క్షరం మాయా చాక్షరం జీవరూపం క్షరాత్మానానితే దేవ
 నీకః । తస్య ధ్యానా ద్భోజనా త్తత్త్వభావా ద్భాగుశ్చం తే విశ్వమా
 యానివృత్తిః ॥

మాయా శోకరహితం దైవీ కొనమిన్నాదు. అక్షరం కాలస్వరూపుడు. సర్వరక్ష
 కుడు. విశ్వేశ్వరి.

జ్ఞాతయు - అజ్ఞాతయు - శుభ్యుభవ ముత్తలచే విచారింప భిన్నులై జీవాజీ
 వులను నానములు గలిగి నుండును. వీరిలో మాయాను భవముగలిగిన వాయోకనును, భో
 గానుభవములు గలిగివేసిన వాయోకనును, నని మున్నగు. మతేయు కర్తృత్వమొక
 యు, అకర్తృత్వము నొకరును గలిగియున్నారు.

క్షరము మాయా. అక్షరము జీవుడు. పిటినినాదేశంను మహాను భావుని సర్వవా
 ధ్యానించుట నునకు, తత్త్వభావన వలనను మాయానివృత్తి గలుగును.

మతేయు పిటి సర్వత్వముని దైవీ కొనలు వలన సర్వపాశములు నశించును. స
 ర్వక్షేత్రముల కొలంగను మాయా నివృత్తిగలిగిన కైవల్యదాత యగు విశ్వేశ్వరుని దయ
 కుఁబాతుడనును

జ్ఞాత్వా దేవం సర్వ పాశాప హరిః॥ క్షీణైః కేతైః శక్త్యైః పృథ్వీ
 క్రిహణిః । తస్య ధ్యానా న్మూలమాయావిభేదే । విశ్వేశ్వరం యాతే త
 స్య రూపం । ఏతత్ జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మ సంస్థం । నాతః పరం వేదిత
 వ్యం హి కించత్ । అస్తి కశ్చిత్స్వితస్సిద్ధి స్సృత్య జ్ఞాన సుఖా ద్వయం ।
 నిశ్వస్య జగతః కర్తా పశుపాశ విలక్షణః ॥

ఆకాశాదీని భూతాని పంచతేమాం ప్రకీర్తితాః । గుణాః శబ్దాద
 యః పంచపంచ కర్మేంద్రియానిచ । జ్ఞానేంద్రియాని పంచైవ ప్రాణా
 ద్వాదశవాయకాః । మనో బుద్ధి రహంకారో చిత్తం చేతి చతుష్టయం ।
 తేమాం కారణ భూతైకా విద్యా వత్ప్రపంచకః పశుః । విశ్వ
 స్య జగతః కర్తా హోరన్యః పరశ్శివః । తమేవ పరమం జ్ఞాత్వా మృ
 త్యుపాశా ద్వి ముచ్యతే । యథా తమస్తా సదివా నరాః । ర్న సద
 ప్యసత్ । కేవలం శివ ఏవైకో యతః ప్రజ్ఞాప్రకాతనా॥ నైవ మూర్ధ్వం
 నతీర్మచ్చ నమధ్యోపరి చాగ్రహీత్ । నతస్య ప్రతిమా నాస్తి తస్య
 నామా మమధ్య గః । ఏకోదేవ స్సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవాప్తి

ఆత్మయంను వసింను నీతిని దెలిసి కొనవలెను ఇంత కలితె నెవనిను దెలిసి
 కొనదగిన వారు లేరు.

కౌవున సత్యజ్ఞాన స్వరూపుడయి స్వకస్సిద్ధుడయి పశుపాశ విలక్షణుడయి
 తగత్కర్తయగు నొక సర్వేశ్వరుడు గలఁడు.

భూమి, జలము, అగ్ని వాయువు - ఆకాశము - అను పంచభూతములు. గంధము
 రూపము రసము - స్పర్శము - శబ్దము - అను పంచ తన్మాత్రము, చర్మము - నేత్రము
 చెవులు - నాలుక - ముక్కు అను పంచజ్ఞానేంద్రియములు, వాక్కు - పాణి - పాద -
 పాయువు - ఉపస్థ అను పంచ కర్మేంద్రియములు, ప్రాణవాయువు - అపాన వాయువు
 వ్యాన వాయువు - ఉదానవాయువు - సమానవాయువు - నాగ కూర్మ కృకర దేవనత్త
 భంజయ వాయువులు - అన్నియు గలిసి పదివాయువులును, మనస్సు - బుద్ధి - చిత్తము -
 హంకారము - అను అంతః కరణ చతుష్టయమును - వీటికిఁ గారణ భూతమగు విద్యయు
 వత్ప్రపంచ తత్త్వములనబడును. వీనితో గూడిన వాఁడు పశువు. పశువున ఁటె నతీరుఁడు

సర్వ భూతాంతరాత్మా । సర్వాధ్యక్షః సర్వ భూతాధివాసః సాక్షిచే
తా నిర్గుణః కేవలశ్చ । అతశ్చ సంక్షేప మిదం కృణుశ్వం శివః కర
ప్రత్యక్షతేశ్చ పునః । సస్యకాలేచ కరోతీసర్వం । సంహార కాలే
పునరాదవాలి ।

శ్లో॥ భూతేశాయ నమోనమో భగవతే భూతాత్మన భూయసే ।

భూత్యాలేప సుధావదాత వపుషే భూమా భుజంగద్యుతే ।

కంచబ్రహ్మ మయీ స్తనూ ద్రుతవతే కంచాత్మ కృశ్యోచితా

మాయాకర్మసు పాశజాల తిమిర ప్రభ్వంశ తిగ్మాశవే ।

ఇతి శ్రీగురు చన్న వీరనా రాధ్య వాదార వింద పుష్పంధయ
హృదయ శుంటనామాత్య వర్య విరచితే శ్రీశివజ్ఞాన శేఖరే పతి ని
రూపణం నామ ప్రథమ ప్రకరణం. సమాప్తం.

పశుపతి జగత్కర్తయగు పరశివుండవడే.

పరాశ్వురుండగు శాకని దేశిని కొనుట వలన ప్రాణులుల మృత్యు పాశము
నుండి విముక్తులగుచున్నారు. శివుడు తమస్సుకంటె వీరితుడు. సదస్స్వియా ఘోషుడు
ఆతనికి దవారాత్రులు లేవు. ఆతనికి సదృశుడెచ్చటను లేడు.

ఆపతమేశ్వరుడొక్కరుండే సర్వభూతాంతర వాసియై నిర్గుణుడై కేవలుడైచే
తస్యసాక్షియై ప్రకాశించుచున్నాడు. ఆతడే పతియనఁ బడును.

ఇంతయేల? సంక్షేపముగా వచింతును, నినుము. ప్రకృతికంటె భిన్నుడగు శా
శివుడు సర్వమును సృష్టి కాలమున సృష్టించును, సంహార కాలమున సంహరించును
నుండును. ఆతడే పతి యనఁ బడును.

భూతనాథుడు- భూతిభూషితుడు- భుజంగాలం కృతుడు- పతచక్రకృత ని
ర్వహణమునకై సర్వోజాత వాచదేవా భూతతత్త్వరూపే శానములను పంచ మూర్తులధ
రించిజూయోకర్మ పాశమును జీకటిని హరింపఁ జేయుట యందు బుడదభాషుడై వెలయు
చున్న యాసర్వేశ్వరికి నానమ్మకసారము.

శ్రీ గురుచన్నవీర వారాధ్యులవారి కమ్యుడగు శుంటనా మాత్యునిచే రచింపఁ బడి
న శివజ్ఞాన శేఖరమునఁ బతినిరూపణమును పేరుగల ప్రథమ ప్రకరణము ముగిసినది.

శివజ్ఞానశేఖరే :

ద్వితీయ ప్రకరణం.

* పతి విశేష స్వరూప నిర్ణయప్రతిజ్ఞా. *

శ్లో॥ పత్యు స్సానూన్యతః పూర్వం । లక్షణం ప్రతిపాదితం ।
అథునా తద్విశేషాణాం యథా శృశ్యభిధీయతే ॥

* శివస్తుతిః *

శ్లో॥ విశ్వరూపరమంతత్వ మప్రమేయ మనామయం ।
శాశ్వతం శాకరం శశ్వ । దీశ్వరం సంశ్రయేత్రియే ।

* తత్త్వత్రయవిచారః *

అథ తత్త్వం త్రివిధం । శివ సదాశివ మహేశ్వర భేదాత్ । తత్ర
శివో నిష్కలః । సదాశివ స్సకల నిష్కలః । మహేశ్వర స్సకలః ॥
తత్ర శివస్తు ఏకః । సదాశివః పంచవిధః । మహేశః పంచ వింశతి భే
దకః । ఏతేషాం తత్త్వ మేక త్రింశ త్ప్రకారం భవతి ॥

* పతివిశేష స్వరూపనిర్ణయప్రతిజ్ఞా *

పూర్వప్రకరణమునఁ బతిసామాన్య లక్షణము నిరూపింపఁబడినది. ఈప్రకరణమున
పతివిశేష స్వరూపము నిర్ణయింపఁ బడుచున్నది.

* శివస్తుతి *

ప్రమాణాతీతుఁడు శక్తిసహితుఁడు అనామయఁడునగు శివకుని యొక్క సంప
ద గొలుకు నాశ్రయించెద.

* తత్త్వత్రయవిచారము. *

పతియే తత్త్వమనఁబడు. ఆతత్త్వము శివ సదాశివ మహేశ్వర రూపమనఁబడు
మ భేదములు. శివతత్త్వమొకే విధము. సదాశివ తత్త్వమయిదు విధములు. మహేశ్వర త
త్త్వ మిరువదియైదు విధములు. ఈతత్త్వము లన్నియుఁ గలిసె ముప్పదియొకటి.

“తత్త్వము యొక్క భేదములను వెలువటఁ జెప్పెదను. ఈశివతత్త్వము - శివుఁడనియు

తథానోక్తం వామాగమే । శుద్ధాభ్యుక్తే ॥ క్రథయ శివ
తత్త్వస్య తత్త్వభేదం వదాయమాం । తత్త్వత్త్వోత్తివిధం జ్ఞేయం తస్య భే
దంచ శృణ్వథ ॥ శివం సదాశివం చైవ మహేశం త్రివిధం స్మృతం ।
శివతత్త్వం మహేశాన నిష్కళం చేకీర్తితం ॥ సకళం నిష్కళం చై
వ సదాశివ మిహాచ్యుతే । మహేశం సకలం వింధ్యా త్త్రివిధంత
ద్భవేన్యథ ॥ శివ మేక విజానీయ ॥ తస్మాత్తస్మాత్ కంచధా భవేత్ ।
మహేశస్తు మహాసేవ కంచ వింశతిభేదకః ॥ ఏతేషాం తత్త్వ సంయుక్త ।
మేత్రింశదిని స్మృతం ॥

* శివతత్త్వ స్వరూపము. *

తత్త్వాదా నిష్కళ శివతత్త్వ మేనోక్తం ॥ తస్యదశనామాని
తత్త్వనృత్తి నిమిత్తానిచ తత్త్వోప వివృతాని ॥ తథాగ ॥ శివస్య లక్ష
ణం న క్షేప్ర ॥ సమాసాచ్ఛ్చుణ్ణ వన్ముఖ ॥ శివం పరాత్పరం సూక్ష్మం
నిత్యం సర్వగతావ్యయం ॥ అనిందిత మనౌపమ్య ॥ చుక్రమాణ మనా

మహాశివుడని యా మహేశ్వరుడని యా, మాదునిధులు. వీరినో శివతత్త్వము నిష్కళ
మనియూ, సదాశివతత్త్వము సకలనిష్కళ మనియూ, మహేశతత్త్వము సకల మనియూ చె
ప్పబడుదును శివతత్త్వమొకవిధమాను, సదా శివతత్త్వమయియు విధములును, మహేశ్వర త
త్త్వమిరువది యైదు విధములును నగును. అన్ని యుగలిసి ముప్పది యొకటి అనివాతూల
ముగఁజెప్పఁ బడితి.

* శివతత్త్వ స్వరూపము. *

మఱియు, నిష్కల శివతత్త్వమునకు బ్రధానములు గలవని యానామములను
వాని సార్వత్రియ కంటే ఎడవు బడినది.

టేమారా! శివలక్షణము వచించెద. శివుండు పరాత్పరఁడు, నిత్యుఁడు, సర్వవ్యా
పి, నాశనములేని ఁడు, నిత్యుఁడు ప్రమాణా తీతుఁడు, పరాత్పరుఁడు, నిర్గుణుఁడు. ని
ర్గుణుఁడు, నిత్యుఁడు, నిర్విఘ్నఁడు ననందితును. ఆతఁడే శివతత్త్వము.

అవాదిమం సంప్రాప్తి లేక యత్యంత పరిశుద్ధుఁడగు వాడే శివుండనఁ బడు

మయం । శుద్ధత్వా చ్చివ మద్విష్టా శరాదూర్ధ్వం పతాన్వయః ॥ వ్యోమా
తీతంతు సూక్ష్మంహి । నిత్యం కారణ కారణం । వ్యాప్తం సర్వగతం
ప్రాక్తం । అక్షీణం చావ్యయం భవేత్ ॥ అమలా నిందితం శ్లేషం ।
మసాకృశ్య మనాపమం । ప్రమాణ వ్యతిరిక్త త్వాదప్రమాణమితిస్మృ
తం । నిర్గుణత్వాద్విశేషేణ చానామయ మితిస్మృతం । ఇత్యేతైర్లక్షణై
ర్ముక్తం । శివరూప మివళోదిత మితి ॥

అపిచ॥ వాయవ్యసగ్ం హితాయాం ॥ అనాది మల సంశ్లేష
ప్రగభావా త్వభావతః । అత్యంత పరిశుద్ధత్వా । దత్తోయం శివ ఉ
చ్యతే ॥ అథవా శేషకల్యాణ గుణై కాయతన మీశ్వరః । శివ ఇత్యు
చ్యతే సద్భిః । శివతత్వార్థ వేదభిః ॥

పహ భారతేషి ॥ సమేధయతి యన్నత్యః సర్వార్థాన్ సర్వక
ర్మసుః శివని చ్చ స్మృతమ్యాణం । తస్మాదేష శివస్మృతః॥

అధర్వణ శిఖాయాః ॥ శివ ఏకో ధ్యేయః శివం కరః సర్వ మ
న్యత్యేత్యధ్యేత ॥ తథా గ్రధాతతే । అశిండావరణం సాత్మా । స్థితి
లేశ నిజాత్మనాం । ఏకఏవ పరంనాస్తి । తద్వ త్సాత్రేప్యదాహృతం॥

నుః మతీయ శివతత్వమును గుర్తెఱిగిన వారలు— సమస్త కల్యాణ గుణములకు స్థాన మైన
వాడుగనుక శివుండని పిలువబడు చున్నాడని పలికిరి. అనివా మ వీయసంహిత యందు
గలదు.

సర్వ కర్తల యందు మనమ్యల శ్రేయస్సుకు గోరుచు, సర్వార్థములనునే కారణ
మున శివుండు వృద్ధి నొందించు చున్నాడో, ఆ కారణమున నాతఁడు శివుడని నుడువ
బడు చున్నాడని మహా భారతమునఁ గలదు.

ఇతర మైనది సర్వమును విడిచి శివంఁగుడగు శివుడొక్కఁడే ధ్యానముచేయఁ ద
గిన వాడని యథర్వణ వేదము చెప్పు చున్నది.

ప్రత్యక్షముగ నాత్మల కన్నిటికి నావరణ స్వరూపుడై శివుండొక్కఁడే గలదని
మూత్రము నం దుదహరింపఁ బడినది.

దేహానాం సంక్రమణం ప్రాణో మనో బుద్ధి రహంకృతీః । సచిత్త మాత్యో
నో వాచ్యం. సచ వ్యోమాదికం జగత్ ॥ నా హానా సరాస్రి ర్ననభో
సభూమి । రాక్షసా త్తమో జ్యోతిరభూన్న చాన్యత్ । శ్రోత్రాది బు
ధ్యా నుపలభ్య మేఘం ప్రధానకం బ్రహ్మపుమాన్ ప్రతీతః ।

తథా శివరహస్యే ॥ మహాగిరి మిదందేవి । మనోహర మగోచ
రం । నిర్దామ నిర్గుణం నిత్యం నిరామయ నిరంజనం । నిర్మలం నిష్క
ళం జేయం । నిర్భేద్యం నిసపాధికం । అద్వైతానంద మక్షీణ మసా
దృశ్య మిదం శృణు । అలక్ష్మ్యనుద్వయం శూన్య మమూర్తం పరమవ్య
యం । ఆకులా నామయం శుద్ధ । మనాద్యం శివముచ్యతే । ఊర్ధ్వంశూ
న్య మథ శూన్యం మధ్య శూన్య స్వరూపకం । ఆది మధ్యాంతశూ
న్యంచ నిష్కళం దేహువర్జితం ॥

ఆపిచ॥ ఆదిమధ్యాంత శూన్యంచ । వ్యోమావ్యోమ వివర్జితం.
ధ్యాన జ్ఞాన విధాహీనం శూన్యం లింగ మనాశ్రయం । అంత శూన్య
న్యం బహి శూన్యం శూన్యం నూనం విజోదత । పర్యశూన్యం నిరా

దేహము- ఇంద్రియములు- ప్రాణము-మనోబుద్ధ్య హంకారములు- చిత్తము- ఆ
కాశాదికము- దివారత్రులు- భూమి- మొదలగు వివేచియ శివుడుగాను- వీటిని
దివి నక్షత్రముచి- వాఙ్మనో తీతుడై ప్రకాశించు పురుషుడే బ్రహ్మయన- బహునని
గ్రంథాంతరమున గలదు.

ప్రపాఠ్యతీ చ నోహితమై యగమ్యమైన మహాలింగము నిర్గుణమైనామరహితమై ని
రంజనమై నిర్మలమై యాచ్యంతరహితమై యనుపమానమై వెలయు చున్నది. మతీయ
శామహాలింగము దేహరహితమై యాదిమధ్యాంత శూన్యమై ప్రకాశించు చున్నది.

అంతశూన్యము- బహిశూన్యము- అత్రయరహితము - పరమపదము సర్వాభివ్య
భృదము- గణ విలసిల్లు చున్న దా మహాలింగమే.

ఇచ్చుకు శూన్యశబ్దమునకు- గగనకుసుమము- శశివిషాణము- అనుపదములతో నే
భూనాథముగలది. నీతిని మాత్రహిణియు నూచించును.

శంభ సర్వదరి పరమరి పదు ॥ అత్ర ॥ శూన్య శబ్దో గగన కుసుమ శ
శబ్దమాణా పరపర్యాదో భవతి ॥

కింతు ॥ సత్తామా ప్రోప లక్షణం ॥ శూన్య శబ్దస్య నిర్వచన మ
పుక్తం ॥ వ తూలే ॥ వాఙ్మనోతీత భావత్వా ॥ చూన్యం చేతి ప్రకీ
ర్తితం ॥

తథా ప్రదేశాంతరే ॥ వాచోతీతం మనోతీతం భావాతీతం పర
శ్చివః ॥ సర్వశూన్యం నిరాకాశం ॥ పరమానంద ఉచ్యతే ॥ సచ్చిక్షు
క్షా ద్వయానందం నిత్య మేకం నిరంజనం ॥ ఉపదేష్టా జగత్సాక్షీ నని
ర్దేశ్య మితి స్మృతం ॥ సర్వేషాం స్థాన భూతత్వాత్ ॥ లయ భూతత్వత
స్తథా ॥ తత్త్వానాం పహదాదీనాం ॥ స్థల మిత్యభీధీయతే ॥ బ్రహ్మ
సహరి క్షేద్రో ॥ ససూర్యో నవిశాకరః ॥ నదిశో నచభూమిశ్చ ॥ నచ
సర్వేచ సువ్రత ॥ నరద్రో నచవాకాలో నేశ్వరో నతమస్తథా ॥ అ
నాఖ్యంచ నిరాభావం సంస్థితం తన్నిరాశ్రయం ॥ అలక్ష మద్వయం

శూన్యశబ్దార్థము వాతూలమున నిటులఁ జెప్ప బడినది. వాఙ్మనోతీత భావము గల
ది యగుట వలన మహాలింగమునకు శూన్యమని నామము.

పరశివుఁడు హక్కుల కందనివాఁడు మనస్సున కగోచరమైన వాఁడు భావము
కతీతమైనవాఁడు. సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు. జగత్సాక్షి. ఇట్టివాడని యాపరశివుని ని
రూపింప శక్తి గల వాఁడేను.

మహదాది సర్వతత్వములకు స్థాన మగుట వలనను- లయస్థాన మగుట వలనను న
తడు స్థలమని పేర్కొనఁబడు చున్నాఁడు.

ఆశివతత్వము. బ్రహ్మ విష్ణుఁడ్రులకతీతము. సూర్యచంద్రులు. తమస్సు మొదలగు
సన్నిధి కంటె వేరైనది

పేరులేనిది, భావమున కందనిది. ఏకము- అమూర్తము, నిశ్చలమిది. యని మరొక
చోట వచింపఁ బడినది.

అగ్రాది జగత్సాక్షియై యాకాశ జనితములగు వాటికంటెఁ బరుడై మనోవా

శూన్యమమూర్తం శరమవ్యయం | ఆకులానా మయం శుద్ధ మనాద్యం
శివముచ్చతే |

అపిచ || బ్రహ్మచ నవిష్టుశ్చ | నకుద్రో నోరవి ర్విధుః |
నాగ్ని ర్వ్యోమ సమిరోంబు | సభూమి ర్నగ్రహాదిచ | సతస్వ ప్రచ
యః కాలః శివ ఏకోస్తి కేవలః | శివోస్తి సాత్వా ర్నరామో సరాం
బస్స్వభావతః | ఆకాశాది జగత్సాక్షీ ఆకాశా స్సభవాల్పరః |
శివోస్తి సచ్చిదానందః పరిపూర్ణో నిరంజనః | అకారణ మకార్యంచ
మనోవాచామ గోచరః ||

* పర శివతత్వ సాధన నిరూపణం. *

ఏవంవిధం పరశివతత్త్వం కథం సాధ్యం భవతి త్యాశం కాయాం
తస్య సాధనాస మతంగ పారమేశ్వర సూత్రేణ దర్శ్యం తే |

సూ॥ ధర్మే సాధ్యతే ధర్మే వ్యచిత్రాశ్చేణ కారణం | కా
రణేనక్వచి త్కార్యం | వ్యచి దామానాయ దర్శనాత్ ||

అస్మాద్ధః || ధర్మే జ్ఞా క్రియా లక్షణే ధర్మే జ్ఞేయఃస్తు |
సాధ్యతే | యథా సుగంధాదినా ధర్మేణ అత్యంతాంధ కారయ

గతితుండై పరిపూర్ణైః సచ్చిదానంద స్వరూపుడై శివుడొండై గలఁడు. బ్రహ్మలే
డు, విష్ణులేడు, రుద్రుల లేడు - సూర్యులందులైనది. పంచభూతములు లేవు. ని
ష్కలులేవు గ్రహములు లేవు అని వేరొక చోట ఇచి పఁబడింది.

* పరశివతత్త్వ సాధన నిరూపణము. *

అ॥ అట్టి పరశివతత్త్వము నెటుల సాధించ వలయునో ఆవిషయమును మతంగ
పారమేశ్వర సూక్తియ చే నిరూపించుచున్నాఁడు.

ఒకచోట, ధర్మజ్ఞానముచేత ధర్మసాధింపఁ బడుచున్నది. ఎట్లున - చీకటిను
భ్యసించుఁ గర్పూరాది సుగంధి ద్రవ్యముగలనా, అదినునకుఁ గన్పించు పుష్పము ఒరికలే
దును అట్టి కర్పూరాదికము మాహింపఁ బడుచున్నది.

వేరొక చోట, కార్యముచేత కారణము సాధించఁ బడుచున్నది. ఎట్లు అనఁ - పు
లిచాది కార్యమును అట్టి తిరుపాదాన కారణమును మాయాదికమును, నిమిత్త కారణము

ధ్వని కపూర కమూరి కాది ధర్మ సాధ్యతే । సామాన్యతో ధృ
ష్టానుమానం అనుభూత్య కానుమానం ఏతత్ । క్వచిత్తన్మాత్ర ప్ర
కరణాదిషు పృథివ్యాది కార్యేణ తన్మాత్రాది మాయాంతాది ఉపదా
న కారణం నిమిత్త కారణం పరమేశ్వరశ్చ సాధ్యతే । ధూమాది కార
ణేన వహ్నిద్యుపాదాన కారణ మివ , దేహ ప్రవర్తనాది కార్యేణ
నిమిత్త కారణ మాత్మేవ ఏతత్ కార్యం లింగకానుమానం క్వచిద్భో
గ పదార్థ ప్రకరణాదిషు కారణేన సుకృత దుష్కృతానుష్ఠాన దీక్షాదీ
క్షీత సమాయా ద్యుపాయాచరణ కారణేన, కార్యం ఆముష్మిక సుఖ
దుఃఖ రూప భోగ సిద్ధ మోక్షరూప కార్యం సాధ్యతే । ఇత్థ కాలే ని
ష్కరహిత మేఘోన్నతి కారణేన వృష్టి రూపకార్యం యథా తథైవ
సాధ్యతే ॥ ఏతత్కారణ లింగకానుమానం ॥ ఏత త్త్రి విధానుమానై ర్లో
చనో నయాది న్యాత్ క్వచిత్తథా ఆమ్నాయ దగ్ధనాత్ । ఆగమజ్ఞా
నేన సాధ్యతే । ఏత త్చ్ఛక్తిర్విధ ప్రమాణై స్సాన యతుః నశక్యత ఇతి
తత్ప్రతి లక్షణం విశ్వసారోత్తర సూత్రేన దర్శయతి ॥

* ప తి ల క్ష ణం *

శ్లో॥ అచేతనస్య మాయాదేః ప్రవర్తకతయా పులి, సిద్ధస్యర్వాద్ధ రి

గు పరమేశ్వరుఁడును సాధింపఁబడును.

మరొకచోట, కారణముచేత కార్యము సాధింపఁబడును. ఎట్లుంటే - వా న్యూరి
విఘ్నములు లేకుండ, శాఖయగ నాకసమున నలమిగొనిన కేసుకూప కారణమును బట్టి
కృష్ణరూప కార్యము సాధింపఁబడును.

ఈయనుమానగ్రీయును సాధింపఁబడని యపుడు - నాల్గవదియును శాగమప
మాణమున సాధింపఁబడును.

ప్రమాణ చతుష్టయము చేతను, బరమశివుఁడు సాధించుటకు సమర్థుఁడు గాఁడని
విశ్వసారోత్తర సూత్రమున నిరూపించు చున్నాఁడు.

* ప తి ల క్ష ణము . *

తా॥ సమస్త పదార్థములను గుర్తెరిగి సర్వవ్యాపకుఁడై నిత్యముత్తుడగు పరమే

కర్తా వ్యాపక స్వతత్వ విశేషః

వ్యా! సర్వార్థ హితే || ఉపాదాన సహకారి కార్యోప కార్య ప్రయో
జనాది సహస్ర పదార్థజః | కర్తా సర్వస్య కర్తావ్యాపకః సర్వోపాది || స్వ
తత్వోదితః | సత్యమక్తః పరమేశ్వరః || పతిః | అచేతనస్య జడస్యమా
యాదేః పృథివ్యాది జగత్కా గోపాదాన కారణస్య ప్రవర్తకతయా
ప్రేరకతయా సిద్ధః సాధ్య వ్యతిరిక్తః | ఇతి శ్లో కార్థః |

ఆద్యేన సస్తు నోసర్లక్ష్య సిద్ధిణ సరాలంబ నిరుపాధిక నిర్మలత్వా
ది ప్రతిపాదితం | అస్య జీన మాయాద్యచేతన ప్రవర్తక లక్షణ త్వ
ముక్తం తత్కథమేతదుపపద్యత ఇత్యాశంక్య యథా ఆత్మా శరీరం ప్రే
రణాదికం కరోతి | తథా శివః అశరీరస్సకా బిందుత్వోభా ద్యశేష కా
ర్మ్యం కరోతి | తత్ర దృష్టాంత పూర్వకం కరణసూత్రేణ దగ్ధ ముతి ||

* నిరాకారస్య జగత్కారణతా నిరూపణం *

శ్లో. యథా కాలో వ్యామూర్తోపి దృశ్యతే ఫలకాధకః | తథా శి

శ్లోకము పృథివ్యాది జగత్కార్యమునకు - ఉపాదాన కారణమును బ్రవర్తకంపఁ జేయు
వాడగుట చేత స్వనిసిద్ధుడే గాని, సాధ్యుఁగాదు.

నిరుపాధికుఁడు - నిరాలంబుఁడు - నిర్గుణుఁడు - పశుపతి మేయని నిరూపింపఁ బ
డెను. నిరాకారుఁడుగ నీపశుపతికి జీవమామూద్యచేతన ప్రవర్తకుఁడని లక్షణము చెప్పఁ
బడెను. ఇది యెట్లుల కుదరునని శంకింప వలదు.

ఆ ఏరితిగా, అత్యశరీరములో నుండి సహస్ర పదార్థము శరీరచేతేయించు చున్నదో,
అట్లులే కివుండు, శరీరము లేని వాడయి బిందుత్వో భాది సర్వ కార్యములను జేయు
చుండునని సోదాహరణముగా కరణ సూత్రమున గన్పడచు చున్నాఁడు.

* నిరాకారునికి జగత్కారణత్వము నిరూపించుట . *

తా. శరీరము లేకున్నను కాలక్షేట ఫలములను సృజించు చున్నదో, అట్లు జే
నాము లేకున్నను కివుండు, ఇద్దాశక్తిచేత బిందు త్వోభాది కార్యమును జేయుచున్నాఁడు.

లోహ్యమూర్తోపి కురుతే కార్యమిచ్ఛయా ।

కాలః అమూర్తోపి దేవా రహితోపి యథా ఫలసాధకస్సౌ దృశ్యతేహి ప్రసిద్ధః । తథా శివః అమూర్తోపి ఇచ్ఛయా ఇచ్ఛాశక్త్యా కరణేన కార్యం చిందుత్తోభాది కార్యం కురుతే ఇశ్యద్ధః ।

వాతూలాగమే శుద్ధాభ్యుత్తే । సృష్ట్యర్థం సర్వతత్త్వానాం లోకస్యాప్సత్తి కారణం । మోగినా ముపకారాయ స్వేచ్ఛయా చింత్యతే శివః । లోకస్య సమస్తస్య ఉత్పత్తి కారణం ఉదయ కారణం శివః ॥ శివతత్త్వ ॥ శివ మితి తత్త్వాభిధానం । అతః పున్నాచకస్యా తాద్రణా దాసీ దిత్వాశంస్య తయోః పున్నపుంసకయో రేకార్థస్య దృష్టాంతః అధర్వణవేదే శ్రూయతే ।

శుక్ర ఓంతత్పరం బ్రహ్మ నవకో రుద్రః స ఈశాన స్సభగనాకా స మహేశ్వరః సమహాదేవ ఇతి ॥

సర్వతత్త్వానాం సృష్ట్యర్థం మోగినాం శుద్ధాభ్యుత్తయోర్వివాం ఉపకారాయ స్వేచ్ఛయా స్వేన స్వయం చింత్యతే ॥

అధర్వణ వేదమున శివశబ్దము, పుంలింగమందు, గలదు. తత్త్వవాచకమైనపుడునూ త్రిము శివ శబ్దము నపుంసక లింగము. శివుండు మహాదేవుడు. అట్టి పరశివుడు సకల తత్త్వముల సృష్టికొరకును - లోకా త్పత్తి కొరకును, శుద్ధాభ్యుత్తయందుండిన మోగి నను ల యుపకారము కొరకును దనయిచ్చిన స్వయముగా జింతించును.

అపరమేశ్వరుని సహస్రాంశము వలన ఆదిత్యపరాశక్తి జనించెను. పరాశక్తి సహస్రాంశము వలన ఆదిశక్తి జనించెను. ఆదిశక్తి సహస్రాంశము వలన యిచ్ఛాశక్తియు, తిస్సహస్రాంశము వలన జ్ఞానశక్తియు, తిస్సహస్రాంశము వలన క్రియాశక్తియు నుత్పన్నములయ్యెను.

ఈశక్తులన్నియు నిష్కల స్వరూపమునుండి వచ్చిన వగుట చేతను, కళారాహిత్యము వలనను నిష్కలములని వచింపఁ బడుచున్నవి,

తస్య చింతా పరాశక్తి సహస్రాంశేన జాయతే తచ్చక్తి సహస్రాంశా దాదిశక్తి సముద్భవః ।

తస్య పరమేశ్వరస్య సహస్రాంశేన చింతా పరా శక్తి ర్జ్ఞాతా । తచ్చక్తి సహస్రాంశా దాది శక్తి రుత్పన్నా । తత్తచ్చక్తి స్సహస్రాంశాత్ పరాశక్తిః అదిశక్తిః ఇచ్ఛాశక్తిః, జ్ఞానశక్తిః, క్రియా శక్త్యచ సంపదాప్రకరభూషణ నిష్కళత్వా చేతాః శక్త్యయో నిష్కళా ఇతి కీర్తితాః । తాసాం మధ్యే సృష్ట్యాది క్రియాభేదేన ఇచ్ఛాశక్తిః క్రియాశక్త్య మగ్నిరాయాపేణ జ్ఞానశక్తి రితి మృంగేంద్రినూ త్రేణ దర్శయతి ॥

శ్లో॥ కరణంచ సశక్తిస్యత్ । శక్తి ర్నాచేతనాచితః । విషయా నియమా జేకం బోధేక్యతేచ తత్తథాకరణంచ ।

శక్తేరన్యత్ కరణం నాస్తి చిదాద్రూపస్య పరమేశ్వరస్య శక్తిః । అచేతనా । అద్రూపా సవకం తత్ శక్తిరూప కరణం విషయానియమాత్ । విషయ యోః జ్ఞేయ కరణీయ రూపయోః అనియమాత్ అసంకర్షాత్ బోధేజ్ఞాన విషయకృత్యేచ కార్యవిషయే తథా అసంతా శక్తి ఇతి శక్తే శ్చైవో వర్తతే ।

ఈశక్తి పంచకముతో సృష్ట్యాది క్రియాభేదమున, ఇచ్ఛాశక్తి క్రియాశక్తులు రెండును జనించివి. తదనద్రూపరూపమున జ్ఞానశక్తి కలిగిరి. అని మృంగేంద్రి నూత్రేయ తే నితూదించు చున్నాము.

తా॥ శక్తి కంటే వేరైన సాధనము లేదు. చిదచిద్రూపుడగు పరమేశ్వరుని శక్తి యు చేతనే మెదిలి. అశక్తి యుగటలేదు. చేయదగివి తెలిసి కొనదగివి విషయము అనేక లుండుట వలన జ్ఞానశక్తి యనియు, క్రియాశక్తి యనియు, మొదలగు నామములు గలి యొప్పిది.

“అసంతా శక్తిః” అను ప్రతీతి వలనను శక్తి భేదము గలదని తెలియు చున్నది.

* ఈశ్వరశక్తి రనాదితా నిరూపణం *

తచ్ఛక్తిః, అనాదిర్వా ఆంతు కీవే త్యాశంక్య అనాది రీశ్వర.
సంబంధినీ శక్తిరీతి విశ్వసారోత్తర సూత్రేణ దర్శయతి ||

శ్లో॥ దృక్-యోగ్యాత్మక మైశ్వర్యం యస్య తద్ధాత్మ పూర్వకం
ఈశ్వర స్సోఽస్మి మంతవ్యః శక్తిర్ద్యయ యుతే ప్రభుః ।

దృక్-యోగ్యాత్మకం సర్వ విషయ జ్ఞాన క్రియా స్వరూపం య
స్య తదైశ్వర్యం ఈశ్వరత్వం తత్ । అధాత్మపూర్వకం కారణ రహిత
తమత్కర్తా ప్రభుః స్వతంత్ర కర్తా శక్తి ద్వయ యుతః దృక్-యా శక్తి
ద్వయయుతః సః పరమేశ్వరః అత్రశివాగమే మంతవ్యః యుక్తిభి రను
చింతనీయః యుక్తిభి రనుచింతనంచున నీయమిత్యుక్త త్వాత్ । తమ క్తం
శ్రోతవ్యః శృతివాక్యేభ్యో మంతవ్యశోఽపి శక్తిభిః । ఆత్మాచ సతతం
ధేయ ఏతే దర్శన హేతవ ఇతి ।

* ఈశ్వర శక్తి యనాదియనిర్ణయం మట. *

అ॥ ఈశక్తి మధ్యవచ్చిందా? లేక యనాది నుండి యున్నదా? అని ప్రశ్నిం
చినాని, ఈశ్వర సంబంధియగు శక్తి యనాది నుండి వచ్చిందే యేగాని, మధ్యవచ్చిందే గా
దని శ్వసారోత్తర సూత్రమున నిరూపించు చున్నాడు.

తా॥ స్వవిషయము లందు జ్ఞానక్రియాశక్తి ద్వయముతోఁ గూడినాని, తనకు
కారణ భూతుఁడు లేని వాడై స్వతంత్రుడైన సర్వేశ్వరుఁడు కృత్యాగమాది ప్రతిపా
దితములగు యుక్తులచే మనఃము చేయఁదగిన వాఁడు.

జేడవాక్కులకు వివి యిందు జెప్పఁబడిన యుక్తులచే మనఃముచేసి పరమేశ్వరు
ని ధ్యానింప వలయునని శివాగమము నందుగలదు. పుష్పమును విడిచి పరిమళమును- పరి
మళమును విడిచి పుష్పమును- అకౌశమును వదిలి వాయువును వాయువును వదిలియూ
కాశమును నెటుల నుండవో; అటులనే శివునివిడిచి శక్తియు, శక్తినివిడిచి శివుఁడును
యుండ నేరరు.

ప్ర॥ ఈశ్వరుని కనాది శక్తి సలిఖంధము గలను గనాశీ

న శివేన శినాశక్తి ర్నశక్తి రహిత శ్చివః । నపుష్పేన వినాగం
ధో నాంబరేణేన మాదతః ॥

అనాశక్తి సంబధి చేదీశ్వర స్తస్య నిష్కళత్వ ప్రతిపాదనం
కథం సంభవతీ త్యానాశంసీయం । శక్తిభేదాత్ । యథా రాజ్ఞాంధు
ః శక్తిః బలినాం బల శక్తిః । గజానాం గజశక్తిః తథైవ ఈశ్వరః స్వ
యమేవ శక్తి మాక భవతి ॥

స్వశక్తి యోభమాత్రేణ సృష్టి లీలాభిముఖేన శివేన ప్రేరితాప
రాశక్తిః కార్యాణి యోజయతి । సైవ లీలాంతే తత్రైవ లీనా భవతి
తమక్త్రం ॥

* సకల నిష్కళ రూప ప్రవచనం. *

శ్లోః లీలయా సహిత స్సాక్షౌ దుమాపతి రితి స్మృతః । లీలయా ర
హితః పశ్చాత్సయంభూ రితి కథ్యతే । తస్య శివస్య పరాశక్తి యోగే
న నిష్కళ పరిశివ ఏవ ఆత్మానుగ్రహ కారణేన సకళ నిష్కళో భవతి
తస్మాదాహరణ మాహ ॥

ఉ. ఆ. ఉన్నది.

ప్ర॥ శక్తి తోఁ గూడికొని యున్నప్పుడు శివుని నిష్కళుడని యెట్లు చెప్పవగు.

ఉ. సందేహ మేమి. శక్తు లనేకములున్నవి. శక్తి భేదము వలన నటులఁ జెప్పవ
గూను. కాబట్టకు భుజశక్తి యు- బలవంతులకు బలశక్తి యు- గజములకు గజశక్తి యు నె
టుల స్వతస్సిద్ధముగా నున్నదో, అటులనే యీశ్వరునిఁ గూడ స్వతస్సిద్ధమైన శక్తి గల
డు. తన శక్తి చేనయ గలిగిన వంటనే సృష్టిలీలాభి ముఖుడై శివునిచే పరాశక్తి ప్రేరే
పింపఁబడి స్వ కార్యములనుజేయును. ఎపుడా మహాత్మునిలయంత మగునో, అపుడాతని
యందడి లీః మెయుండును.

* సకల నిష్కళ గూఢమును జెప్పుట *

లీతోఁ గూడినపుడా శివుఁ దుమాపతియని పిలువబడును. లీలా రహితుడై నపు
డు స్వయఃభుజని వచింపబడును.

నిష్కళుడగు నాపరిశివుడే కీవా నుగ్రహ కారణమున సకల నిష్కళుడై య
గుచున్నాఁడు. ఈవిషయమున గ్రంథాంత శోధాహరణమును జూపింపు చున్నాఁడు.

శ్లో॥ చిద చిదనప్రహ పేతోరూచణ్యేతాని స పోభుః ప్ర
తా॥ కురుతే చితా మనుగ్రహ మనాది ము గుద్ధ శక్తివాం । సప్ర
భుః పరమేశ్వరః చిత్రం చానుగ్రహగ్ధ మేతాని రూపాణి సదాశినా
ద్యావ రాకృత్యా ప్రాకృత్యా అనాది మలదృశక్తివా అనాదిమల దృద్ధ
సామధాన్యవాంః తా మాత్మనామనుగ్రాగా మోక్షయాంః కురుతే త
థా ॥ వాతూలతంత్రే॥ యోగినాంచ యతినాంచ జ్ఞానాం మాంత్రీ
ణాం తథా । ధ్యాన పూజా సమిత్తాయ సకళం నిష్కళం భవేత్ । త
స్య లక్షణాని దర్శయత్ ॥

శ్లో॥ అదృశ్యేభావనానాస్తి దృశ్య మేతద్వివశ్యతి । దృశ్యాదృశ్య
స్వభావంచ సారూప్య స్యావలోక నాత్ ॥ అస్తి నాస్తి ద్వయాతీతమ
స్తి నాస్తి సమన్వితం । సర్వజ్ఞా సర్వ రహితం తత్పదం విద్ధి వజ్రముఖ ॥

పరమేశ్వరుడే భావనల ననప్రసించుటకై సదాశివుడు మొదలుగాగల రూప
ముల కరించి అనాది మలసంయోగముచే నిరోధించి బడిన స్వసామర్థ్యముగల జీవుల
నినుగ్రహించి మోక్షము నొసగు చున్నాడు.

శివయోగులకు - యతులకు - జ్ఞానులకు - మాంత్రీకులకు - ధ్యానించుటకును -
బూజక జేయుటకును, అనుకూలముగా నుండునటుల శివుండు సకల నిష్కళ రూపము
ను కరించు చున్నాడనీ వాతూలాగమమున గలను.

అదృశ్యము నందు భావనయే లేదు. అదృశ్య దృశ్యము నందే గలను. దృశ్యకంత
యు నశించుచుది శివ సారూప్యమును సకలకరించు చున్న దృశ్యాదృశ్య భావన గలుగును.
“అస్తి నాస్తి” యనమాటల కరినిడియు, “అస్తి నాస్తి” యను వాగితో గూడుకొని కది
యునగు స్థానమునే స్వకస్తురహితమైదిగా నోకుమార ! తెలిసి కొనుము.

అదియే యనిర్వాచ్యమై.ది. స్వరీలా సంపదమునకు హేతువై.ది. అదియే నాప్య
రూపము. నేనేనై.యభివ్రుదను. నాయుత్తర నేనేనాకస్పృష్టిత రూపద్వయమును గూ
డ కపింతును.

అసిద్ధ్యాచ్యుతం వస్తు । స్వలీలానందకారణం । స్వయామేవ స్వయం
భూస్యాత్ । స్వయామేవ ద్విధా భవేత్ । ప్రభావ హేతు స్తోకా
నాం । భావాభావ వివర్జితం । స్వభావ పరిపూర్ణోయం । భావగమ్య
స్థితిస్వయం । అనాది సిద్ధ సంస్కారః । కర్తృ కర్మ వివర్జితః । స్వ
యామేవ భవద్దేహా । స్వయామేవ విలీయతే । తస్య మూర్తిమత్త్వా మి
తంగపరమేశ్వర సూత్రేణ దర్శయః॥

* సదా శివ మూర్తివిచారః *.

శ్లో॥ అథ శత్య రధిష్ఠానం స్వశక్తి కిరణాత్మకం । తస్మాం దివి
సుదీప్తాత్మా నమ్కం పోచలమూర్తిమా॥

అన్యార్థః । అథఅంతరం శత్యః పరమేశ్వరస్య అధిష్ఠాన మా
ధి క్త్యేన సర్వకాల వ్యాప్త్యా స్థియతే యస్మిన్న సేవేతి తదధిష్ఠానం స్వ
శక్తి కిరణాత్మకం స్వస్వనందనీ శక్తిః । జ్ఞాన క్రియాయా వా నైవతి
రణః ఆత్మా స్వరూపం యస్య తత్ । ఏద్యేశ్వరా దీనా శాధిష్ఠాన వ
త్ సమ్యక్రిక్తం సభవతీతి భావః । స్వేయహిమ్ని ప్రతిష్ఠిత శక్తి శ్చ తేః ।
తస్మాం శక్తి కిరణ స్వరూపాయాం దివి క్రిహస్థానే సుదీప్తాత్మాత్వ వి

స్వభావము చేతనే పరి పూర్ణుడగు భావగమ్యుడైన యుండును. అనాది నుండి
యున్నవాడను. కర్తృకర్తృములు లేనవాడను. స్వరూపుగా నవతరించుచును. నాను
డే లీనమగుచును అని వాతూలాగమమున నడువబడనని.

ఆ మరంగ పాద శేఖర సూత్రముచే పరమేశ్వర మూర్తిని నిరూపించు చు
న్నాము.

* సదాశివమూర్తి విచారము. *

శక్తి పరమేశ్వరున కధిష్ఠానమొంది. యాశక్తియూ నాకని స్వరూపము. విద్యేశ్వ
రాదులను - తమయధిష్ఠానము తిరుకింపె వృత్తి లేనియగుటచేత శక్తిని శక్తిక్రమించి పర
మేశ్వరుడగుడను.

పాతంజలూది మతములందు సిద్ధమైన యాశ్వగునివోలే బుద్ధి మొదలగు వానితో

షయ జ్ఞానైశ్వర్యాదిభిర్దీప్తిభి రత్నంతం మానః ఆత్మా స్వభావో య
స్య సః పాతంజలాది సిద్ధేశ్వర వత్ బుధ్యాది సంయోగేన జ్ఞానాదీ
ప్తియుక్తో నభవతి కింతు సర్వ విషయ జ్ఞానాది స్వభావవవ । తమేవ
భాంత మచుభాతి విశ్వం తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతీతి శ్రుతిః ॥

నిష్కంపః బిందు సదాశివాది తత్త్వ భేదేన మంత్ర మంత్రేశ్వ
ర భేదేన మాయాది పృథివ్యంత తత్త్వభేదేన పరిణా మీత్యర్థః॥ అచల
మూర్తిమాన్ అచలా చలన రహితాజ్ఞాన క్రియాశక్తి రూప మూర్తి
రన్యాస్తీ త్యచలమూర్తిమాన్ అస్తిన్నర్థ శృతిరస్మిన్ ॥ వృక్ష ఇవస్త
భోదివిజిప్త త్యేక ఇతి పత్యుః జ్ఞానేన క్రియాచల రూప మూర్తిత్వ ము
క్తం పాంచరాత్రోక్త తాంత్రిక శరీర భామ శరీర రూప చల మూర్తి
ర్నభవతీత్యర్థః॥

తదుక్తం నిత్య స్సర్వగత స్సాణు రచలోయంసనాతన ఇతి । త
స్య మూర్తిత్వం శక్తి ర్నిత్య పచారేణ ఉక్తంభవతి పృథగేన మూర్తి
రినేన భవతితి తత్సా త్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ కాష్టానైవ పరా సూక్ష్మా సర్వదిక్కామృతాత్మికా ప్రధ్వస్తావ
రణా శాంతా వస్తుమాత్రాకీలాలనా॥ ఆద్యంతో పరతా నాధీ మూర్తి
త్వే నోపచర్యతే॥

పరా సర్వోత్కృష్టా కాష్టాసర్వ జ్ఞాన క్రియారూప స్థితియుక్తా
సూక్ష్మా కరమాణ్వాది జ్యోతి సూక్ష్మా సర్వదిక్తా వ్యాపికాలనేన పద

గూడినందున జ్ఞానాది ప్రకాశముగలవాడు గాక స్వతస్సిర్భప్రకాశముగలవాడు. అఖం
డమై ప్రకాశించు చున్న యావరంజ్యోతి దీప్తి వలననే యీ ప్రపంచము ప్రకాశించు
చున్నదని శ్రుతిచెప్పుచున్నది.

బిందు సదాశివతత్త్వ రూపముగను, మంత్ర మంత్రేశ్వర రూపముగను, మాయా
మొదలు పృథివి వరకు నుండు తత్త్వ రూపముగను, నాటిడు పరిణా మించును.

చలనములేని జ్ఞాన క్రియాశక్తి రూపము గలవాడు-సనాతనుడు-నిత్యుడు- స

ద్వయేన వికారీశ్వరవాదినః పాంచరాత్రాః ఈశ్వర మూర్తిస్థూః, రూపా లవ్యాపి కేతిచ వదంతి తేనిరస్తాః । అమ్మతాత్మికానిత్యా అనేన అహంకారాత్మ వాదినో మూమాంసకా నిరస్తాః॥

ప్రధ్వస్తా వరణా ధ్వస్తానాది మలసంబంధా అనగ్రహ తిరోభావాఖ్య స్సకృత్వ ద్వయః ధానేపి పాశాదిక సంసర్గరహితా । స్వసంతతియాపత్ । శాంతారాగ ద్వేషాది రహితా । రాజాదిః త ఆజ్ఞాపాలనేత ద్వైరంఘనేచ ఆరాధనే తదభావేచ నైర్ఘృణ్య వైషమ్య శతాన్వేత్యర్థః, వస్తుమాత్రావతి లక్షణ వస్తుమాత్రాలయ భోగాధికార మూర్తేః జగతః జరిపాలనే కర్తవ్యే లలిలాటనా అత్యంత వాత్సల్య యుక్తా ఆద్యంతోఽపరతా ఉత్పత్తి వినాశరహితాలనేన పదేన ప్రవాహ నిత్యేశ్వర వాదినో మూమాంసకై కదేశినో నిరస్తాః॥ సాధ్యకరుణా యుక్తా స్వప్రయోజనా భావే పరానుజి ఘృక్షయా సృష్ట్యాది ప్రవృత్తి హేతు భూతే త్యర్థ । సైవ జ్ఞానక్రియా శక్తిరూపా అచల మూర్తిః, మూర్తి స్వే నోపచర్యతే శరీరత్వేన ఉపచారతః, కథ్యతే ఇత్యర్థః॥ ఉపచర్యత ఇత్యనేన శత్యుర్యా పృథజ్మూర్తిః న స్తీశ్శుక్తం॥

త్వ మృత్యురక్షః - అచలః - స్థావర ని యాపరః పుని మూర్తియే శక్తియని యాపతా రికముగాఁ జెప్పఁ బడినది.

సత్వోక్తిశ్చమహా, సర్వజ్ఞః క్రియా రూపముతోఁ గూడినదియు, పరమాత్మాది కమురతేననూత్నమును, పర్వదిగంతివ్యాపియు, నిత్యమును మలసంబంధములేక స్వకంత్ర మైనదియు, రాగద్వేషాది రహితము, నైర్ఘృణ్య వైషమ్యములు లేనిదియు - అత్యంత తాత్పర్యముతోఁ గూడినదియు, ఉత్పత్తి నాశములు లేనిదియు, పరుల ననుగ్రహించుటకై సృష్ట్యాదిప్రవృత్తి ననుసరుగారణ మైనదియు నగు నా యచలమూర్తి పరిశీలించుచున్నది.

ఈశ్వరునికి శరీరము లేనిచో, ఆతఁడు నిర్గుణుఁడు నిరాకారఁడయ్యిచో, ఆతని ధ్యానించు టెట్లు? పూజించు టెట్లు? అని సందేహ ముంద నవసరము లేదు.

సస్త్విత్వరస్య మూర్త్యభావే విచిత్రవర్ణా వయ వమూర్తిధ్యాన
పూజాదయః కథం సంభవేయః ఉచ్యతే॥

దృక్ప్రీయాశక్త్యాత్మక మూర్తి మవలంబ్య ధ్యాన పూజాదయ
స్సంభవంతి తదాత్మం మృగేంద్రసూత్రే॥

శ్లో॥ వపుషా భిద్యమానత్వా ద్యద్ద్యత్కృత్యం కరోతినః । తత్త్రితతా
స్య తత్కర్తృ వపుషా నుకృతం వపుః॥

స పరమేశ్వరః వపుషః మూర్తీ రవిద్య మాన త్వాత్ యద్య
త్ యాదృశం కృత్యం కార్యం కరోతిఅస్య పరమేశ్వరస్య తత్త్రితతా
కృత్యేత తత్కర్తృ వపుషా తత్తత్కృత్యాధి కార శరీరేణ వపుః శరీర
మనుకృతం సమీకృతం॥ అత ఏవ! ఘృత కాశిన్య తన్నూర్తి న్నచ్చిదానం
ద లక్షణా శివాదన్యా నచైవాస్తి శివవహి సాసదా । అనీల వల్లరీ
రూపం । యథా పద్మాక్ష కోటరే । ఆస్తేకమలినీ బీజం తథా దిష్ట
రి దృశ్యతే॥

అపిచ! నిష్కళం తత్త్వ మిత్స్యక్తం । సకలం మూర్తి రుచ్యతే॥
సకలం నిష్కళం చైవ ప్రభావమితి కీర్తితం । శివశ్చ తత్త్వ మిత్స్యక్తం

నితన జ్ఞాన బ్రహ్మ శక్తి రూపమగు మూర్తిని నాధారము చేసికొని ధ్యాన
ముపూజ మొనరునని సంభవించు చున్నది.

అ॥ ఈవిషయమును మృగేంద్ర నూత్రియచే నిరూపించు చున్నాడు.

తా. పరమేశ్వరుడు శరీరము గలవాడగుట చేత, ఆయాకృత్యముల చేత వల
పినపుడు, ఆయాయుపనులు నిర్వహించుటకను కూలమగు రూపమునుభరించు చున్నాడు.

కావుననే యాపరశివమూర్తి - సచ్చిదానంద స్వరూపము గలిగి శివునికంటె బేరు
కానిదై యవగా శివాభిన్నుడై యుండును.

పద్మబీజమునందు - కనులలత టెంటుల గర్భితమై యున్నవో, అటులనే సాక్షి
భూతుడగు నాపరశివునియందు సర్వము నిమిడియున్నది.

తత్త్వము నిష్కళమనియు - సకలము మూర్తి యనియుఁ జెప్పఁ బడుచున్నది.

మూర్తి శ్చైవ సదాశివః । తయోర్యోగేన భావేన । తద్రూపం భావ
ఉచ్యతే । ఏవంవిధ సకల నిష్కల సదా శివతత్త్వస్య భక్తయోగేన భే
దో వర్తత ఇతి దృష్టాంత పూర్వకం దర్శయతి॥

* సకల నిష్కల సదాశివతత్త్వ భేద నిరూపణం. *

యథావారి మురుత్పంధానానాకారో విచోక్త్యతే । తథా
సంకల్పవశతః । చిద్బ్రహ్మ షరి బృంహితం॥ అంకుర దశకు సుమ ఫ
లాన్యనేకశో కాల యోగతో భాంతి॥ మూర్తయ ఏవం వివిధాః ఉరే
శివేశక్తి యోగతో భాంతి॥ అపిచ॥ తత్త్వం వస్తుత ఏకం శివ సంజ్ఞంది
త్యి శక్తి శత ఘచితం॥ శక్తవ్య ప్రతిభేదాత్ తస్యహి కల్పితో భేదః॥

పంచసాద నిరూపణం.

తస్యభేదాక వత్సృమః॥ వాతూలలంత్రే॥ తద్రూపంహి మహా
స్థేన॥ సాదాఖ్య మితి కీర్తితం॥ సాదాఖ్యం పంచధా ప్రోక్తం తేషాం ల
క్షణముచ్యతే॥ ప్రథమం శివసాదాఖ్య మమూర్తంతు ద్వితీయకం । తృ

సకల నిష్కలములు గాని ప్రభావమని పలుక బడినవి.

శివుండు తత్త్వమనియు, మూర్తి సదాశివుఁ డనియు, నుడువఁబడును. వారియొ
క్క కూడికచేతను, భావముచేతను, వారిరూపము భావ మనఁబడును.

సకల నిష్కల సదాశివతత్త్వభేద నిరూపణము.

ఇట్టి సకల నిష్కల స్వరూపముగల సదాశివ తత్త్వము నకు శక్తి యోగము చేత
భేదముగలదు. అనిని దృష్టాంత పూర్వకముగానిటుల జెప్పుచున్నాఁడు. ఉదక మొకటి
యే-వాయుఁడయో గముః వానా కారముగ నెటులఁజూడబడుచున్నదో, అటులనేచిద్బ్రహ్మ
సంకల్పము ననుసరించి యనేక విధముల ననేకా కారములతో గోచరించుచుండును.

ఎటుల కాలయోగము వలన బీజము- అంకురించి పల్లవించి పుష్పించి ఫలించి
యనేక విధములుగ గన్పడుచున్నదో, అటులనే శివునియందు శక్తి యోగము వలన సనే
క విధము లగు మూర్తులు ప్రకాశించు చుండును.

తీయగమూర్తి సాదాఖ్యం! చతుర్థగ కర్తృనామకం! ఐంశయం కర్మసాదా
ఖ్యం! పంచసాదాఖ్య ముచ్చతే! తేషామేవ నామాంతరాణి వత్సానుః!

సాద నామాంతర నిరూపణం.

శ్లో! సదాశివ స్తథేశ్వ బ్రహ్మ శశ్వేశ్వరః స్మృతః । ఈశాన
శ్వేతి ఐంచై తే తత్వభేదాః ప్రకీర్తితాః । తేషాం పూర్వోక్త నామద్వ
య సంయోగం క్రమాదానామ్!

సాదతత్వ సంయోగః

శివం సదాశివం జ్ఞేయ మమూర్తంచేశ ఉచ్యతే! మూర్తం బ్ర
హ్మేతి విజ్ఞేయం! కర్తు చైవేశ్వర స్మృతం । కశ్వేశాన మితి ప్రోక్త ।

వస్తుతః తత్వ మొకటియేగాని, మనోక మగ లేదు. అది శివసృజ్యకలదై ౦త్తి
ములైన శక్తి శతములతో గూడికొని యున్నది. అందువలనవే భేద మల నోములు కల్పిం
చబడినవి.

పంచసాదనిరూపణము.

ఆభేదములు వాతూలమున నీక్కింది విభముగ నిరూపింపఁ బడినవి.

కుమాత! ఆశివతత్వ రూపము సాదము చెప్పఁబడును, ఈసాద మమును విభము
లు. శివసాదము మొదటిది. అమూర్త సాదము రెండవది. మూర్తి సాదము మూవవది. క
ర్తృసాదము నాల్గవది. కర్మసాదము అయిదవది.

సాదనామాంతర నిరూపణము.

వీనికే సదాశివుడని ఈశుడని, బ్రహ్మేశుడని ఈశ్వరుడని ఈశానుడని
నామాంతరములు గలవు.

సాదతత్వ సంయోగము.

ఈరెంటికిని నామముల సంయోగమును వచించెద.

శివసాదము సదాశివుడనియు, అమూర్త సాదము ఈశుడనియు - మూర్త సాద
ము బ్రహ్మయనియు, కర్తృసాద మిశ్వరుడనియు, కర్మసాదము ఈశానుడనియుఁ
బలువబడును.

మిత్యేవం ద్వివిధం స్మృతం । పంచసాదాఖ్యతత్వానా మున్మహోహిష్య
ధక్ పృథక్ । తేషాం వర్ణంచ రూపంచ సమాసాత్ శృణుషుమ్మఖ ।

శివసాదలక్షణం.

పరాశక్త్యుద్భవత్వాచ్చ శుద్ధత్వా చ్ఛివముచ్యతే । ప్రసాదం
నూత్నరూపంచ । జ్యోతిరూప మితి స్మృతం । విమ్యద్రూప మినాకా
శేః ప్రత్యక్షం సర్వతోమఖ । శివతత్వ మితి ప్రోక్తం । తత్వానా మ
ఖ లాలయం । శివసాదాఖ్య మిత్యుక్తం ।

అమూర్త సాద లక్షణం.

అమూర్తంతు తతఃశుణు । అమూర్తత్వార్థకాహీనం తద్రూ
పం లింగముద్భవం । సూర్యకోటి ప్రతీకాశం జ్యోతిస్తాభాకృతి స్థితం ।
తస్మాభ్యంతర్గతామూర్తి రమూర్తిత్వా దగోచరం । ఏతద్వై దివ్యలిం
గంతు మూలస్తంభ మిహోన్మతేతస్యలక్షణాని గ్రంథా త రేణాదర్శయతి ।

ఈ పంచసాదముల తత్వముల యుత్పత్తి వేరువేరుగా నిరూపింపఁ బడినది. వా
నివర్ణము రూపమునకు సంగ్రహముగ వచించెద.

శివసాదము.

పరాశక్తి నుండి యుద్భవించుట కలనను, పరిశుద్ధుడగుట కలనను, శివుడని పే
ర్పఁబడును.

అకాశము నందు మోహపువోలె జ్యోతి రూపమునఁ బ్రకాశించుచు. నూత్న
రూపమును భరించి సర్వతోమఖముగ నుండి ప్రత్యక్ష రూపముగలిగి సర్వ తత్వములకు
నిలయు మై శివసాద మను పేరుగలిగి శివతత్వము పేర్కొనఁ బడుచుండును.

అమూర్త సాద ము .

అమూర్త మగుట కలన కళాహీనమై కోటి సూర్య ప్రతీకాశమై జ్యోతిస్తంభా
కారము గలిగి యీయమూర్త సాద ముండును. దాని నంతర్భూత మైనమూర్తి యమూ
ర్తి యనుటచే దెను కుండును. ఇదియే మూలస్తంభ మని చెప్పఁ బడును. దీనిలక్షణ
ము గ్రంథాంతరము నందియుఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. నోదేతి నాస్తతాం యాతి నవృద్ధిం యాగి నకుయం । స్వభా
వా ద్యాత్మభావ్యాని భాసయేత్సా దనంవినా ॥ తథా వాతూత్యతే
లింగాత్స్వం సముత్పన్నం । లింగ తస్మిన్ ప్రకీర్తితం । అమూర్తమే
వ మాఖ్యాతం ।

సమూర్త సాద లక్షణం.

సమూర్తంతు తతఃశృణు । ఇచ్ఛాశక్తి గుణత్వాచ్చతస్మాన్నూ
ర్ని రుదాహృతా । మూర్తిత్వాచ్చ కళాయుక్తం । రూపంచేతి ప్రకీర్తి
తం । జ్వాలాఖ్యాసదృశ ప్రఖ్యు దివ్యలింగాకృతిర్భవేత్ । తస్మాద్ధర్మైక
భాగేతు । ఏకవక్త్ర సమన్వితం । త్రినేత్రం చారు వదనం సర్వావయవ
సంయుతం । ఏకమేకాననో పేతం దివ్యలింగాకృతిర్భవేత్ ।

కర్తృ సాద లక్షణం.

అధకర్తృసాగాఖ్య ముచ్యతే జ్ఞానకర్తృ స్వభావత్వా । త
ర్తృవామేతి కీర్తితం । జ్ఞానం హిశుద్ధ భావత్వాత్ స్ఫూటికాభాస ము

ఇత్యది యోగదయింపదు. అస్తమింపదు. వృద్ధిని బొందదు. శుభము నొందదు.
రూపము లేకున్నను స్వభావము వల్లనే యితిమైన వాడినన్నిటినిఁ బ్రకాశిం
ప జేయును “లింగము నుండియే స్వ ముత్పన్నమైనది. సర్వము దాని నుండి లభింప
గలను - ఇదియే సమూర్త సాదమని” వాతూలమునఁ జెప్పబడినది.

స మూ ర్త సా ద ము.

ఈమూర్త సాదము. ఇచ్ఛా శక్తి గుణములు గలవగుటవలన మూర్త మనఁబడు
ను. ఎప్పుడు మూర్తి గలదో, అప్పుడు కళా సహితమైనది జ్వాలలును పేరు గలిగిదిర్వ్య
లింగాకారము గలిగి ప్రకాశించు చుండును.

అందులో నొకభాగమున నొక్కటియేసుఖము గలిగి, త్రినేత్రములుగలిగిన స్వార్థ
యవములతోఁ గూడికొనియొకటియై దిర్వ్య లింగా కారమున ఉండును - ఇది మూర్త
సాదము.

క ర్తృ సా ద ము.

స్ఫటికి కాంతితో సదృశమై. ది. జ్ఞానము. అట్టి పరిశుద్ధ జ్ఞాన కర్తృత్వముగ

చ్యుతే దివ్యలింగం మహాద్గ్రంథం । మహాస్థూలత మూర్ధ్వతం । తస్యనుభ్య
స్థితో మూలేకారీశ్వర స్సర్వకారణః । పంచమూర్ధంచతుర్వక్త్రం నే
త్రైద్యాకాదశభి ర్ముతం । చతురాస్యం చతుర్వర్ణం వసు శోభి సమ
న్వితం । అష్టకాస్త్రం ద్విపాదంచ । సర్వలక్షణ సంయుతం । శూలం ప
రశు ఖడ్గ చ । అభయం డిక్షిణైకరే । నాగం పాశంచ ఘంటాచ వర
దం వాహహస్త కే । సర్వావయవ సంయుక్తం । సర్వాభరణ భూషితం
తత్తత్ప్రమాణ్యరం ప్రోక్తం కర్తృలింగ మిహోచ్యతే । కర్తృసాదాఖ్యమి
త్యుక్తం ॥

కర్మసాద లక్షణం.

కర్మ సాదాఖ్య ముచ్యతే । క్రియా కర్మేతి విజ్ఞేయం తస్మా
త్కర్మేతి నామతః లింగపీఠ ప్రకారంచ కర్మసాదాఖ్య లక్షణం । నాదో
లింగ మిత జ్ఞేయం బిందుః పీఠ ఉదాహృతః । బిందునాదయుతం గూఢం
లింగాకారము హోచ్యతే । అత్రబిందు రేవ పరాశక్తిః లయభోగాధి కారే

అదియిటుచే కర్మసాద మనబడును. అదిసిర్లుమై మహాస్థూలమై దివ్య లింగాకారము
గలిగి యుండును. అయిదు శిరస్సులునాటుల ముఖములు పండ్రెండు నేత్రములు. ఎ
నిమిది హస్తములు - నాల్గువర్ణములు - రెండు షాదములు గలిగి కుడిచేతియందు శూల
ము పరశువు - ఖడ్గము అభయమును, ఎడమచేతి యందు నాగము - పాశము - ఘంట
ము - వరదము - ను గలిగి సర్వావయవములతో గూడికొని, సర్వాభరణములచే నలం
కృతి మైన యాశ్వర తిర్వితమై కర్మసాద మని పేరొకర బడినది.

కర్మ సాద ము.

క్రియయే కర్మ యని తెలియవలయును. లింగపీఠమై కర్మసాదమని వదింపబ
డదు. నాదము లింగమనియు. బిందువు పీఠమనియు నుదాహరించఁ బడినవి. నాదబిం
దువులతోఁ గూడినదియే లింగాకారము. బిందువే పరాశక్తి. ఇయ్యది అయభోగాధి
కారమున నిత్య ర్శ్మియై త్మికముగా నుండును.

ణ త్రిత త్వాత్మకం । తదేవ కూడలినీ త్యభేదో వర్తతే । చత్వారి క
ర్తృరూపాది కేవలం నావ ముచ్యతే । తదేవలింగ పీఠ ప్రకారైః కథి
తః । లింగం శివ మితిజ్ఞేయం పీఠ శక్తి రుదాత్మాతః । బిందు మధ్య గ
తో నాదో నాదమధ్యేతు మూర్తయః । మూర్తి మధ్య గతంతత్త్వం ।
తత్త్వమధ్య గత శ్శివః । తత్త్వరూప మిదం లింగం సర్వ తత్త్వాలయం
విదుః । లింగేన జాయతే తత్త్వం । జగత్ స్థావరజంగమం । తథా వోక్తం
బ్రహ్మాండపురాణే ॥ చరాచరాత్మక మిదం యత్ర విశ్వం విలీయతే ।
ఉత్పద్యంతే యతో భూయ స్తద్లింగం పరమిష్యతే । ఉత్పద్యంతే విన
శ్యంతి స్థితింయాంతిచ తత్రవై ॥

తథాకూర్మ పురాణే । సర్వంలింగే విజానీయాత్ । లింగం స
ర్వత్ర సంస్థితం । సర్వతీర్థాని లోకస్య సర్వ యజ్ఞఫలానిచ । యథాచ
క్షాశ్చ నాయ్నో చంద్రాదిత్యా జగత్రియం । ఏతేషా ముదయాంతే

ఇదియే కుండగినీ శక్తి యని నువ్వవల బడినది. ఈరెంటికీ వభేదమే గాని, భే
దము లేదు.

లింగము శివుకనియ - పీఠము శక్తియనియుఁ బేర్కొనఁ బడినది బిందు మధ్య
మును బొంది నాదముండును, నాదమధ్యమును బొంది మూర్తు లుండును. మూర్తమధ్య
మును బొంది తిత్వి ముండును. తిత్వి మధ్యమును బొంది శివుఁడుండును.

సర్వ తత్త్వములకు నిలయమైనది లింగస్వరూపము. లింగమునుండియే చరాచరా
త్మక ప్రపంచము జనించుచున్నది.

దేనినుండి యీచరాచరమును ప్రపంచము నుత్పత్తి నొందుచున్నదో, ఎందు దిరి
గి లయమును బొందుచున్నదో, దేవలన పోషించఁ బడుచున్నదో, అదియే లింగముని
బ్రహ్మాండ పురాణమునఁ జెప్పఁ బడినది.

పంచభూతాదులకు గానమై యద్వితీ యమై తెలియు నాలింగమునందే సర్వ
తీర్థములును, సర్వ యజ్ఞ ఫలములును గలవు. పరానంద స్వరూపుఁడై లక్ష్మ్య లక్ష్మణ ర
హితఁడై యున్నది నభివ్యూహ దై వతమై ప్రకౌశించుచు లింగమేకాని, మహాకటిలేదు

చఆదిశేత్ లింగ మద్యయం! ఆపిచ! నిత్యః పూర్ణః పరానందో లక్ష్మ్య
 లక్షణ వర్జితః । సర్వాధిష్టాన మేవైత । ల్లింగ మిత్య వధారయ ॥ చ
 రాచరాత్మక మిదం । యత్ర విశ్వంచ లీయతే । ఉత్పద్యంతే య
 తోభూయ । సైల్లింగం పర మిష్యతే । లీయతే గమ్యతే యత్ర యేన
 సర్వం చరాచరం । తదేతల్లింగ మిత్యుక్తం లింగతత్వ పరాయణైః॥
 తస్యకంచ సంజ్ఞా వర్తతే ॥ పరం గూఢం శరీరస్థం లింగం క్షేత్రమ
 వాదినత్ । యథాద్యమై శ్వరం తేజ । సైల్లింగం పంచసంజ్ఞికం ॥ త
 స్మా ల్లింగ విశేషేణ । కర్మరూప ముదాహృతం । కర్మోదయేచ సృ
 ష్టిశ్చ । కర్మాంతే సంహృతి భావేత్ । ఏతత్కర్మ స్వరూపంతు ।
 సృష్టిస్థితిలయా వహం । పంచ సాదాఖ్య మేవోక్తం । కర్మసాదాఖ్య
 మిత్యపి ।

సర్వత త్వాత్ర శం శివత్యమేవ.

అత్ర తత్వానామేవేవా శ్రయం కథ్యతే । శివ సాదాఖ్య

ఎచ్చట నీ సర్వ ప్రపంచము లీనుగుచున్నదో దేనినుండి తిరిగి యాద్యవింశతి
 కున్నదో అదియే లింగము.

ఈనామమునే లింగత్వమును దెలిపిన మహాసభావులు గూడ వచించిరి.

ఈలింగమునకు-పరమనియు. గూఢమనియు. శరీరాంతర్గత మగులింగమనియు.
 అనాదియైన క్షేత్రమనియు. అన్నిటికంటె మొదటిది యైన యీశ్వర తేజస్సనియు
 అని యయిదు నామములు గలవు.

విశేషాకారమున కర్మరూపమని చెప్పబడు చున్నది. కర్మోదయ దశయం
 దు సృష్టియును, కర్మాంతమున సంహారమును జరుగుటయే కర్మరూపము. సృష్టిస్థితి
 లయములకు గాఢమైన పంచసాదాఖ్యమే కర్మసాదాఖ్య మని విచింపఁ బడినది.

సర్వతత్వములకు శివతత్వమే ఆశ్రయము.

ఇన్ని తత్వములకు నొకటియే మూలమని చెప్పబడు చున్నది. అదియే శివత

మాధారం । శివరూపం సమాశ్రితం । అమూర్తంతు మహాసేన శివ
సాదాఖ్య మాశ్రితం । మూర్తిరూపం విశేషేణ అమూర్త్యాది సమా
శ్రితం । కర్మరూపక్రమేణైవ కర్మకాదితథావిదుః । అనేనైవ ప్రకాశే
ణ వీక్షైకంతు సమాశ్రితం । తస్మాత్కర్మస్వరూపంతు పంచతత్వాశ్రి
తం విదుః । సర్వతత్వాత్మకం జ్ఞేయం । తత్వాధారం సమాశ్రితం । ఏ
కంపంచతత్వ సంయోగేన పంచవక్త్రస్సదా శివ ఇతి । తథావాతూ
ల తత్రే । పంచ మూర్తిమయోదేవః । పంచ తత్వాత్మకో భవేత్ ।
మూర్తానాంజేహ భేదైశ్చ గుణైః పంచాననై ర్యుతః । తథాగ్రంధార
తత్రే । ఏక ఏవ పరం బ్రహ్మ । సచ్చిదానంద లక్షణం । జగత్సృష్టి నిమిత్త
య పంచవక్త్ర యుతం భవేత్ । సద్యోజాతౌ వామదేవోఽఘోర
స్తత్పురుషా హ్వయః । ఈశానశ్చేతి పంచైవ లీలయాధారయే చ్ఛివః ।
సద్యోజాతం ప్రపద్యామి ఇత్యాది పంచ బ్రహ్మయం త్రైశ్చ ॥

తథా మృగేంద్ర సూత్రే ॥ తద్వపుః పంచభి ర్క్తంత్రే । పంచ

త్వము. అట్టి శివరూపమే శివసాదమున కొశ్రియము. అశివసాదమే అమూర్త సాదమున కొ
శ్రియము. అమూర్త సాదము మూర్త సాదమున కొధాతము. మూర్త సాదము కర్మ సాదము
న కొధారము. కర్మ సాదము కర్మ సాదమున కొధారము.

ఈవిధముగ నొకదాని కొకటి పరస్పర సంబంధము గలదు. కావున పంచ తత్వ
ముల నాశ్రియించి కర్మస్వరూపము గలదు. పంచతత్వ సంయోగముచేత పంచ వక్త్ర
దగు సదాశివుండు విలసిల్లు చున్నాఁడు.

ఈవిషయమును గూర్చి వాతూలాగమమున నిటులఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

పంచమూర్తి మయాదేవ సర్వేశ్వరుఁడు పంచతత్వాత్మకుఁడు. మూర్తి భేదః
వసుసరించి గుణములతోడను, పంచ ముఖములతోడను గూడియున్నాఁడు.

జగదుత్పత్తికై సద్యోజాత-వామదేవ-అఘోర-తత్పురుష-ఈశాన ముల
పంచముఖములు గలిగి పంచలీలావిగ్రహముడై యున్నాఁడనిగ్రంథాంతరంబునగల

కృత్యోపయోగిభిః। ఈశ తత్త్వసంయోగ మాహా వామ సద్భా దినాచకం। అ
థ పంచవక్త్ర పంచ తత్త్వసంయోగ మాహా వాతూలే॥ కర్మేశంపూ
ర్వవక్త్రం స్యాత్కర్మకాన్తా ద్దక్షిణాననం । ఆపరిమూర్తి పక్తంత
ఆమూర్తం చోత్తరాననం । ఉర్ధ్వేతి శివ సాదాఖ్య । మేవా పంచా
ననం విదుః । పట్కళాశ్చైవ శాస్త్రజ్ఞః । పడంగేషు ప్రకల్పితాః । స
ర్వాంగైశ్చను సంపూర్ణం । సర్వావయవ సంయుతం । సర్వజ్ఞాన మయం
దేవం । సర్వకారణ కారణం । ఏవంలింగేతు కర్మేశం । ధ్యాయే త్సక
ల నిష్కళం । ఏవం నిష్కళ పరశివ తత్త్వమేవ సవికల్ప మాత్రేణ సక
ళ నిష్కళం భవతి । ఏవంతస్మిన్మాత్రేణ మూర్తా సకలరూపధృ
త్ । నిష్కళం తదభావేతు । తస్మాత్సకల నిష్కళం । ఏవం సకలనిష్క
ళ సదాశివతత్త్వస్య సావయవ మూర్తిత్వం చోక్తం ।

పంచకృత్యములు నిర్వహించుటకై యశివతత్త్వ స్వరూపము సద్యోజాత - వా
మదేవ - ఆఘోర - కర్పూర పేశాన నామముల ధరించి విలసిల్లు చున్న దని మృగేం
ద్ర నూత్రిమునఁ జెప్పబడినది.

అ॥ పంచముఖముల యందుఁ బంచ తత్త్వ సంయోగమును వచింపు చున్నాడు.

పూర్వముఖము కర్మేశము - దక్షిణ ముఖము - కర్తృరూపము. పశ్చిమ ముఖము
మూర్తిః కమూర్తము - ఉత్తరముఖము. శివసాద మూర్త్యముఖము. ఈరీతిగాఁ బంచముఖ
ములను దెలిసికొని వలయును.

పడంగములందుఁ బ్రతిపాదించబడి సర్వావయవ పహితుడై సర్వజ్ఞాన మయు
డై సర్వకారణ ములకుఁ గరణ రూపుడగు వానిగా లింగమునందుఁ గర్మకుని సకలని
ష్కల రూపునిగ ధ్యాయంప వలయును.

నిష్కల మగు పరశివతత్త్వమే వికల్పముతోఁ గూడికొని సకల నిష్కల మగును.

స్మరించి కరిత మాత్రముననే సకల రూపము గలుగుటయు, స్మరించని రూపుడగు
నిష్కల రూపము గల్గి యుండటయు - అశివతత్త్వ ప్రసాద గుణలేళయు. ఈవిధముగ స
కల నిష్కల సదాశివతత్త్వమునకు సావయవ మూర్తిత్వము చెప్పఁ బడినది.

సావయవ మూర్తి విచారః .

తథాచ భూతాత్మ శరీరత్వం న్యాయే . నహ్య భౌతికం శరీరం
వామాస్తీత్యా శంక్య సభూతార్థ శరీర ముచ్యతే . కింతు . యథా
క శే ఇదిచాపః దర్పణే ప్రతిబింబ స్తథేనధ్యాత్మాణా ధ్యానో
పాధౌ ప్రతిబింబ ఇతి దృష్టాంత పురస్సం శుద్ధాఖ్యతంత్రేణ దర్శయతి .
నవీర్యంచైవ నిర్దేహం . మాంసాస్థి రుధిరంసచ . ఇద్ర చాప
మివాకాశే . దర్పణే ప్రతిబింబవత్ . తథాశృతయః . సేవారశూక వ
త్తస్య పీతా భాస్వ త్యణూపమా . ఇత్యాది . అపిచ . అణోంణీయా
న్యూహతో మహీయాన్ స్తుహిశుతం గర్త సదం యువానమితి . తథా
యోగశాస్త్రే హృదయ కుహరమధ్యే దీప వద్వేదసారమితి . ఏవంమ
న స్పృంబంధ నిబంధన మూర్తత్వం స్మృతేశ్చ ఇత్యేతే మనసా కల్ప్యం
సకళం నిష్కళం భవేత్ . తస్మాన్నాదాత్మ కత్వంచ సర్వకారణ కార
ణం . సదాశివమితి ప్రోక్త మితి శాస్త్రేషు నిశ్చితః . తత్తద్ధేతుమ
హేశాది సర్వతత్త్వ సముద్భవం . శివాదికర్మ పర్యంతం క్రమేనైవ

సావయవ మూర్తి విచారము.

సదాశివుని శరీరము పాంచభౌతిక మేయయి యుండ వలయును. గాని యట్లుగా
క వేరొక విధమునకుండుటకు వీలులేదుగదా! కావున భూతాత్మిక శరీరమే సదాశివశ్చ
రీరమని వచింపఁ దగియుండ నాతని శరీరము భూతార్థ మైనది కాదు. అకాశము
నందు ఇంద్రచాపమువలె సద్దునుకంఠం బ్రతిబింబమువలె ధ్యానము చేయువారలకు ధ్యా
నము నందా సదాశివుఁడు ప్రతిబింబించునని శుద్ధాఖ్య తంత్రమునఁ గలదు.

అతని మూర్తి యందు రక్త మాంసములు లేవు. మహానూత్నమై యణుస్వరూప
మైన పరిముల్లువోలె నాతనిరూపము విలసిల్లును. అణువు కంటె నణువును - మహాత్తుకం
టె మహాత్తుకు నయియాతఁడు ప్రకాశించును. అనిశ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. హృదయము
భృమము నందు దీపము వోలె బ్రకాశించు చున్నాడని యోగశాస్త్రము చెప్పు చున్న
ది. మనస్సంబంధముచే తనే సకల నిష్కల రూపము సదాశివునికి నిరూపించఁ బడినది.

ప్రకీర్తితం । సాదాఖ్య లక్షణం ప్రోక్తం ।

మహేశ తత్వరూపం

మహేశం శృణు వణ్ముఖ! మహేశం సకలం విద్యాత్ । సృష్టి
స్థితి లయావహం । పంచవింశతి భేదైస్తుతస్మార్తిః పంచవింశతిః । నా
నారూప ధరణదేహం । నానారూప సమన్వితం । నానావిహ్న సమో
పేతం నానాలీలా ధరం హరం । అనేకాకార సంయుక్తం దేవదేవం
హేశ్వరం । జటామకుట సంయుక్త । మేకపద్మాసన స్థితిః । మహేశ రూ
పమేవోక్తం । రూపభేదమధోచ్యతే ।

మహేశ్వర తత్వరూప భేదాః.

ప్రథమం చంద్రి ధారీచ! ద్వితీయ ముమమానహ । తృతీయం
తు నృపాచూఢం । చతుర్థం నృత్యకోపమం । వైవాహం పంచమం
విద్యాత్ । షష్ట భిక్షాటనం భవేత్ । కామారిం సప్తమం విద్యాత్ ।
కాలారిం చాష్టమం భవేత్ । నవమం త్రిపురాదిస్స్యా జ్వలంధరవధో ద
శ । ఏకాదశ మజారింస్యా । ద్వాదశం వీరభద్రకం త్రియోదశం హరి
ద్వంస । మర్ధనారీ చతుర్దశ । పంచాదశ కిరాతం స్యాత్ । కంకాళం

పర్యవశయములకు గారణమైన నాద స్వరూపము సదాశివ మని చెప్పబడినది. శివుడు
ముదలుకొని కర్త పర్యంతమునున్న సాదాఖ్య లక్షణము వచింప బడినది.

మహేశ తత్వము .

అనేక రూపములు - అనేక చిహ్నములు - త్రివేదములు - జటామ - స
క్వా భరణములు - ఏకశక్తమునుగలిగి సృష్టి స్థితి లయములకు గాఢుడై యిరుకది యై
దు భేదములు గలిగి మహేశ్వర తత్వము ప్రకాశించును. ఈతత్వముయొక్క లీలా భేద
ములను వచించెదను.

మూర్తి భేదములు .

చంద్ర ధారణలీల - ఉమామహేశ్వర లీల - వృషభ నాహు లీల - నటేశ్వర లీల
వైవాహిక లీల - భిక్షాటన లీల - కామారి లీల - కాలారిలీల - త్రిపురారిలీల - జ్వలంధరారి

జ్ఞానశం భవేత్ | చ. డీశానుగ్రహంచైవ | తథాసత్త్వశం భవేత్ | వి
షాపహరణం చైవ అష్టాదశ మితిస్మృతం | చక్రదాన స్వరూపంతు ఏ
కో నవింశతి స్మృతం | విఘ్నప్రసాదా విశత్యా | ఉమా స్కంధేఽపిం
శతిః | ద్వావింశ త్యేక పాదం స్యా | త్రయోవింశ త్సుఖానహం | ద
క్షిణామూర్తి రూపంతు | చతుర్వింశదితి స్మృతం | ఉరు లింగోద్భవం
రూపం | పంచ వింశతి నామకం | ఏతే మహేశ రూపస్య | మూర్తి
భేదాః ప్రకీర్తితాః | పంచవింశ త్ప్రకారేణ రూపం ప్రతి పృథక్ పృ
థక్ | సమ్మళస్య శివస్మైవ | సాదాఖ్యస్య మహేశితుః ఇతి సంక్షేప
రూపేణ | తత్త్వభేదాః ప్రకీర్తితాః |

కృత్య భేద నిరూపణం.

ఏవంవిధం పరస్వరూపం కథయిత్వాతతః తత్కృత్య భేదం మృ
గేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి | సకలవిగ్రహావేన కరిణే నాహం తై
జనా | కరోతి సర్వదా కృత్యం | యథా యదాపకద్యతే || అథస్మిన్
కాలే పత్యు రేకస్మైవ శక్తోమృక్త ప్రవృత్తి భేదః పౌఞ్చారిక ఇతి ద
ర్శయతి |

తథాగమ సూత్రేణైవ శక్తోమృక్తః ప్రవృత్తశ్చ | కర్తా క్రియ

లీల. అజారిలీల- వీరభద్ర లీల- హరిభక్తసిలీల. ఆర్ధనారీశ్వరలీల- కరాళిలీల- కంకాశధర
లీల- చండీశాను గ్రహలీల- విషాపహరణలీల- చక్ర ప్రదానలీల- విఘ్నప్రసాద లీల- ఉమా
స్కందలీల- ఏకపాదలీల- సుఖావలీల- దక్షిణామూర్తి లీల- ఉరు లింగోద్భవలీల- అనియూ
యిరుదియైదును మహేశ్వరని మూర్తి భేదములని చెప్పఁ బడినవి.

కృత్య భేద నిరూపణము.

ఈవిధముగ శివసనాశివ మహేశ్వరుల తత్త్వభేదములని సంక్షేపముగ చెప్పఁ బడినది.
అ. ఇతః దత్త్వోయము నొనగ్గు కార్యభేదమును మృగేంద్రసూక్తియన నిరూపిం

చు చున్నాము.

ధ ఇవ్యుతే । శక్తిః ప్రవృత్తి భేదేన । భేద స్తస్యాపచారతః । కర్తా విం
దుత్తోభాధికార్య విధాతా పరమేశ్వరః । శక్తః ఉద్యుక్తః ప్రవృ
త్తశ్చేతి త్రివిధ ఇవ్యుతే । త్రిధా భివ్యుతే శక్తిః ప్రవృత్తిభేదేన ఉ
ద్యోగాది వ్యాపారం వినా కార్యే ఉదాసీనతాకార్యే ఉద్యోగః కార్య
ప్రవృత్తిః ఇతి వ్యాపారాణాం భేదేనతస్య పరమేశ్వరస్య భేదః । శ
క్తోద్యుక్త ప్రవృత్తిభేదః । ఉపచారతః ఉద్యోగాది క్రియాంత్యక్త్యా
స్వరూపదీపిత శక్తియుక్తః । ఉద్యోగాది క్రియా యుక్త శక్తిసహితః ।
ప్రవృత్తి క్రియాయుక్త శక్తిసహితః ఇతి ఉపచార దశయా కథ్యతే
అనేన ప్రకారేణ ఉక్తం తేన పత్యా విధీయమాన కృత్యస్య కిము
పాదానంకింసహకారీ త్యాశంక్య తద్వయం శధయతుం కారణ త్రి
యం విభజ్య తన్నరూపణవ్యాజేన అభిన్నోపాదా నానంగీకారం పరా
ఖ్యసూత్రేణ దర్శయతి ॥

తా: యార్జి సహితం దగు పతి శక్తుః దనియు, ఉద్యుక్తుః దనియు, ప్రవృత్తుః ద
నియు, త్రివిధముగ జెప్పబడుచున్నాడు. విందుత్తోభాధి కారి మతఃజే. అతని, శక్తియే
త్రి ధము. వ్యాపార భేదము వలననే శక్తోద్యుక్త ప్రవృత్తత్వి భేదము గల్గినది.

ప్రవృత్త్యాది వ్యాపారమును విడిచి స్వరూపమున బ్రకాశింపఁ బడిన శక్తితో
గూడియుండుటకంటె- ప్రవృత్త్యాది వ్యాపారము గలిగి యుండుచు వేరొకటి- ప్రవృత్తి
క్రియతో గూడియుండుట మరొకటి.

అ:గా నేదేని యొక కార్యము విషయమై ఉదాశీనత- ఉద్యోగము- ప్రవృత్తి - అ
మేకవ్యాపారములు గల్గిన వాడయిన శక్తుః- ఉద్యుక్తుః- ప్రవృత్తుః- అని వేచిరివ
బడును.

ఇట్టి అక్షణము గల పరమేశ్వరునిచే జేయబడు కార్యము నకు సహకారి కారణ
మేది? ఉపాదాన కారణమేది? యివి శక్తియొకటి యుండెడిది జెప్పటమఁ గారణ త్రి
యమును విభజించి వాని నిరూపించు విషయే అభిన్నోపాదా నకారణ మందనంగీకార
మును పరాఖ్య సూత్రమున సూచించు చున్నాడు.

శ్లో॥ నిమిత్త మిశ్వరాఖ్యంచ । అదృష్టంసహకారణం । ఉపాదానం
చ యత్సాక్ష్యం సర్వ కార్యేతు సంయతం ॥ ఈశ్వరాఖ్యస్య జ్ఞానకీ
యారూపైశ్వర్యవత్సాత్ ఈశ్వరాఖ్యం పతిః । నిమిత్తం నిమిత్తకా
రణ మదృష్టం కర్మ సహకారణం సహకారికారణం । నిమిత్త మిశ్వర
స్తేషాముపాదానం సబింశురాట్ । స్వకర్మసహకారి స్యాత్కార్య మే
తత్త్రిహేతుకం । ఇతి పరాఖ్య సూత్రే ॥ షష్టపటలే సూక్తాంత రస్థి
తే హేతునాచ కల్ప్యతేసపవ ఉపాదానం సహకారిచ తద్వయం సహ
కారి ప్రేరణే శక్తౌ కార్యస్య వశస్థితే ఇతిద్వితీయ పటలేచ సహకార్య
పాదానేశక్తి ప్రేర్యతి ప్రతిపాదన కారణేన స్వకర్మ సహకారి
స్యాదితి పాష్కరాగమేచ । ఈశ విద్యాన్యపేక్షత్వా త్సహకారి తమ
చ్యుత ఇతి మృగేంద్రేచ కర్మసహకారి కారణమితి ప్రతిపాదనేన అస్మిన్
సూత్రే అదృష్టశబ్దస్య శక్త్యర్థో నభవతి; కర్మేవార్థస్మాత్ । సూక్ష్మ
నిరవయవ మాయా ఉపాదానంచ ఉపాదానకారణం ఇతియత్ య
దస్తితత్ కారణత్రయం సర్వ కార్యేతు సహితంయ జ్యతేస్మ । అస్యప
త్కుః శక్తివ్యాపార మాప కృత్యాని కతివిధా నీత్యాశంక్య పంచవిధా
న్యేవేతి మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి ।

పంచ కృత్య నిరూపణం.

శ్లో॥ జగజ్జన్మ స్థితీధ్వంసతిరో భావ విముక్తయః । కృత్యం సకారక ఫ

తా॥ కార్యమును గురించి పరమేశ్వరుడు నిమిత్త కారణము. కర్మ సహకారికా
రణము. నిరవయవమగు మాయయే యుపాదాన కారణము. ఈరీతిగ సర్వకార్యము లును
దగు చున్నది.

పంచ కృత్య నిరూపణం.

అ॥ ఈపతికి శక్తివ్యాపార మాపములకు కృత్యము లెన్నివిధములని యాశంకించి

౬౦ శ్లోయమస్య తదేవహి । జగతః భోగోపయోగి పరికర సహితస్య
జంతు సమూహస్య జన్మ యోగ్యాను గుణేన తత్తదనేక యోనిషుపునః
పున రుద్భవ క్రికారః । స్థితిః పూర్వోక్త లక్షణ జంతు సమూ హస్య
తత్త త్వవిషయ స్థావన ప్రకారః । ధ్వంసః జగద్యోనిషు ఉపసంహారః ।
తిరో భావః యథానురూప భోగదశాయాం అని వృత్తప్రకారః । నిమ క్తిః
అనుధ్యాన రూపానుగ్రహ ఇతి సకార ఫలంశక్తి మాయాది సాధనైః
శుద్ధాశుద్ధ భోగ పరాపర మోక్షఫలై స్సహితం వితత్కృత్య శంచవి
ధంహి యస్మాత్కారణ త్ అన్వైవ సతతోదిత పరమేశ్వర స్వై
వ శ్లోయవితి సూత్రార్థః ॥

తథాచోక్తం తత్ప్రకారశే శంచవిధం తత్కృత్యం సృష్టి స్థితి
సంహృతి తిరో భావా తద్వదనుగ్రహ కరణం ప్రోక్తం సతతోదిత న్యాయ
స్య న్యాయావ సాన న్యాయాంభ షర్మంతంకృత్యశంచకం యతై వాస్తి

కొని యిదు విధములని వృత్తే గ్రహ నూత్రి మునఁ జూపించు చున్నాఁడు.

తా॥ భోగోప యక్తములకు సాధన ములతోఁ గూడిన ప్రపంచ యొక్క-
జన్మ జంతు సమూహము యొక్క జన్మల కను రూపముగ ననేక యోనిలయందునూ
టిను టికి నుద్భవ ప్రకారమే జన్మమునఁ బడును.

ఆజంతు సమూహమున కనుకూలముగు నాయావిషయంబుల యందుంచుట యేస్థితి
జగద్యోనులయందుపసంహారమే ధ్వంసము. అనుకూలముగు భోగదశయందు మరలక యుం
డటయేతిరో భావము. ధ్యానరూపమైన యనుగ్రహమే విముక్తి.

ఈవిధముగ సహకార ఫలమును శక్తి మాయాది సాధనముల తోడను, శుద్ధా శు
ద్ధ భోగ- పరాపర మోక్షఫలములతో గూడ నిస్తరించి యయిచు విధములుగ పతమే
శ్వరునికే వచింప బడినవి

తత్ప్రకారశచను గ్రంథమున పరికృత్య మయిగు విధములుగ నుడువఁ బడినది.

సృష్టి- స్థితి- సంహృతి- తిరోభావ- అనుగ్రహ- అను నయిదు పయలు పరిమే

తదైవ స్వాపాది ప్రకారాంతరేణ కృత్యపంచకం మృగేంద్ర సూత్రే
౩ దర్శయతి

శ్లో. స్వాపే వ్యాపై బోధయన్ బోధయోగ్యాన్ ।

రుంధన్ తోధ్యాన్ పాచయన్ కర్మకర్తృ

మాయాశక్తి వ్యక్తి యోగ్యాన్ ప్రకుర్వన్ ।

పశ్యన్ సర్వం యద్యథా వస్తుహతం॥

స్వప్నావస్థాయాం బోధయోగ్యాన్ బోధయన్ రోద్ధుం యోగ్యాన్
రుంధన్ కర్మణాంకర్మపాచయన్ పరిణామయన్ శుద్ధా శుద్ధమాయాశ
క్తి వ్యక్తి యోగ్యాన్ ప్రకుర్వన్ యద్వస్తుహతం పదార్థ సమూహా
యధాస్థితం తత్సర్వం చిదచిత్స్వభావ భూతం భువనరూపం సమస్తంత
దైవ పశ్యన్ సాక్షాత్కారేణ ఆస్తే । అనేన ప్రకారేణ సద్భావలక్ష
ణాధిష్ఠాన మూర్తికరణ దేహాద్యన పేక్షం కర్తృత్వ ఉపాధి భేద సహ
కార్య పాదాన సర్వజ్ఞతా కృత్యాదిభిః సహపాశ విమోచకః పతిర
త్రోక్త ఇతి ప్రకరణార్థః ।

శ్వరునికి నిద్రనుండి లేచినది మొదలుకొని మరల నిద్రించు సంతకరకుఁ జరుగు చుండును.

మృగేంద్ర మూత్రమున సర్వేశ్వరుని పంచకృత్యములు మరొక విధముగ వచింపబ
డినవి. ఎట్టులన స్వప్నావస్థయందు బోధింపఁ దగిన వారిని బోధించుచు - నిరోధింపఁ ద
గినవారిని నిరోధించుచు కర్తృవంతుల కర్తృ నశింప జేయుచు - శుద్ధా శుద్ధ మాయాశ
క్తులచే వ్యక్తిగలవారలను గాజేయుచు, చిదచిత్స్వభావ భూతమైన రేపదార్థము గలదా
దానినంతయు జూచుచు పతి నిలసిల్లు చున్నాడని భావము.

ఈరీతిగ సద్భావలక్షణము నధిష్ఠించి మూర్తి, కరణదేహాదుల నపేక్షింపక కర్తృ
త్వము గలిగి యుపాధి భేదమున సహకార్య పాదాన సర్వజ్ఞతా కృత్యాదులతో పా
షాచ మడగు పతియే యిదియు నిరూపింప బడెను.

శ్లో॥ సమస్తస్యై శివాయోస్తుశివాయస్తుత్య రూపిణే ।
పత్యేత్రిలోక పాలాయ । కపాలాయుత మాలినే ।

ఇతి శ్రీ గురుచన్న వీరనారాధ్య పాదార విద పుష్పంధ ము
హృదయ ఘంటనామాత్యవర్య విరచితే శ్రీ శివజ్ఞాన శేఖరే తత్వభే
దాఖ్యం నామ ద్వితీయ ప్రకరణం ।

స మాప్తం .

త్రిలోక పరిపాలకుడును, కపాలాయుత మాలలు గలవాడును, ఎల్లరికి నుతింప
దగిన గూఢము గలవాడును నగు శివుని కొఱకు నమస్కారము.

ఇది శ్రీగురుచన్న వీరనారాధ్యులవారి శిష్యుడగు ఘంట నామాత్య వర్యునిచే
రచింపఁ బడిన శివజ్ఞానశేఖరమున తత్వభేదమును పేరుగల రెండవ ప్రకరణ ముగిసెను.

శివజ్ఞానశేఖరే.

తృతీయ ప్రకరణం.

ఈశ్వర స్తుతి.

శ్లో॥ వందారు బృందారక బృందమాళి
సందోహ సందానిత శక్రనీలైః
భృంగంతి యస్మిన్నశితా నఖాస్త
త్పదార విందం భజతేందు మాళేః ।

పశులక్షణ నిరూపణం.

శ్లో॥ వివేకహీనాశ్చభవంతి సర్వే
పశుప్రకారా ఇతి నోపచాతః
స్వభావతో లక్షణ మిత్యమీమాం ।
నిరూపయామి ప్రకటం పశూనాం ॥

పశునిరూపణంక్రియతే । పత్యుః పృథగ్లక్షణః పాశవానాత్మావ

ఈశ్వర స్తుతి.

ఏమహామథావుని పాదము లందలిగోళ్లు నిరంతరము నరుక్కురించు కేవలాబ్జం
దము కిరీట మందుగల యంద్రానీలమణి కాంతులచే నల్లనితుమ్మెదల వోలె విలసిల్లు చు
న్నవో; అట్టిపరమేశ్వరుని పాదారవిందమును భజించెద.

పశు లక్షణ నిరూపణము.

ప్రపంచమున దెలివేలనివో శెంతటి వానినైనను బశువనియే యాప చారికముగ
జెప్పచున్నారు. కాని, స్వభావము వలననే యందలు పశువులని వ్యవహరింప బడుదురు
వారిలక్షణము వచించెద.

శుః । తల్లక్షణం కరాఖ్యసూత్రేణ దర్శయతి ।

శ్లో॥ దేహన్యోనశ్వరో వ్యాపీ విభిన్న స్సమలో జడః । స్వకర్మ
ఫలభుక్తర్తా కించిజ్ఞ స్సేశ్వరః పశుః॥

పశుః పశుశ్చ యుక్తః ఆత్మా ॥ దేహన్యః దేహదన్యః । దేహ
వహత్యేతి లోకాయతికా వదంతి తదన్ధోన భవతి అనశ్వరః నిత్యః॥ అనే
కక్షణిక వాదీసాగతో నిరస్తః॥ వ్యాపీవ్యాపకః పాంచరాత్ర క్షపణకో
క్తాణు పరమాణుశ్చ అవ్యాపకో నభవతి విభిన్నః ప్రతిశరీరం భిన్నః॥ వే
దాంతిభిః కథిత స్సర్వేషు శరీరేషు ఏకవహత్యేతి సనభవతి సమలః మల
సహితః సాఖ్య పాతంజలః సంసారావస్థాయామపి నిర్మలత్వతివదంతి త
థానభవతి॥ అజడః జడస్వభావ రహితః నైర్మల్యాయుక్త నైశేషి కోక్తజ
డస్వభావో మనస్సయోగ జనిత జ్ఞానాధి కరణత్వతి వదంతి తన్నిరస్తం॥

పరికంటె పశువువేదు. పాశబంధితుడు పశువు. ఆతని లక్షణమును కరాఖ్య సూ
త్రమున వచించు చున్నాడు.

పశువు దేహము కంటె నితరుడు. ఇట్లునుటచేత, దేహమే యాత్మయని పలుకు
లోకాయతికులు నిరసింపబడిరి. అనశ్వరః— అనగా నిత్యుడు. ఇందుచే క్షణికవాదుల
గు సాగత మతస్థులు నిరసింపఁ బడిరి. వ్యాపీ అనగ వ్యాపకుడు. దీనిచే అణుపరమాణువు
లలోలయవ్యాపకుడై యుండునని వచించు పాంచరాత్రకులును క్షపణకులును దిరస్క
రింపఁ బడిరి.

విభిన్నః— ప్రతిశరీర ముండు వేరువేరుగా ముండును. ఇందుచేత స్వకరీరము లం
డునున్న యాత్మ యొకటియే యని పలికెడి వేదాంత మతస్థులు నిరాకరింప బడిరి.

సమలః— మలముతో గూడినవాడు. దీనిచేత, సంసార దశయందు గూడ తీవు
డు నిత్యుడని పలుకు సాఖ్య పాతంజల మతస్థులు దిరస్కరింపఁ బడిరి.

అజడః— జడస్వభావ లేనివాడు. దీనిచేత మనస్సయోగము వలన జనించిన జ్ఞాన
మునకు స్థానభూతుడై జడస్వభావము గలిగి యాత్మయుండునని వచించు నైర్మల్య
క నైశేషిక మతస్థులు నిరాకృతులైరి.

స్వకర్మ ఫలభు స్వీకేయ కర్మఫల సుఖముఃఖ్యాత్ క భోగ భోక్తా
స్వభావవాదికధిత కర్మరహితార్థః సభవతి | కర్తాకర్మత్వవా కర్మ
త్వ రహిత వాదినః సాంఖ్యాదయో నిరస్తాః॥

కీంచిజ్ఞః సకలావస్థాసు అన్విజ్ఞః జ్ఞప్తి మాత్ర స్వరూపవాదిభిః వే
దాంతి భి రుక్తార్థో సభవతి | సేశ్వరః కర్త్రాసహవర్తమానఃకర్మ రహి
తత్వవాదిమూమాంసకార్థోన భవతి | ఇతిసూత్రార్థః॥

* ఆత్మ నః అనాద్యశుద్ధతా నిర్ణయః - *

ఆత్మాకేవల శుద్ధత్యతి కేచిద్వదంతి శుద్ధశ్చేత్ భోగో నజాఘటే
తి భోగేనవినా కర్మక్షయభావః | తతోహేతోః పురుషస్య అనాద్య
శుద్ధత్వం స్వామంభవ సూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ యద్యసిద్ధి ర్నపుంసోస్తి సక్తి స్సోగేషు కింకృతా శుద్ధేం

స్వకర్మఫలభుక్ = తానుచేసిన మక్కుతి దుష్కృతిముల భోగము ననుభవించు
వాడు. ఇందుచే కర్మయేలేనియు స్వము ప్రకృతి సంభూతమునియు వచించున్వృథా
వవాదులు నిరాకరింపబడిరి.

కీంచిజ్ఞః = సకలావ స్థయందును గొంచెముగా గుర్రె తీంగిన వాడు. ఇట్లును
టచే, జ్ఞప్తి మాత్ర స్వరూపము గలవాడని వాదించు వేదాంతులు నిరాకరింపబడిరి.

సేశ్వరః = కర్తతోగూడి యుండవారు. దీనిచే కర్మ రహిత్యమును బోధిం
చు మీమాంసకులు ఊరీకృతులైరి.

పైన చెప్పినదే హాస్యత్వాది లక్షణములు గలిగిన వాడే పశువని చెప్పబడును.

ఆత్మ కనాద్యశరిశుద్ధత్వము నిర్ణయించుట.

ఆత్మాకేవలము శుద్ధమని కొందఱు వచింతురు. శరిశుద్ధత్వేనచో భోగము సంభ
వింపదు. అనుభవించనిది కర్మక్షయము గాదు. ఆకారణము వలన బుర్రుమని ననాదినం
దియు శరిశుద్ధత్వమును స్వామంభవ సూత్రముచేత జూపించు చున్నాఁడు.

తా. పురుషునికపరిశుద్ధత్వములేనిచోభోగమునందభేలావ రుండును? పురుషుఁడు

పుంసి నతద్భోగో జాఘటేతి విపశ్చితః॥

అస్యార్థః॥ పుంసః పురుషస్య అశుద్ధి ర్మలః । యదీనాస్తి భోగే
మ సక్తిః అభిలాషః కంకృతా కథం క్రియతే॥ పుంసి శుద్ధేతి తద్భో
గః సః మాయాభోగః సజాఘటేతి సఘటతేతి విపశ్చితః బంధ ముక్తి
విదో జ్ఞానినః ఆహురితి శేషః అపిచ॥ స్వామ్యం భువే ।

శ్లో॥ అచేతనో విభు ర్నిత్యో గుణహీనో క్రియాప్రభుః । వ్యా
ఘాతభోగ సక్తశ్చ శోధ్యో బోధ్యో కలః పశుః॥

పశుః కశుత్వయుక్తః అకలః స్థూలః సూక్ష్మరూప కళారహి
తాత్మా అచేతనః చైతన్య రహితః విభుః వ్యాపకః నిత్యః నాశరహి
తః గుణహీనః సత్త్వరజస్తమో గుణ కార్య సుఖదుఃఖ మోహ శూన్యః
అక్రియః దేహేంద్రియాంతః కరణాది ప్రవృత్తిక్రియా రహితః॥ అప్రభుః ।
అస్వతంత్రః । ఈశ్వరాధిష్ఠి తత్త్వాత్ । వ్యాఘాతభాక్ మలశక్తి క్షత జ్ఞా
న క్రియాప్రతిరోధ ఏవ వ్యాఘాతః । లింభజతీతి వ్యాఘాతభాక్ । అశ
క్తశ్చ మలశక్తి ప్రతిరోధ మపనేతుం శివత్వాభి వ్యక్తిం కిర్తు మసమ
ర్థః । శోధ్యః ఈశ్వరాను గ్రహాశక్తి వ్యాపార గూఢదీక్షయానుభవ శక్తి

పరిశుభ్రుడే యునినచో భోగాభిలాషయు సంభవింపదు. అనిపడింతులు వదిలించి.

చైతన్య రహితుడై వ్యాపకడై నాశరహితుడై సత్త్వరజస్తమోగుణ కార్యములై
న సుఖదుఃఖ మోహములు లేనవాడై సూక్ష్మకళారహితాత్ముడై దేహేంద్రి యాంతః
కరణాదులందు ప్రవృత్తిక్రియాశూన్యడై మలశక్తిచే నిరోధింపఁ జడిన జ్ఞాన క్రియాశక్తి
గలిగి యనగానుల ప్రభావాలి శయమున జ్ఞానక్రియా శక్తి లేనివాడై మల శక్తిని బోగొ
ట్టుటకుగాని, శివత్వమును వ్యక్తి కరించుటకు గాని, అసమర్థుడై యీశ్వరుని యను
గ్రహ శక్తి వ్యాపారమైన వీక్షణచే మలశక్తి నిరోధమును బోగొట్టి శోధించుటకును- శివ
త్వమును వ్యక్తి కరించి బోధించుటకును- తగినవాడై పశుత్వమున జీవుడు ప్రవర్తించు
చుండునని స్వామ్యంభువము నందుఁ బశుస్వరూపము నిరూపింపఁ బడినది.

ప్రతిరోధ మువనీయ శోధితుం యోగ్యః । బోధ్య శ్శివత్వాభి వ్యంజనేన
బోధితుం యోగ్య ఇత్యర్థః ॥

ఆత్మనః దృక్క్రియా స్వభావత్వం సర్వకాలస్థాయ్యపి మామా
కర్మణో జ్ఞానక్రియా రోధకత్వ సంభవాత్ సంసారావస్థాయా మశుద్ధి
సద్యావేన తత్ప్రతిబాధం మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లోః । చైతన్యం దృక్క్రియామాపం తదస్త్యాత్మని సర్వదా । సర్వ
తశ్చయతో ముక్తాశ్చాయతే సర్వతోముఖం । సదప్యాభాస మాన
త్వాత్ సన్నిహితం ప్రతీయతే ।

దృక్క్రియామాపం జ్ఞానక్రియా స్వమాపం । తత్ చైతన్యం ఆత్మని
సర్వదా సర్వకాలే సర్వతశ్చ సర్వదేశేషు అస్తి ఆత్మని సర్వదా స
ర్వతశ్చేష విశేషాత్రయే చైతన్యం చతు ర్మహాభూత పరిణామ విశే
షాత్మ దేహధర్మసవేతి చార్వాక పక్షః ॥ మనస్సంయోగం వినా ఆత్మ
నః । చైతన్యం నాస్తితి వై శేషికాది పక్షః ॥ చైతన్యం దేహపరిణామ
మితిక్షపణక పక్షః ॥ ఏవం విధపక్షత్రయ వ్యపితమిత్యభిప్రాయః ।

ఆత్మకు జ్ఞాన క్రియాస్వభావత్వము సర్వకాలముందుండియు, మామాకర్మజ్ఞానము
ను నిరోధించునది ముఖట వలన సంసారావస్థ యందును, అశుద్ధి యందుటచేత, దా
నికే బ్రతిబంధమును మృగేంద్ర సూత్రముచేత, నిరూపించు చున్నాము.

జ్ఞానక్రియామాపము చైతన్య మాత్మయందు సర్వకాలముందు సర్వదేశములందు
నుండును. ఇట్లునుటచేత, శాల్మూతముల పరిణామ విశేషముగల యాత్మదేహ భర్మయ
నివాదించు చార్వాకుల పక్షమును, మనస్సంయోగము లేనిది యాత్మకు చైతన్యము లే
దని పలుకు వై శేషికాదుల మతమును, దేహపరిణామమే చైతన్యమును తుపాక పక్షము
ను నిరాకరింపఁ బడినవని తెలుసు పలకమును.

యతః యస్మాత్ కారణత్ ముక్తమోక్షే । సర్వతోముఖంశూయతే । తతః తస్మాత్ కారణత్ అసదుత్పత్తే రఘటి తత్వాత్ । ఉత్పత్తౌ వినాశస్య వశ్యంభావిత్యాత్ ముక్తాతథావిధ చైతన్య ముపయుజ్యత ఇతి యుక్త విత్యభిప్రాయః ॥

తత్సర్వతో ముఖచైతన్యం సదపిసర్వకాలే స్థితమపి ఆభాసమానత్వాత్ । సంసారావస్థాయా మప్రకాశమానత్వాత్ నిరుద్ధం ప్రతిబద్ధం । క్రతీయతే నిశ్చయతే ఇత్యర్థః ।

ఆత్మనః స్వతః ప్రకాశత్వాభావ నిరూపణం

ఆత్మశక్తేద్రవ భూతమలావృత్తి కాగణేన పటలావృత నేత్రవత్ స్వతోభివృత్తి ర్న ఘటత ఇతి మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి ॥

శ్లో॥ కర్మశక్తి రణోర్నిత్యా నిత్యాచేశ్వర శక్తివత్ ॥ తమచ్ఛన్న తయాన్ధ్రేషు నాభాతి నిరనుగ్రహః ।

అణోః ఆత్మనః కర్మ శక్తిః క్రియాశక్తిః ఈశ్వరశక్తివత్ పరమేశ్వర కర్మశక్తివత్ నిత్యా విశ్వస్యాపికాచ తమచ్ఛన్నతయా తమసా అనాదిమతీ నావృతతయా అర్ధేషు కరణీయ పదార్థేషు నిరనుగ్రహోపతివృంజక శృతానుగ్రహ రహితానాభాతిన ప్రకాశతే ।

ఏ కారణము వలన సర్వతో ముఖమై ప్రకాశించు చున్ననో, ఆ కారణము వలన ముక్తియందు జైతన్య మపయోగించు నని పలుకుటయే యుక్తము.

ఏలయన సర్వతో ముఖమైన యాచైతన్యము స్వకాల మందున్నను సంసారావస్థయందు ప్రకాశించని దగుట వలన నిరోధింప బడినదిగ నిశ్చయముగా బహుమన్నది.

ఆత్మకు స్వయం ప్రకాశము లేదనుట.

కంటికే బొరగప్పినటుల నాత్మశక్తి మలాచ్ఛాదిత మగుటచేత దానికీస్వయముగ ప్రకాశించు శక్తిలేదని మృగేంద్ర సూత్రమున నిరూపించు చున్నాము.

ఆత్మచైతన్య స్వసర్వవిషయత్వే సత్యపి వ్యంజక సద్భావే అభి
వ్యక్తి వ్యంజకాభావే అసభివ్యక్తిరీతి పరాఖ్యసూత్రేణాహం ||

ఆత్మనః కించిజ్ఞతా నిర్ణయః

శ్లో॥ విభుశ్చ జ్ఞాన రూపాపి ప్రదేశే వేత్తి యేన తత్ । కించిజ్ఞ స్తేన
స ప్రోక్తో వ్యవధానానిదర్శనాత్ ।

విభురేవ వ్యాపకస్యైవ జ్ఞానరూపాపి చైతన్యస్వరూపాపి యేన
కారణేన ప్రదేశే కార్య కారణా ద్యభివ్యం జ్ఞైకదేశే తత్ జ్ఞాతవ్యంవ
స్తు వేత్తి జానాతీతి కారణేన । వ్యవధానానిదర్శనాత్ । వ్యంజక భా
వేన జ్ఞానాభావకారణాత్ । సః ఆత్మా కించిజ్ఞః అల్పజ్ఞ ఇతిప్రోక్తః ।
కించ । ఆత్మచైతన్యాభివ్యక్తిః స్వవ్యంజకా నుగుణాభవేదితి దృష్టాం
త పూర్వకం పరాఖ్యసూత్రేణాహం ।

వ్యంజకాను సారేణాత్మనః ప్రకాశః.

శ్లో॥ స్వల్పేషివ్యంజతే స్వల్పం మహా న్మహతి సంస్థితం । యా

ఆత్మముక్క క్రియాశక్తి, యీశ్వరశక్తివలె బ్రపంచమంతయు వ్యాపించిపడి
అనాది మలము చేనాశరించ బడిన దగుటచేత చేయదగిన పదార్థము లందు వ్యంజక
కృతమగు ననుగ్రహము లేమిచో బ్రకాశించదు. అనగా సర్వవిషయము లందు సా
త్మయున్నను దాని నుద్బోధించు వస్తువులేకపోవుటచేత నాత్మార్థము బ్రకాశము లేదని
భావము.

ఆత్మ కించిజ్ఞ డగుట.

వ్యాపకుడై చైతన్య స్వరూపము గలవాడగుచు నేకాక్షణముచేత కార్యకారణా
దుల సభివ్యంజకమగునొక ప్రదేశమందు దెలియదగిన వస్తువును దెలిసికొను చున్నాడో
అకారణముచేత మలశక్తి నిరుద్ధుడై జ్ఞానాభావము గలవాడగుటచేత ఆత్మ కించిజ్ఞుఁ
డని చెప్పబడినాడు.

వ్యంజక పదార్థాను గుణముగ నాత్మప్రకాశము గల్గుననుట.

మలావరుద్ధమగు నాత్మముక్కవికాసముదానిని దెలియజేయువస్తువు ననుసరించి

ద్భక్తాద్భక్తవేత్తస్య ప్రదీపస్తి మిదే యథా ॥ తస్య ఆత్మనఃతన్మలరు
ద్ధం చైతన్యం స్వల్పేనతి ఆభివ్యంజకే స్వల్పచుభివ్యంజతే|అభివ్యక్తం మ
హతి ఆభివ్యంజకే మహదభివ్యంజ్యతే | యాద్భుగభివ్యంజక ప్రకారః
తాత్పర్య తత్ప్రకారః స్థితిం | తిమిరేఅంధకారే యథాప్రదీపః తథాలం
భకారావృతపదార్థాభివ్యక్తి ర్భవేదితి సూత్రార్థః॥

శివశక్తి సమేత జీవస్య చేకవత్వం.

వ్యంజకాను గుణభావి కరణేన ఆత్మచైతన్యా భివ్యక్తా అచేత
నస్య స్వతః ప్రవృత్తి శూన్యత్వాత్ కళాద్యధిష్ఠాన ద్వారా సాక్షా
ద్వా అభివ్యంజక శివశక్తి వ్యాపారా వ్యయవ్యతిరేకాను విధాయీ నే
తీతివిశ్వాసకారికా సూత్రేణ దర్శయతి |

శ్లో॥ సచేతన స్సృతో జీవో యథాశక్త్యాతు యుజ్యతే | అన్యథా
నిష్కలో హ్యత్మా | విషసుప్తశ్చలక్యతే ॥

ఆత్మా జీవః యథాశక్త్యా కళాద్యధిష్ఠానద్వారా సాక్షాద్వా
అభివ్యంజక శివశక్త్యా యుజ్యతే | సంయుక్తః తథాతత్కాలేనచేతనః చై
తన్యః స్వతః అన్యథా అభివ్యంజక శివశక్తి సంపర్కా భావాత్ ని
ష్కళ స్థూల సూక్ష్మ జేహవ్యాపితాత్మ వ్యంజకాభావ కారణేన విషసు

ప్రకాశించు చుండునని దృష్టాంత పూర్వకముగ పరాఖ్య సూత్రముచే జెప్పుచున్నాఁడు

వ్యంజక వస్తువు ననుసరించి యాత్మప్రకాశించు ననుట.

చీకటి యందు దీపమువోలె మలావరుద్ధముగు నాత్మ చైతన్యమును నభివ్యక్తి కరిం
చు వస్తువు స్వల్పముయినచో స్వల్పముగను, గొప్పది యైనచో గొప్పదిగను నాత్మజ్ఞానము
దానిచే ప్రకాశింప జేయఁబడును.

శక్తి సంయోగమున జీవునికే చైతన్యము గలదనుట.

వ్యంజక వస్తువునకును రూపముగ నాత్మచైతన్య ప్రకాశముగలిగినచో, అచేతమున
నకు స్వయం ప్రకాశ త్వములేక పోవుటచేత, కళాదులను బొందుటగలనగాని, ప్రత్య

ప్రవక్ష్యతే । విషమూర్ఖత ఇవ అచైతన్యం వలత్వేన స్వః । పృ
వృత్తి శూన్యం దృశ్యతే । అతఏవ అస్వసంక్రీకరణా శుద్ధి సద్భావం
మృగేంద్రియా త్రేణ దర్శయతి॥

జీవపార తంత్ర్య నిర్ణయము.

శ్లో॥ పశ్యో నావృతవీర్యస్య సతిత్మాచావిమోక్షణాత్ । పాశ భావే
పారతం త్య్రం వక్తవ్యం కింనిబంధనం । స్వాభావికంచేన్ముక్తేషు ముక్తిశ
బ్దో నివర్తతే॥ప్రతిబద్ధజ్ఞానక్రియాత్వ కారణాదేవ సోచ్యతే ।

సః ఆత్మా అవిమోక్షణాత్. ప్రతిబంధక విమోచన పర్యంతం
అనావృత వీర్యస్య అనావృతనిజసామథక్యస్యపత్త్యః పశగతః పాశ భా

తముగాగాని శివశక్తివ్యాపారము ననుపరించి ప్రకాశించునని విశ్వాసకారిక సూత్రము
చే నిరూపించు చున్నాడు.

తా॥ జీవుడు శక్తితో గూడికొని నచేతనుడై ప్రకాశించు చున్నాడు. అటుల
గానిచో అనగాశివశక్తి సంపర్క భావము వలన విష్కలమగునాత్మ విషయచే మూర్ఖ
నొందిన వాలె మూర్ఖుడై యుండును.

ఆత్మయస్వతంత్రుడగుట వలననే మలముతోఁ గూడి యుండునని మృగేంద్రి
కూత్రిమున - నిరూపించు చున్నాడు.

జీవపార తంత్ర్య నిర్ణయము.

నిరోధింపఁబడిన జ్ఞానక్రియలు గల వాడగుటచేత ఆత్మ ప్రతిబంధక నివృత్తి
పర్యంతము మలాచ్ఛాదితుఁడు గాక నిజసామర్థ్యాతి శయము వలనఁ బ్రకాశించు మ
న్న పతికి స్వాధీనుడై పాశ భావము గలిగి యుండుటచేత నతనికి పారతంత్ర్య మేకా
కణము వలన చెప్పవలయును.

స్వభావముగనే యాత్మ పరతంత్రుడని వచించుచుమా; ముక్తుల యందు మా
క్తశబ్దము నిర్ధకమగును. అనగా నెల్లపుడు జీవునికిఁ బారతంత్ర్యమే యున్నచో మా
క్తి నొందిన వాడను మాటపొసగదు.

ఈయర్థమునే శ్రుతిగూడ వచించు చున్నది. జ్ఞాత - అజ్ఞుఁడనను వారియవు

వే సతి పారతంత్య్రం ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తి పరిహారేషు పారతంత్య్రం కింని
జంధనం కింనిచిత్తం- పక్షచ్ఛం తత్పారతంత్య్రం స్వాభావికంచేత్ స్వ
భావసిద్ధిచేత్ ముక్తేషు ముక్తశబ్దః పరస్థానాతి అత్యంతః॥ జ్ఞాజ్ఞాన్వా
వజావీశా నీశావాత్మా హ్యనిశం సుఖమఖిపేతుః యాని కారణానిని
ఖిలాని తాని కాలాత్మ యుక్తా న్యధిష్ట త్యేకః ఇత్యాత్మనాం పారతం
త్య్రం పరమస్వాతంత్య్రం పరమేశ్వరస్య స్వాభావిక మితి ఉపనిషదిర్థ
శ్చయతే । తథాచోక్తంతాత్పర్య సంగ్రహే॥

శ్లో. ఆత్మాంతరాశి పశవః పరతంత్రభావా । తస్యతంత్ర్యతః ప
శుపతేః పతి రీశ్వరత్వం । ఆత్మారు రూపనిషదః ప్రవచనాత్మనీక మీ

రు. వారికి జన్మలేదు. జ్ఞాత-తనకు తానే ప్రభువు. కావుననే ఈశుడని చెప్పబడును.
రెండవ వాడజ్ఞుడు. ఇతనికి వేరే ప్రభువు గలడు. అనగా దనకుఁదాను స్వ
తంత్రుఁడు గాడనుట. ఈమాత్రమే కాలాత్మాది సకల కారణముల నిర్దిష్టించి యెల్లపు
డు సుఖమఖిములకు గారణ భూతుడై యుండును. కావున నితనికిఁ బారతంత్య్రమే
గాని స్వాతంత్య్రములేదు. పరమేశ్వరుని కయినచో పరమస్వాతంత్య్రము స్వత స్సిద్ధ
ము. అని యుపని షత్తులందు వివరించుచున్నది.

ఈనిషయమును గూర్చియే హరదత్తాచార్య విరచిత చతుర్వేద తాత్పర్య సంగ్ర
హము వర్ణింతుల వచింపఁ బడినది.

తా. పరతంత్రత కలననే సమస్త యాత్మలు పశువులని చెప్పబడెను. స్వాతం
త్య్రమువలననే పతి ఈశ్వరుడనియుని, పశుపతి యనియు వచింప బడెను.

ఆత్మాను రూపములైనయు. పనిషత్తులే యిరువురి స్వభావములను గుర్తించి య
నీశ్వరునిగను నీశ్వరునిగను వదింపు చున్నవి,

ఇచ్చట పారతంత్రం ప్రయోజకమైన పశుత్వమే యాత్మకు స్వభావమని శ్లోక
ముందున్న స్వభావ పశబ్దముచే జెప్పఁ బడుచున్నది. తానిపారతంత్య్రము లేదు.

అదియే స్వాభావికమైనచో నివృత్తియే సంభవింపదు.

పశుత్వము కూడ యధార్థముగా సంగీకరించినచో నివర్తించుటయే సంభవింప

శరీర భవంత ముభయో రుభయం స్వభావః ।

అత్ర పారతంత్య్ర్యో హ్యమోజకం పశుత్వమేవాత్మనః । స్వాభావికమితి శ్లోకవర్తి స్వభావ శబ్దేహోచ్యతే । నపునః పారతంత్య్ర్యం తస్య స్వాభావిక త్వే నివృత్తే రమోగత్ । ననుపశుత్వస్య తత్త్వాంగీకారే హి నివృత్త్యభావస్తుభ్యః । మైవం స్వాభావికత్వేహి పశుత్వస్య మలయాప త్వేన నివృత్తి ర్ఘటతే । దర్పణగతచూలిన్యవత్ నచ పారతంత్య్ర్యమపి మలయాపం నహి గురునియోజిత వేదాధ్యేతరి మలినత్వం కశ్చి ద్విపశ్యిత్ హ్యత్యేతీత్యలం ప్రసక్తాను ప్రసక్త్యః ।

ఈశ్వరాత్మనోః పరిశుద్ధా పరి శుద్ధత్వ నిర్ణయః

అధాత్మనః అశుద్ధత్వం పశుత్వశుద్ధత్వం అనాది సిద్ధాంత ఇతి చృష్టాంత పూర్వకంకిరణ సూత్రేణ దర్శయంతి॥

శ్లో॥ అనాదిమల సంబంధాన్ కించి జ్ఞోమిర్మ యోదితః । అనాదిమల ముక్తత్వా స్మిన్మజ్ఞో పౌధవేత్ శిః॥

శుద్ధత్వ మశుద్ధత్వంచ శివాత్మనో అనాద్యాగతత్వస్య కించియా

దుః అందు వలన రెండును సమానములే గదా మని భ్రాంతి కలందవలయు.

ఏలన - పశుత్వము స్వాభావమైనది మలయాపమైనది ముఖ్యవేత, అద్వియమని దలి మాలిన్యము వలె బోగొట్టుటకు శక్యమైనది.

పారతంత్య్ర్యము మలయాపమని వచింప దగదు. సద్గురువు నొద్ద వేదాధ్యయనము చేసిన సంస్కారి ముందు దోషజ్ఞుఁడు తప్పు తెలిపియుట నుండును. కావున ప్రసక్తానుప్రసక్తితో వచ్చున నీప్రసంగ మిది చాలు.

ఈశ్వరాత్మనము బిశుద్ధత్వాపరిశుద్ధత్వముల నిర్ణయం నుట.

అ. అసంతరిత మందాత్మకు అపరిశుద్ధత్వమును బరికిఁ బరిశుద్ధత్వమును అనాది సిద్ధాంతమని చృష్టాంత పూర్వకముగ కిరణమాత్రమున నిరూపించు మిన్నాఁడు.

తా॥ అనాది మలసంబంధము గలిగి నందుననే జీవుఁడు కించి జ్ఞానగాఁ జెప్ప

మక మిత్యాశంక్య ఆత్మాశ్రయ ఇత రేతరాశ్రయే చక్రికాశ్రయే అన
వస్థాదోషః అత్ర నియామక మితి కిరణ సూత్రాంతరేణ దర్శయతి ।

శ్లో॥ ఆది మత్స్యం యథా సిద్ధం నిమిత్తం కల్పితే తథా । ఈ
దృశూషం స్మృతం తాభ్యాం శుద్ధాశుద్ధం యథార్థతః ।

యథా ఆదిమత్స్యం శుద్ధా శుద్ధత్వయో స్తథా ఆగతు కత్వం
సిద్ధం తథానిమిత్త కారణం కల్పితే ఆగంతుక త్వే సతి యత్కార
ణం కల్పితవ్యం తత్కారణం పూర్వోక్త మనాగంతు కంవా అన్యద్వా
ఇతి వికల్ప్య । ఆద్యంచేత్ ఆత్మాశ్రయ దోషః అన్యంచేత్ కార
ణాంతరం కల్పితవ్యం తత్కారణ మాద్యంవా ద్వితీయంవా ఇత్యుక్తే
ఇతరేతరా శ్రయాత్మా శ్రయ దోషేష్యా తాం తద్వయం వినాపృథ గు
క్తం చేత్ తస్యకారణం కల్పనీయం । తత్కారణ మాద్యంవా ద్వితీ
యంవా తృతీయంవా చేత్ చక్రకాశ్రయాది దోషః । తత్త్రియం వినా
అన్యద్వర్త తే యది తస్య కారణం వక్తవ్యం ।

అనేన ప్రకారేణ అనవస్థాదోష ఇతి దోషః ప్రాప్త ఇతి తా
త్పర్యార్థః ।

ఈదృశం అనాదిసిద్ధం శుద్ధా శుద్ధం రూపంస్వరూపం యథా

బడినాడు అనాది మల ముక్తుడట నుండియే యాశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడగుచేయొకనఁ బ
డినాడు.

శివునిని, ఆత్మకును, పరిశుద్ధత్వములపరిశుద్ధత్వము - అనాది యని చెప్పటకేమి
కారణమనగా ఆత్మాశ్రయ దోషమనఁ - అనవస్థా ప్రసంగము కారణమని కిరణ నూత్ర
మున నిరూపించుచున్నాడు.

ఇటులఁ బరిశుద్ధా పరిశుద్ధత్వ ములకు నాదిత్వము సిద్ధమైయిందో అటులనే యా
గంతు కత్వము సంభవించి నది. అటులనే నిమిత్త కారణము కల్పింప బడుచున్నది.

ఆగంతుక మైయిందో నేకారణము కల్పింపఁ బడుచున్నది? ఆకారణ మాగంతుకమా?

ర్థతః సమానార్థేన తాభ్యాం శివాత్మభ్యాం స్మృతం కథిత మితి సూ
త్రార్థః । శివాత్మనోః అనాది శుద్ధత్వం కింనిమిత్త మాశంక్య ఆగంతు
కస్య కారణ విచారః అనాగంతు కస్య నకారణ విచారః తస్మాత్కా
రణా దనాగంతుక శుద్ధాశుద్ధ త్వే కారణ విచారో నయుక్తః ఇతి దృ
ష్టాంత పూర్వకం కిరణ సూత్రేణాహ ॥

శ్లో! విశుద్ధం స్ఫటికం కస్మాత్ । కస్మాత్తామ్రంత్యశుద్ధికం । యథా
తత్ర నిమిత్తం నతథా నైవ శివాత్మనోః ॥

స్ఫటికం కస్మాత్ కారణా ద్విశుద్ధం తామ్రం కస్మాత్కారణా
దశుద్ధిసహితం । తత్ర స్ఫటిక తామ్రయోశ్శుద్ధత్వ మశుద్ధత్వం నని
మిత్తంనతత్కథా శివాత్మనోః తత్ర అనాది శుద్ధత్వా శుద్ధత్వే నిమి
త్తంకారణం నైవాస్తి ॥

లేకము నాగంతుకమా? లేక మరొకటియో?

మొదటిదిగాని రెండవదిగాని యయినచో ఇతరే తరాశ్ర యాత్మాశ్రయ దోష
ములు గలుగును. మాడవదిమైనచో దానికి గారణము చెప్పవలసి వచ్చును. చక్రకాశ్ర
యాదిదోషములు గూడప్రాప్తించును. దీనివలన ననవస్థా దోషప్రసంగము సంభవింను.

అనాది సిద్ధమైన శుద్ధా శుద్ధరూపమే యధార్థముగ శివాత్మలకుఁ జెప్పబడింది.

శివాత్మలకు అనాదిశుద్ధత్వ మెందువలన గలిగినదని శంకించికొని ఆగంతుకవిషయ
మునకుఁ గారణ విచారము. అనాగంతుకమునకు కారణ విచారము లేదు. కావున అనా
గంతుక మైన శుద్ధా శుద్ధ త్వము విషయమై కారణవిచారము యుక్తముకాదు. అనిదృ
ష్టాంత పూర్వకముగఁ గిరణ సూత్రమున నిరూపించు చున్నాఁడు.

ఎటుల స్ఫటికము పరిశుద్ధమైనదో, ఎటుల తామ్రము పరిశుద్ధమైనదో, అటులనే
శివాత్మలని వచింపవలయు. వానికి నిమిత్త కారణము లేనటుల శివాత్మలకు నిమిత్త క
రణము లేదు. అనాదినుండియు శుద్ధత్వా శుద్ధతములు శివాత్మలకు గలవు.

అత్తనావస్తాత్రయ నిరూపణ

అథ అత్మనః అవస్తాత్రయం దర్శయతి । స్వామంభువే ।

శ్లో॥ అథాత్మావిమలో బద్ధః పునర్ముక్తశ్చ దీక్షయా । విజ్ఞే
యశ్చక్రే ధావస్తా కేవల స్సకలో మలః ॥

అథ అనంతరం ఆత్మావిమలః విశేష మలయుక్తః బద్ధః భోగ
సాధన కలాది భోగయక్తః పునః దీక్షయా ముక్తః పాశైర్విముక్తః
శబ్దేన అభివ్యక్త శివత్వ ఇతి సకత్వా కేవలః సకలః అమలః ఇతి త్రివి
ధా త్రివిధకారః అవస్తా యస్యసః త్రిధావస్త ఇతి విజ్ఞేయః తథాచో
క్తం తత్త్వ ప్రకాశే ॥

కశచ స్త్రిధాజ్ఞేయాః విజ్ఞానశ్రయ కేవలసకలః । మలయు
క్తస్తత్రాద్యో మలకర్మయుతో ద్వితీయ స్సన్యత్ । మల మాయా
కర్మ యతో సకల స్తేషు ద్విధాధివే దాద్యః । అద్యస్సమాప్త క
లాదో సమాప్తకలుషోద్వితీయ స్సన్యత్ । అద్యానయ గృహ్యశిరోవిద్యే
శ త్వేవియోజయే దప్త । మంత్రాంశ్చ కరోత్యపరాం స్తే చోక్తాః కోట
యస్సప్త । తదక్తం వృగేంద్ర తంత్రే ॥

అష్టావస్తాత్రియము నిరూపించుట.

స్వామంభువము నందు నాత్మకవస్తాత్రియము వచింపఁ బడినది.

అనంతర మందాత్మ విశేషముగ మలముతో గూడినవాఁడై భోగసాధన కలా
ది భోగముల నొందుచు దీక్షచేత పాశముకుడై కేవలుడని, సకలుడని, అమలుడని, త్రి
విధా కర్మల గలవాడై యుండును. ఈవిషయమును గూర్చితత్త్వ ప్రకాశమను గ్రంథము
నందితులఁ జెప్పఁబడినది.

పశువులు విజ్ఞాన ప్రశయము. కేవలులు. సకలులు — అని. మూడువిధములు, వీని
లో మొదటివారలు మలసహితులు. రెండవ వారు మల కర్మలతో గూడిన వారు. మూడవ
వారు మలమాయా కర్మలతో గూడిన వారు. వీరిలో మొదటివారల యందు రెండు భే

శ్లో॥ తత్రాదౌ కేవలాణానాం యోగ్యానాం కురుతేష్టకం । వా
మాదిశక్తిభి ర్యుక్తం సప్తకోటి పరిచ్ఛదం । తేషామనంతః సూక్ష్మేశః
తథా చైవ శివోత్తమః । ఏకనేత్రశ్చైకరుద్రః । త్రిమూర్తి శ్చామిత
ద్యుతిః । శ్రీ కంఠశ్చ శిఖండిచ రాజ రాజేశ్వరేశ్వరః॥ ఈష నప్రా
ప్త యోనిత్వాన్నియోజ్యాః పరమేశ్ఠినా । సర్వజ్ఞ త్వాది యోగేషి
నియోజ్యత్వం మలాంశతః । పరస్పరం విశిష్టంతే మంత్రా శ్చైవ మథ
స్థిత మితి ॥

ప్రళయా కల భేద నిరూపణం.

అథప్రళయ కల మాహ ॥ ప్రళయాక లేషు యేషాం పక్ష్యాహ
లకర్మణో వ్రజు త్యన్యే । పుర్వవృత్తే దేహాయతా యోనిషు నిఖిలాశ్చ
కర్మ వశాత్ ॥

దములు గలవు. కలువయు నశించిన వారు కొందరు. కలువయు నశించని వారు కొందరు.
మొట్టమొదట వారిని అనగా గలువయు నశించిన వారిలో శివుడేను గ్రహించి
విద్యేశత్వమున మంత్ర రూపులగు నెనిమిది మందిని నియోగించెను. వారల యధి కారము
ననేడుకోట్ల మందిగలరు. ఈవిషయము వృగేంద్ర తంత్రమున నిటుల వచింపః బడినది.
వారలలో అనగానాపకు, సమాహములో యోగ్యులగు, కేవల పశువులను నెనిమి
ది మందిని. వామాది సప్తకోటిశక్తులతో గూడిన వారిని విద్యేశత్వమున బహమేశ్వరు
డుని యోగించెను.

అనంతకు- సూక్ష్మకుడు- శివోత్తముడు- ఏకనేత్రకు - ఏకగురుడు- త్రిమూ
ర్తి-శ్రీకంఠుడు- శిఖండి. అనివారి నామములు. వీరిలో నొక్కఁడు యోనిసంబంధము
నంగియు లేవారగుటచే పరమేశ్వరుచే నియంత్తులైరి. సర్వజ్ఞ త్వాది గుణమునువీరుగల్గి
ది యున్నను మలాంశముగలవారగుట చేనియోజ్యత్వము గలిగినది.

ప్రళయా కలభేద నిరూపణము.

ప్రళయ కాలము నందు- ఏమాత్మలకు మలకర్మములు నశించునో వారుమోక్ష
మునొంద గలరు. పరిపక్వముగాని మలకర్మలు గలవారలు పుర్వవృత్త దేహముతో అనగా

ప్రళయే అకలాః ప్రళయాకలాః తేషు ప్రళయా కలేషు ఏషాం
ఆత్మనాం మలకర్తాణి పక్వాని మోక్షం వ్రజంతి అన్యేఅపక్వ మల
కర్తాణః పుర్యష్టక దేహాయుతాః సూక్ష్మ శరీర దేహాయుతాః కర్తృనశా
త్ నిఖిలాసు సమస్తాసు యోనిషు వ్రజంతి ప్రాదుర్భవంతీతి శ్లోకార్థః ॥

తథామృగేంద్రే ॥ కుర్వంత్యను గ్రహం పుంసాం యథాయే
షాం సయుజ్యతే । ప్రయోక్తృదేహ సాపేక్షం తదగ్ధ మఖిలేధ్వని ॥

పుర్యష్టక దేహభేద నిరూపణం.

అథపుర్యష్టక దేహభేద మాహ ॥ న్యాత్పుర్యష్టకమంతః కరణం
ధీకర్తృ కరణాని ॥ అంతః కరణం అంతకరణ శబ్దః । మనో బుద్ధ్య హం
కారాణాం త్రయూణాం పురుషస్మభోగ క్రియాంతరంగ సాధనానాం క
లాకాల నిజుతి విద్యాతాగ ప్రకృతి గుణానాంచ ఉపలక్షణంధీ కర్మ శ
బ్దేన బుద్ధి నిశ్చితాని ఆకాశాది పంచభూతాని తత్కారణ శబ్దాది
చ పంచ తన్మాత్రాణి కరణ శబ్దేన శ్రోత్రాది పంచ జ్ఞానేంద్రియాణి
వాగాది పంచ కర్తృద్రియానిచ పుర్యష్ట దేహస్సయో తత్పుర్యష్టక శ

సూక్ష్మ శరీరముతో గూడికొని కర్తృవశము వలన సమస్త యోనులను జన్మించు చు
న్నారు.

ఈవిషయమును గురించి మృగేంద్ర మూర్త్యున నిటులవదింపఁ బడినది.

ఎవరికెటుల దగుచున్నదో, అటులనే వారి వారికర్మానుసారముగ జన్మాదులనుబ
రమేశ్వరుడనుగ్రహము చేయు చున్నాఁడు.

పుర్యష్టక దేహభేద నిరూపణము.

అంతః కరణము - మనస్సు - బుద్ధి - అహంకారము ఆకాశము - వాయువు - తేజ
స్సు - ఉపకము - పృథివి. అనుపంచ భూతములు - పీనిగుణములగు - శబ్దస్పర్శరూపరస
గంధగణాను పంచతన్మాత్రాలు - త్వక్కు - చతువు - శ్రోత్రము - జిహ్వ - ప్రాణము -
అను అయిదజ్ఞానేంద్రియములు - వాక్పాణి పాదపాయూపస్థలను నయిదు కర్తృంద్రి

రీరం సృష్ట్యాది ప్రళయాయానా మోక్షాంతం చాస్థితం సకలపృథ్వి
కలాపర్కతం త్రింశత్తత్వ రూపం ఆత్మాత్మనాం వృధజ్ఞానం సూక్ష్మ శక్తి
ర మితి కథ్యతే తత్పుర్యష్టక దేహాయుతానాం మధ్యే కాంశ్చి ద్విశిష్టా
ధి కారణః దర్శయతి॥

మహేశ్వరానుగ్రహ పాత్రాణాం వివరణం.

శ్లో॥ కాంశ్చి దనుగృహ్యావితరతి భువన పతిత్వం మహేశ్వరస్తేషాం॥
మహేశ్వరః । మంత్ర మాహేశ్వరః అను తేశ్వర ఇతి యావత్ తే
షాం పుర్యష్టకదేహాయుతానాం మధ్యే కాంశ్చిత్ । అనుగృహ్య భువ
నాధి పతిత్వం వితరతి దదాతి లోక పాలాష్టకం గుహ్యష్టకం ఆదిగుహ్య
ష్టకం । గుహ్యద్గుహ్యష్టకం పవిత్రాష్టక మితి పంచాష్టకం భువన పతి
త్వమిత్యర్థః॥

అథ ప్రళయ కాలేషు మలకర్మ యుక్తానా మాత్మనాం శేషా
మాయా గర్భాధికారిణః శివేనా నుగృహీతాః దర్శయతి॥

శ్లో॥ శేషాభవతి సకలాకలాదియోగాదహర్ముఖే కాలేశతమష్టాదశశే
షాః కురుతే స్వయమేవ మంత్రేణ॥ శేషః పర్వమలాః ముక్తాః అ

యములు- పుర్యష్టక దేహమని చెప్పబడును.

ఈ పుర్యష్టక దేహము సృష్టి మొదలు ప్రళయము వరకుగాని, మోక్షమువరకు గా
ని, యుండును. ఇహ్యది పృథ్వి మొదలుకొని కలపర్కతము- ముప్పది తత్వములతో గూడి
యుండును. సూక్ష్మ శరీరమని గూడ దీనికే పేరు.

మహేశ్వరానుగ్రహ పాత్రులను వివరించుట.

ఈ పుర్యష్టక దేహముతో గూడిన వారిలో పరమేశ్వరుడే సుగ్రహించి కొండ
లకు భువనాధి పతిత్వము నొసంగెను.

లోకపాలాష్టకము- గుహ్యష్టకము- ఆదిగుహ్యష్టకము- గుహ్యది గుహ్యష్టకము-
పవిత్రాష్టక అని పంచాష్టకము- భువన పతిత్వము చెప్పబడినది.

పక్వమలాః సంసారిణః కించిత్ పక్వమలాః ముక్తసంసారి వ్యతిరిక్తాః
తే అహస్కథే కాతే సృష్టికాలే కలాపి యోగత్ మిత్రాధ్యాధికార
యోగ్య మాయాదేహ సంబంధేన సకలాః భవంతి సకలవత్ దేహం
తే శానాభవంతి తేషాం మధ్యే శతమష్టాదశ స్వయమేవ పరశివః
మంత్రేశాన్ మంత్రేశ్వరాన్ కురుతే తాన్వివృత్య కథయతి ||

తత్రాష్ట్ర మండలీనాః శ్రోధాఖ్యాస్తత్సమాశ్చ వీరేశః శ్రీకం
తః శతరుద్రాః శతమిత్యష్టాదశేభ్యః అధిః తత్ర అష్టాదశాధిక శత
మాత్రేశ్వ రేషు మండలీనాః । మండలేశ్వరాః అష్టాశ్రోధాద్యాః శ్రో
ధేశాః తత్సమాః అష్టావీరేశాః శతరుద్ర కర్తృ భూతః వీరేశ్వరః శ్రీ
కంతః గుణతత్త్వస్థః అథోభువన కర్తా శ్రీకంఠేశ్వరః శతరుద్రాః బ్ర
హ్మాండ రక్షకాః ఇత్యనేన ప్రకారేణ అష్టాదశాధిక శత సంఖ్యా కా
ఇత్యర్థః ||

అ) అనంతర మందు ప్రళయ కాలమున మలకర్తలతో గూడినమిగిలి యున్న వారినినందు
లేకుండనుగ్రహించి మాయాగర్భాధికాయలుగ నొనరించి నాదని వచించు చున్నాఁడు.

ఈ) మలపరిపాకము గలవారలు కానివారు - శుంసారులు. అనకా కొంచెము
పరి పక్వమైన మలము గలవారలు. వీరికంటె వ్యతిరేకముగ నున్నవారలు. సృష్టికాలము
కందు మిత్రాధ్యాధికార మాయాదేహ సంబంధముచేత సకలులై యుట చున్నాట. వీరి
భావలను పడునెనుమండ్రను పఠమేశ్వరుడు - మంత్రేశ్వరులముగా జేయుచున్నాడు.
వారిని వివరించి వచింతును.

నూటపడునెనమంక్రగుతిలో శ్రోధేశ్వరుడు మొదలగు వారైమిడి మంది మండ
లేశ్వరులు. వీరితో సమానులు నెనిమిది మంది వీరేశ్వరులు.

వీరేశ్వరుడు నూగ్గురు రుమ్మిలకు గర్త. గుణతత్త్వమున ముడవాడు వీరేశ్వరుడు.
అథోభువనకర్త శ్రీకంఠేశ్వరుడు. శతరూపులు బ్రహ్మాండ రక్షకులు. ఈవిధముగ నూ టు.
జూనెనమంక్రగు రుంచునని తాత్పర్యము.

ఈనూట మొదలుకొని యావంధ మొదల జూనుగలవారలు నూటపడునెనమంక్రగురనిమ్మ

తథామృగేంద్రే ॥ కలాద్యారబ్ధ దేశానాం కరోత్యస్తాదశం శతం ।
సకలభేదనిరూపణం.

అథ సకల భేదమాహా పరిపక్వమలానేతా నుత్సాదన హేతు
శక్తి పాతేనా యోజయతి పరేతత్వే సదీక్షయాచార్య మూర్తిస్థః స శి
వః పరిపక్వమలాకా ఏతా నృకలాకా ఉత్సాదన హేతుశక్తి పాతేనా పా
శోత్సాదన కరణ కారణే నానుగ్రహా శక్తి సంబంధేన ఆచార్య మూ
ర్తిస్థః గురుమూర్తి మధిష్ఠా దీక్షురూ పరేతత్వే ఉత్కృష్ట పదేయో
జయతి సంఘట్టయతి॥

అథ అపక్వ మలకర్మణః ఆశ్మనః పుర్యష్టక నేహాయుక్తా స్సయ
స్తయోనిషు ప్రామర్శవంతి కిమర్థం యోనిషు ప్రాదుర్భవ మితిచేత్
స్వస్వకర్మ ఫలభోగార్థం శివః భువనజనదేహేషు తాక వినియోజ
యతి ॥

శ్లో॥ బద్ధాం చేషస్త్వపరాకా వినియుంక్తే భోగభుక్త యే పుంసః ।
తత్కర్మణా మనుగమాదిత్యేనా కీర్తితాః శశవః । స్వప్యార్థః ॥
కలాదీనాం ప్రయోజనం.

అథ సకలేషుకలాదిసంబంధేన ప్రయోజనం దర్శయతి । శ్లో॥ ప్ర
యోక్తాది మహీప్రాంత మేత ద్వావర్ధ సాధనం । ప్రత్యాత్మ నియతం

గేంద్రనూత్రమువజ్జెప్ప బడినది.

సకలభేదనిరూపము.

పరిపక్వచులముగలసకలబవందరసు పరశివుడు గురుమూర్తియై శక్తి పాతమున పా
శమును నొలగించి దీక్షునొసగి నుత్కృష్టచుగు పదము నందించు చున్నాడు.

మలకర్మల పరిపాకము లేని యాత్మలు నూత్న శరీరముతో గూడిన వారలై సమ
స్త యోనుల యందు నేలపుట్టు చున్నారనగా, నాపరశివుడు సర్వకర్మఫల భోగమునకై
ప్రపంచము నందు మానవ యోనుల యందు బుట్టించు చున్నాడు.

మీలిన వారి నందరని భోగాను భవమునకై ఆయాకర్మాను సారముగ జంతుయో
నులందు బ్రాచుగ్భ వింపజేయు చున్నాడని గ్రంథాంతరము నందు గూడ రచింప బడినది.

భోగభేదతో వ్యవసీయతే । సర్వతోయుగపద్భ్రతే రనుత్పాతాద సర్వ
గం భిన్న జాతీయ మధ్యే కం ఫలం దీపాంగవస్తువత్ । (ప్రయోక్తా) ది
మహిమప్రాంతం కలాది సృష్టి పర్యంతం ఏకత్వత్వ బృందం అణ్ణాద్ధసాధ
నం ఆణో రాత్మనః భోగ రూప ప్రయోజనస్య సాధనం భోగ భేదతోపి
భోగానాం భేదాదపి ప్రత్యాత్మ ఆత్మ న్యా త్మని నియతం ఆసాధార
ణ మవసీయతే నిశ్చయతే । సర్వతః సమస్త దేశేశు యుగపత్ ఏకవా
రం వృత్తేః కర్మ ఫల రూప భోగ వ్యాపారస్య అనుత్పాతాత్ ఉత్ప
త్తి అభావాత్ అసర్వగం అవ్యాపకం భిన్నజాతీయ మపి భిన్న జాతి
కలాపిద్యా ద్యనేక తత్వై రాశబ్దం దీపాంగ వస్తువత్ దీపస్య అం
గసాధన వస్తు తైలపాత్ర వత్త్వాది పదార్థః । తద్వత్ ఏకఫలం ఏకకర్త
భోగ ఏవ ఫలం ప్రయోజన మితి మృగేంద్ర సూత్రద్వయ స్యార్థః ॥

అథ మల గుద్ధ చైతన్య స్వభావ స్యాత్త్వనః పునర్భోగార్థ రూ
ప భోగసాధన భూత కలాదియోగే కింకారణ మిత్యాశంక్య భోగేన క

కలాదులకు. ప్రయోజనమును నిర్ణయించుట.

ఆనంతర మందు సకలల యందు కలాదిసంబంధమునకుఁ బ్రయోజనమును జూపి
యి చున్నాడు. కలాది తత్వపర్యంత మున్న తత్వబృందము ఆత్మయొక్క భోగరూపమై
ని ప్రయోజనమునకు సాధనమై భోగభేదము వలన ప్రతియూత్తయందు నియతముగ నిశ్చ
యింప బడుచున్నది.

సమస్త దేశము లందును నొక్కమాత్రే కర్మఫలరూపమైన భోగవ్యాపారము పుట్టు
తుండట వల్లనుంచి వ్యాపించని దై దీపమునకు తైలాదులవలె భిన్నజాతీయము లైన కలాని
ద్యాద్యనేక తత్వముల నాశ్రయించినను కర్మఫలభోగమే ప్రయోజనముగ నిరూపింప బడిన
దని మృగేంద్ర సూత్రద్వయమునకు - అర్థము చెప్పబడినది.

మలగుద్ధ చైతన్య స్వభావముగల యాత్మకు తిరిగి భోగానుభవమునకై భోగసా
ధనముకైన కలాది సంబంధము వచించుటకేమి కారణమనగా భోగముచేగాని కర్మక్షయ
ముగాదు. కర్మక్షయము గలిగిన గాని మోక్షము సంభవింపదు, అనికరణ సూత్రమున ని
రూపించు చున్నాడు.

ర్మతయే మల పరిపాకద్వారా మోక్షార్థం ఇతి కిరణసూత్రేణ దర్శయతి ।

శ్లో॥ ముక్త్యర్థం సహశు ర్బద్ధో నాన్యథా సోస్య జాయతే । యావచ్చ శరీర సంశ్లేషా నసంజాతో నభోగ భుక్ ॥

సః శశుః సశుత్వ యక్తాత్తాయుక్త్యర్థం మోక్షాయ బద్ధః భోగ రూప బంధేన బద్ధః అన్యథా భోగరూప బంధో నచేత్సా ముక్తిః అస్య ఆత్మనః నజాయతే మలపరిపాకాభావ కారణేన నసంభవతి । శరీర సంశ్లేషః కలాది సూక్ష్మా సూక్ష్మ శరీర సంబద్ధః యావత్ కర్మంతం నసంజాతః తావత్కర్మంతం భోగభుక్ భోగభోక్తా నభవతి । తస్మాత్ కారణాత్ స్థూల సూక్ష్మ శరీరబద్ధఇతి సూత్రస్యార్థః ॥

ఆత్మనః దేహసంయోగవిచారః.

ఆత్మనో దేహ సంయోగః । దేహద్వా పురుషేణవా । కర్మవ శాద్వా మహేశ్వరాద్వా ఇతి షక్ష చతుష్టయ మధ్యే ఆద్య షక్షస్య సమాధానం స్వాయంభువ సూత్రేణ దర్శయతి ।

పశుత్వముతో గూడిన యాత్మ మోక్షము రాగలండులకే భోగ రూపమగు పాశముచే గట్టబడినది. అట్లుగానిచో అసాధ్య భోగమే లేనిచో మల పరిపాకము కావించువలన ముక్తి సంభవింప నేరదు. కలాది సూక్ష్మా సూక్ష్మ శరీర మెరిచి వరకు గలగడో యంత వరకు భోగాభవము సంభవింపదు. తావున నేయాత్మ స్థూల సూక్ష్మ శరీరబద్ధుడుగ జెప్పబడినాడు.

దేహాత్మసంబంధ విచారము.

ఈమాత్మకు దేహ సంయోగము దేహము నుండియూ! పురుషుని నుండియూ? కర్మవశము వలెననా? మాహేశ్వరుని నుండియూ?

అనునాలుగు విభాగములలో మొదటి విభాగమునకు సమాధానమును స్వాయంభువ సూత్రముచే జూపించు మన్వాఁడు.

శ్లో॥ ఆత్మంత మలిన స్వాస్య । ప్రాగుక్త స్వావికారిణః । కలా సంబంధ మాయాతి । శివేచ్ఛాను విధాయసి ।

అస్మార్థః ॥ కలా శివేచ్ఛాను విధాయసి పరమేశ్వరస్య ఇచ్ఛానుసారినీ సతీ క్రియాశక్త్య భివ్యక్త్యా ప్రాగుక్తస్య అచేతనో విభుత్వ ఇతి పూర్వోక్తస్య ఆత్మంత మలినస్య ఆత్మశుద్ధస్య అవికారిణః భోగార్థం సమద్యోగాది రూపభోగ్యాది తన్మయత్వాది రూపవికార రహితస్య అస్య ఆత్మనః స్పృశ్యేషం సంబంధ మాయాతి ॥ తస్మాత్ స్వస్య కర్మానుగుణ దేహ సంబంధం కరోతేవా కర్మ స్వానుగుణ దేహ మాత్మనః యోజయతీతి ఇతి పక్షద్వయం నిరాకృత్య పరిశేష న్యాయేన పరిరాత్మనో దేహయోజక ఇతి పరాఖ్యసార్థ సూత్రద్వయం దర్శయతి ॥

పరిరేపదేహయోజకః.

శ్లో॥ కర్మణా దేహ సంయోగో విభోరపి మహేశ్వరాత్ । అశక్త్యాచ్చనాస్త్వస్యసా మర్థ్యం కర్మయోజనె । పశుత్వ రుద్ధ చిచ్ఛక్తే స్వాతంత్ర్యం న కళో సతః । కర్మేన్ద్ర హితం తస్మా ద్యోజకం న దపే

తా॥ జీవుడు పరమేశ్వరే స్థనమొసరించి యున్నవాడు. చేతనఁడునిత్యుడు - విఘన ని ప్రాగ్భవందే చెప్పఁబడినవాడు. మిక్కిలి మలినము. ఏవికారములు లేనివాడు. ఇట్టియాత్మయొక్క సంబంధమును దేహము పొందుచున్నది. అనిభావము.

అట్లుంటున్నచో ఆత్మయే తనకర్మ కనుకూలమైన దేహ సంబంధమును బొందుచున్నదా? లేకకర్మయే తనకనుకూలమగు దేహమును నాత్మకు గల్పించు కొనుచున్నదా? యనురెండు పక్షములను నిరాకరించి పతియే యాత్మకు దేహమును గల్పించు చున్నాడని పరాఖ్య సూత్రముల నిరూపించు చున్నాము.

పతియేయాత్మకు దేహము గల్పించుననుట.

తా॥ ఈయాత్మ-వ్యాపకుడైనను నానికి మహేశ్వరని కలననే దేహ సంబంధము గలుగు చున్నది. స్వ-ముగ నసమర్థుడగుట కల్గించి కర్మయోజనము నాడు నా

క్షతే । యోజకస్య సుహేశాన స్వేచ్ఛయా బలవాన్యతః ॥

అస్మాద్ధిః ॥ అస్య ఆత్మనః విభోరపి వ్యాపకాదపి మిహేశ్వరా

త్ కర్మ నిమిత్తేః దేహ సంయోగ శ్చరీర సంబంధః । స్వతః అశక్తత్వా
త్ అసమర్థత్వాత్ కర్మయోజనే కర్మణాంయోజన సామర్థ్య సమర్థ
త్వం నాస్తి పశుత్వ రుద్ధచిచ్ఛక్తేః పశుత్వ మతేన రుద్ధా ప్రతిబద్ధా
చిచ్ఛక్తేః దృక్కియాశక్తేః యస్య సః తస్య అతః అస్మా త్కారణా
త్ పశోః ఆత్మనః స్వాతంత్ర్యం స్వతంత్రితా నకర్మ మస్మాత్ చిద్ర
హితం చైతన్య రహితం తస్మాత్ కారణాత్ నియతం కర్మయోజకం
స్వానుగుణ శరీర మాత్మనః యోజ యితారం అపేక్షతే సుహేశా
నః । యతః కారణాత్ బలవాన్ సమర్థః తతః తస్మాత్ కారణాత్ స్వే
చ్ఛయా కరణేన యోజకః (ఆత్మనః) కర్మానుగుణ దేహ యోజను
తేతి కలాపర పర్యాయః మాయావత్ బిందురపి స్వకార్యశబ్ద ప్రత్య
యోత్పాది సకలావస్థోపకారి ప్రకాశ్యతే సకలాది తత్త్వ వ్యాపారస్య
సహకారిణం శబ్దాదీనాం లక్షణం కర్తోపాదన జన్యప్రత్య యోత్పాది
ద్వారా భోగోపాయత్వం ముక్తపర్యంత మాత్మనో పరిత్యాగేన వర
బంధత్వ మిత్యేవం త్రియం క్రిమీ విశ్వసారోత్తర సూత్రిత్రయేనా
దర్శయతి ।

మర్ధ్యమే లేమ. మతీయు, పశుశ్వమగల వాడగుటచేత స్వాతంత్ర్యములేమ.

ప్రకారణము వలనజ్ఞానశక్తి రహితమైపోవో ఆకారణము వలన దనకతుకూలమును
శరీరమును బరమేశ్వరుని వలన యాత్మను పేక్షించు చున్నది.

ఆత్మను గర్మానుగుణ మగుదేహ మును బలికన్పించును. బిందువును స్వకార్యమును
శబ్ద శ్రవ్యమును గల్పించును సకలవాస్తవమును - ఉపకరించు నదిగ ప్రకాశింపఁ
జేయ బడుచున్నది.

శబ్ద వృత్తియః.

శ్లో. వైఖరీ శ్లోక్రి విషయాన వికల్పాతు మధ్యమా । నిర్విక
ల్పా తృతీయా స్యాదాసాం కారణ మంతిమా । శ్లోక్రి విషయా శ్లోక్రి
క్రిస్య విషయావాక్ శబ్దః వైఖరీ సవికల్పాతు వికల్ప సహితా వర్తతే
వాక్ మధ్యమా నిర్వికల్పావికల్పరహితా వాక్ తృతీయా వశ్యంతీ । ఆ
సాం త్రియాణాం కారణం వాక్ అంతిమా సూక్ష్మా తథాచతత్రైవ ।

శ్లో. ఆహు ర్యేన జగత్సర్వం ప్రబద్ధ శబ్దవృత్తిభిః । సహిత
బద్ధతే పుంసః ప్రత్యయోస్తి కదాచన ॥ శబ్దానువిద్ధ మేవేహ వి
శ్వం జ్ఞానం ప్రదృశ్యతే । ఏతా ఏవ పరోబంధః పశూనాం పార
మార్థతః ।

సర్వం సమస్తం జగచ్ఛబ్ద వృత్తిభి రేవ వైఖర్యాది శబ్దరూప
వ్యాపారై రేవ ప్రబద్ధం ప్రచోదిత మాహుః ॥ యస్మాత్కార
ణత్ శబ్దబద్ధతే శబ్దంవిన్నా పుంసః బద్ధాత్మవః కదాచన కదాచిద
పి ప్రత్యయజ్ఞానం నాస్తి ఇహ సంసారావస్థాయాం విశ్వం సమస్తం
జ్ఞానం శబ్దానువిద్ధ మేవ అనుబంధ మేవ ప్రదృశ్యతే అనుభూయతే । ప
శూనాం పశుత్వ యుక్తాత్మనాం పారమార్థతః పరమార్థేన ఏతా ఏవశ

తత్త్వవ్యాపారమునకు పహాకారి యయిన శబ్దాదుల లక్షణము. తత్కొసాదః జ
న్మమగు ప్రత్యయోక్తృత్తి చుర్గమున భోగోపాయత్వమున, ముక్తివరకు అత్మ పరిత్యాగ
ముచేత ముఖ్యధర్మమును క్రియముగ నిశ్చయసాగోత్తర నూత్రిక్రియముచే జూఞ్ఞించు చు
క్కాదు.

శబ్దవృత్తిలు.

తా. ప్రోక్తవిషయమును శబ్దము వైఖరియనబడును. వికల్పముతో గూడిది మ
త్త్యయననబడును. వికల్పరహితమైనది నిర్వికల్పమున బడును. ఈమూఁకిఁ కారణ మైన

బ్రవృత్తయః ఏన శరోబంధః శరః మల ఇత్యుచ్యతే । శబ్ద వృత్త్యా అ
వినామూతనులఃవృత్తి కారణేన ఉక్తృష్ట పాశ ఇత్యర్థః తదర్థ మేవైత
రే యక శృత్వా ఆమఃకంతి ।

శు॥ తస్యవాక్తాంతః నామాని తదిదం వాచా శృత్వా నా
మభి ర్దామభిః సర్వం స్థితం సర్వంహీదంనామానితి । అస్మాయ మర్థః॥

యథా వశేజః ప్రసారితాయాం దీర్ఘరజ్జ్వ సల్లింగై ర్భహాభిః
పాశై ర్భలీవర్దా బద్ధంతి తద్వత్తస్య పాశోపాధికస్య పరమేశ్వ
రస్య వాగేవ దీర్ఘరజ్జ్వ దేవదత్తాది నామాన్యేవ దామాని త్కుద్రపా
శాః దీర్ఘరజ్జ్వస్థాని యయా వాచా సల్లింగైః పాశస్థానీయై ర్దామభి
స్త్తదిదం సర్వమర్థ ప్రపంచ జాతం స్థితంబంధ మాదా దేవదత్త స్వ
కీయంనామ శృత్వాబలా వాక్పష్ట ఇవా గచ్ఛతిహి యస్మాత్ తాద
గాత్ సర్వమర్థ ప్రపంచ జాతాని నామాని వర్తంత ఇత్యర్థః ॥

ది నూక్కుచువబడును. ఈవిషయమును విశ్వసారోత్తరమునందే జెప్పబడినది.

తాః జగత్తంతయే వైఖర్యాది శబ్దవృత్తులచేతనే ప్రేరేపింపఁ బడినదని వాక్కు
చున్నారు. శబ్దములేకుండఁ బురుషునికి నోకప్పుడును జ్ఞానము కలుగదు. సంసారావస్థ
యందు సమస్త జ్ఞానము శబ్దము ననుసరించియే యుండును. పశువుల జీవులను శబ్దవృత్తు
లే బంధము.

ఎటుల వర్తకుడు దీర్ఘమును త్రాడు చేతబలసేక వృషభములను బంధించు చు
న్నాడో అరీతిగ బరమేశ్వరుడు జీవులను బంధించు చున్నాడు.

పరమేశ్వరునికి వాక్కుయే దీర్ఘమును త్రాడు. దేవదత్తుడు మొదలగు నామము
లే అపెద్దత్రామతో గలిపి పేబడిన చిన్నత్రాళ్లు దేవదత్తయని పిలువ గానే నునే
జుట్టును మొదలు త్రాడు వేసి తాగిన వానివలె నందరిలోనుండి యాతడు వచ్చు
చున్నాడు.

నూత్నాది శబ్దములతో గూడినదేహాదికముపురుషుడేవిధముగ బంధించు చున్నాడు.

నూత్నాది శబ్ద సహకారి సంపన్నః కలాదిః పురుషం కేన ప్ర
కారేణ బద్ధా తత్త్వశంక్య భోగ క్రియాచూం ప్రిత్యేకం చైతన్య
మభివ్యజ్య ఉపకరోతీతి పదన్నేవ కలాది బద్ధాత్మకః భోగ భూమిం
భోగ్యం స్వామింభువ సూత్రీవ్యయేన దర్శయతి ।

అర్థః భోగభూమి భోగ్యవస్తుర్జ్ఞానః.

శ్లో. కల్పాదృశిత చైతన్యః విద్యా దర్శిత గోచరః । రాగేణ
రంజితశ్చాపి । బుద్ధ్యాది కరణై ర్యుతః । మాయా ద్యవని పర్యంతే త
త్త్వభూతాత్మ వర్తని । భుంక్తే తత్ర స్థితా భోగా భోగైక రసి
కః పుమాః ।

అస్మార్థః । కలయా ఉద్భూతం మల నివృత్తి ద్వారా ఏక
దేశాభి వ్యక్తం చైతన్యం జ్ఞానక్రియా రూపం యన్య సః పునః విద్య
యాదర్శితః గోచరః । సుఖదుఃఖ మోహకార భోగ్య స్వరూప బుద్ధి
విషయాః యన్య సః రాగేణ రంజితశ్చ భోగ్యే అభిలాషితః । అపిశ
ద్భేవ భోగేషు నియమన సంఖ్యాకా నియతకాల ముక్తం బుద్ధ్యాది క
రణై ర్యుతః । బుద్ధ్యాది అంతః కరణ త్రయేణ కరణైః కార్యాకార్య
బహిః కరణై ర్యుతః సహితః పుమాః విద్యాది పుంస్త్యమల యుక్తః
పురుషః మాయాద్యవని పర్యంతే మాయాది పృథ్వీ పర్యంతే తత్త్వభూ
తాత్మ వర్తని తత్త్వ భూతాత్మకః వర్తని భోగోపాయాభ్యని భోగైక ర

జ్ఞాని శంకించుకొని, భోగకర్మములు బ్రత్యేకముగ జ్ఞానమును గలిగింపఁ జేసి యుపకరిం
చు చున్నాడని చెప్పుచు - దేశములతో గూడిన యాత్మకు భోగ భూమిని, భోగ్యప
కార్థమును స్వామింభువ సూత్రీవ్యయమున జూపించు చున్నాడు.

భోగ భూమి భోగ్య వస్తువును నిర్ణయించుట.

తా. మలనివృత్తి ద్వారాఁజేత్రదేశమునందే ప్రకాశించు చైతన్యము కలిగి ను
ఖదుఃఖమోహాది విషయములు గలవాడై భోగ్యకస్తువులంద భిలాషగలిగి బుద్ధ్యాదులతో
గూడికొని మలసహితుడై మాయాది పృథ్వీప్రకృతిముగఁ భోగ్యము నందు పసిండుచు అ
చ్చటగల భోగ్యముల ననుభవించు చుండును.

సికస్సా భోగే కేవల లంఘనః తత్రాధ్వని స్థితా భోగా భుంక్తే
జనుభవతి ||

ఇద్ధం భోగసాధనాది సాధ్య భోగస్య కింలక్షణ మిత్యాశంక్య త
ద్భోగ లక్షణం కథయతి | కర్మకాండ త్ఫలంసత్ భోగః భోగోపా య
త్వేన దేహవర్జంసీత్వా సకలావస్థ మాయావత్ బద్ధత్వేన వత్తత ఇతి
స్వాయంభువ సూ త్రేణాహ||

అశ్మయః భోగాది ప్రాప్తిః.

శ్లో|| భోగస్య వేదనా పుంసః సుఖదుఃఖాది లక్షణా | తాం స
మర్థిత చైతన్యః పుమా నభ్యేతి కర్మతః | కర్మతశ్చ శరీరాణివిషయాన్
కరణానిచ | భోగ సంసిద్ధయే భోక్తాః భవంతి నభవంతిచ ||

అస్య పూర్వోక్త లక్షణస్య పుంసః పూర్వ మలయక్త బద్ధా
త్మనః భోగః సుఖదుఃఖాది లక్షణా నా హృద్యోగ్యాని బుద్ధి విద్యాకరణే
న దృష్టా తత్పద్ధౌత్యా సంప్రాప్త సుఖ దుఃఖ మోహ ఏతల్లక్షణం
స్వరూపం యస్య స్వవేదనా జ్ఞానం సమర్థితచైతన్యం కలయా ఏకదే
శే సమర్థితం చైతన్యం జ్ఞానక్రియా యస్య సః పుమాన్ పురుషః క

భోగ సాధనాది సాధ్యమైన భోగమునకేమి లక్షణముగ నాభోగ లక్షణమును జె
ప్పుచున్నాడు.

కర్మభోగోపాయమున దేహఃపితృముగా దోసికొని పోయి సకలావస్థయందు గ
లమాయవలె గూడియుండునని స్వాయంభువసూత్రముచే నిరూపించు చున్నాడు.

అశ్మయభోగాది ప్రాప్తిః.

తా|| పురుషునికి భోగాభివయ సుఖదుఃఖాది లక్షణమైనది. ఏకదేశమున సహ
ర్థింపబడిన జ్ఞానక్రియలుగల పురుషుడు త్వర్వయందు సంపాదించుకొనిన కర్మవశము న
లవనే సుఖదుఃఖ రూపమును వేదన ననుభవించు చున్నాడు. కర్మకలసనే శబ్దాదిజిహ్వా
ములు - కలాది తత్వములు - శరీరములు - సంభవించు చున్నవి సంభవించుట లేదు.

ఈప్రకారముగ మాయా కర్మకర్మ సుఖ భయ గలిగి అనాద్య విద్యా మూఢు

ర్మతః పుణ్య పాప మాప పూర్వాజ్ఞిత కర్మవశాత్ తాంసుఖముఖమా
 ప వేదనా మభ్యతి । విద్యాకరణేన ప్రాప్నోతి । భోక్తు ర్మలసామర్థ్యే
 న భోక్తృత్వః । భోగ సంసిద్ధయే సుఖముఖాది జ్ఞానన్మక్తి రూపభోగః
 తస్య సమ్యక్సిద్ధయే శరీరాణి అత్ర శరీరశబ్దః భువనానా ముపలక్షణం
 తేనకారణేన భువనాని భువనోక్తజ శరీరాణి విషయాః శబ్దాదివిషయాః
 కరణానిచ కరణశబ్దేన ఉపలక్షితాని సూక్ష్మదేహా రూపకలాది తత్త్వా
 ని కర్మతశ్చ కర్మణాచ భవంతి నభవంతిచ అనేన ప్రకారేణ మాయా
 కర్మ కార్య సంబంధేన అనాద్యవిద్యా మూఢే నాత్మనాలబ్ధ సకలా వస్థ
 స్వరూపం తత్త్వదవసర ప్రాప్త నామాని స్వామి భువ సూత్ర్యయే
 నికథయతి ।

అత్తః తిన్దయత్వం.

శ్లో॥ ఏవం మాయాంజన స్థాణు నిజదోష తిరస్కృతః । యా
 తి తన్మయతాం తేషు మాయాభోగేషు రింజితః ।

అన్యార్థః । నిజదోష తిరస్కృతః నిజేన స్వకీయేన దోషేన మ
 లేతతిరస్కృతః రుద్ధవీచం అనేన ప్రకారేణ మాయాంజనస్థః మాయా

దైన యాత్మచే బొందిబడిన సకలావస్థ స్వరూపమును - ఆయా యవసరములందు నొం
 దిబడిన నామములను స్వామింతువ సూత్రద్వయమున జెల్పుచున్నాడు.

అత్మకు దన్మయత్వము.

ఈవిషయముగ నిజదోషముల వలన తిరస్కరింప బడి స్థూల సూక్ష్మకలాది తత్త్వ
 రూప లాభియ న యాత్మ మాయా భోగములందు నాసక్తిని, బొందిన వాడై తన్మయ
 త్వమును జొందుచున్నాడు.

తన్మయత్వమును బొందుచున్నాడనగా, భోక్త యైన యాత్మను - భుజింపచే
 యు పరిమేళింపని - భోగ్యములయొ పదార్థములను నెఱిగి ౩ధి నిషేధ జ్ఞానము కలిగి
 నిష్కమ సక్తుడై ముందు నుంటున్నాడు.

స్థూల సూక్ష్మ కలాదితత్వరూపాలంజనంబుజనమధి తిష్ఠ తీతిమాయాం
జనస్థః లింగః ఆత్మామాయా భోగేషు మాయా అనాత్మ వస్తుషు ఆత్మ
ప్రతిపత్తి రూప బుద్ధివృత్తిః మిథ్యాప్రత్యయః । భోగేషు రంజితస్సౌ
ఆసక్తిం గతస్సౌ తేషు మాయాభోగేషు తన్మయతాం యాతి పా
ప్నోతి । తన్మయతాం యాత్యత్ర భోక్తాత మాత్మానం భోజయితా ర
మీశ్వరం భోగసాధన భూతకరణాని భోగ్యాని విధినిషే ధాక్షానేనవిష
యైకరసా భవతీత్యర్థః ।

శ్లో॥ సంసారవిష యీ భోక్తా । క్షేత్రీ క్షేత్రజ్ఞ ఏవచ । శరీ
రీతిసబద్ధాత్మా సకలశోచ్యతేబుద్ధైః ।

ఇతిప్రకారేణ బద్ధాత్మా బద్ధః భోగసాధన కలాదిభిః భోగీన
చనిబద్ధాత్మా సంసారీ మలాది సంసారత్వ కారణేన సంసారవాక్ వి
షయా విద్యాప్రవర్జిత భోగ్యాకర బుద్ధి రేవ విషయః సాన్యాస్తీతివిష
యా భోక్తాకలాదృభివృత్త భోక్తృత్వ కారణేన భోక్తా క్షేత్రీ భోగ
భూమి భూత భువనాని క్షేత్రాణి తాన్మయ్య సంతీతి క్షేత్రీ క్షేత్రజ్ఞ
ఏవచ భోగాది కరణ దేహ కార్య కరణాది క్షేత్రేషుజ్ఞః క్షేత్రజ్ఞః శరీ
రీచ స్థూల శరీరత్వ కారణేన శరీర మన్యా స్తీతి శరీరీచ సకలశ్చ

తా॥ ఈరీతిగ భోగసాధనములైన కలాదులచే బంధింపబడి మలాది సంసారత్వ
ము కలిగి భోగ్యాకరములైన బుద్ధ్యాది విషయములు గలిగి భోగ్యమునకు స్థానములైన
క్షేత్రము గలిగి దేహముల యందున్న వాడై శరీరమునబడుచు, స్థూల సూక్ష్మ కరణ
శరీరములు గలిసి యున్నాడని శ్రేయాగ మహాలదేవ జెప్పుచుడిసిది. క్రంధాంతం ముసంఘ
జీవ లక్షణము చురొక విధముగ జెప్పుచుడిసిది.

స్థూలసూక్ష్మ శరీరై స్సహవర్తత ఇతిసకల శ్రేణి బుద్ధః శైవాగమజ్ఞాః
చార్తై రుచ్యతే

జీవ లక్షణం.

అథ గ్రంథాంతరేణ జీవ వ్యవహార లక్షణం దర్శయతి || శ్లో||
నాభిదేశేతు హృష్పద్వే ద్వాదశావస మన్వితే | చక్రేష్కై భ్రమతే
జీవోమల మాయాదిభిః వృతః ఊర్ధ్వాధో వర్తతే జీవోబాగ్రదాది ద
శావృతః | లూతికావలయే లూతా యథా భ్రమతి నిత్యశః యః ప్రా
ణ ధారకః కర్తాచేనో జీవ ఉచ్యతే | అవిద్యాబద్ధ సంశబ్దస్సంహార పరి
వృత్తిమాక | భ్రామ్యతి పంకజమధ్యే కలా చతుష్టాత్మికాశ సంకర్థః
గోళక మివ పేలాభిః హత ముత్పాతం సదాకురుతే ||

జీవలక్షణం.

తా|| నాభిదేశము మొగలు కొని హృదయ పద్మము వగవను జీవుడు మలమా
యదుత్తో గూడి ఉరుగుచుండును. సాలెపురుగు తానల్లిన జాలరిలో క్రిందికి పైకి నెట్లు
దిరుగు చుండునో, అట్లులే యాత్మి గూడ బాగ్రిదాద్యసంస్థలతో గూడికొని చక్ర
మలుండు దిరుగు చుండును.

ప్రాణధారకమగు నే చైతన్యముగలదో అదియే జీవుడని చెప్పబడుచున్నది. అతడ
విద్యాదుడై సంసారమందు తిరుగు చుండును.

ఈతడు పాశులతో గట్టుబడి కమల మధ్యమన ముప్పత్తిల రుమాల నొందునుది
యగుచున్నాడు.

పశుస్వరూపం.

వీచం విధ స్యాత్మనః శివోపకార్యత్వం పరాఖ్య సూత్రేణ ద
ర్శయతి॥ శ్లో॥ శివత్వా ద్యుజ్యతే మోక్షః । కశుత్వాద్యుజ్యతే తనుః॥
భోగేష్వపిచ సావధ్యాత్, కిర్కణం మునిసత్తనూ । ఈశ్వరా
భిష్టితాత్మా శానస్వతంత్రో యత స్సదా ఇతి శ్రీపశు స్వరూప ని
ర్ణయః ॥

శివస్తుతి.

శ్లో॥ సమోన్తు తస్మై నగపుత్రికాయా । నాధాయ పుంసేన
హతే పరస్మై । యోగీంద్ర హృత్పూకజ మందిరాయ నిర్వాజకా
రుణ్య నిరీక్షణాయ ।

ఇట్టి యత్మకు శివుని వలన గలుగు మపకౌరమేమనగా పరాఖ్య సూత్రమువల
నెంపు చున్నాడు.

పశుస్వరూపము.

శివత్వము వలన మోక్షము కగుచున్నది. పశుత్వమువలన కీరీటము తగు చున్నది.
కర్మసామర్థ్యము వలన భోగములందు నశుభవము గలుగు చున్నది. ఈశ్వరా భీషణుడు
ఉచే స్వతంత్రుడు గాడు. ఇదియే పశు స్వరూపము.

శివస్తుతి.

పార్వతీ పతియో, యోగుల హృదయ పంకజమున నివసించు వాడును ఆవ్యా
జి కారుణ్యముగల కటాక్షముగలవాడును పరాత్పరుడునుగు. పరశివునికి నమస్కారము.

శ్రీశ్రీగురు చెన్న వీరనారాధ్య పాదారవింద పుష్పంధయ
హృదయ ఘంటనామాత్యవర్య విరచితే శ్రీశ్రీవజ్రాన శేఖరే పశునిరూ
పణం నామ తృతీయ ప్రకరణం.

శ్రీగురు చెన్నవీరనారాధ్యుల వారి శిష్యుడగు ఘంట నామాత్యునిచే రచింప బ
డిన శ్రీవజ్రాన శేఖరమున పశు స్వరూప నిర్ణయము ముగిసెను.

